KURULUŞ ÖZEL SAYISI

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ DERGİSI

SAYI
1
YIL
1965

İÇİNDEKİLER

Başlarken

Uzun yıllar yalnız lokal faaliyetiyle yetinen Birliğimiz, mensupları için bir dayanışma ve sosyal faaliyetler merkezi haline gelmek üzeredir.

Üç yıldır tertip edilen Ankara'nın en uzun devreli ve seviyeli konferansları, anketler bütün yurttaki mülkiyelilerin tesbiti, kendileriyle yazışmalar, büyük şehirlerde şube tesisi ve bir Mülkiye Sitesi inşası çabaları ile asgarî seviyesini bulan Birliğimiz, bundan böyle, bilhassa meslekî konularda mesuplarının Hükümet Merkezi'ndeki desteği ve organı olmak yolundadır. Her meslek mensubunun teşkilâtlanıp davalarını bu yoldan rahatca savunduğu bir ortamda, asırlarca Millete hizmetten başka birşey düşünmemiş ve mükâfat olarak da ancak mahrumiyet ve fedakârlığının manevî hazzını tadabilmiş Mülkiyelinin de meslekî problemlerini gerçekleştirmek için ayni yolu seçmesi tabiidir.

Birliğimiz, normal ve zarurî kuruluşunu bir kaç yıllık çabalariyle tamamladığı 1965 yılı 4 Aralığında, kararlı ve nasıl çalışması gerektiğini bilir bir şekilde mensuplarının karşısına çıkmakla sevinçlidir.

Bu çalışmalarımızda davalarımızı savunmak ve kardeşlerimizle irtibat kurabilmek için düşündüğümüz en iyi yol, bir yayın organı olmuştur. Bundan böyle dergimizle size hitap edecek, sizin sesinizi kamu oyuna rahatca duyurabileceğiz.

Kuruluş günümüzde, tam bir Mülkiyelilik şuur ve tesanüdüyle Birliğimiz, yayın organı «MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ DERGİSİ» ni taktirlerinize sunar, ilerki faaliyetlerimiz için daima ilgilerinizi bekleriz.

Saygılarımızla...

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ

BİRLİK FAALİYETLERİ

Ayhan AÇIKALIN
Mülkiyeliler Birliği Başkanı

Mülkiye mezunlarının bir cemiyet bünyesinde teşkilâtlanma teşebbüsleri 1908 yılında başlar. Meşrutiyetin ilânı ile kavuşulan serbestiden faydalanan İstanbul'daki Mülkiye mezunları, düşüncelerini, 1908 (1324) Temmuzunda (Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihat ve Teavün Cemiyeti) ni kurarak tatbikata intikal ettirirler. **Bilâhare (Mezunin-i Mülkiye Kulübü)** ismini alan Cemiyet, çok geçmeden, 1913 (1329) yılında dağılır.

Bu mevzuda ikinci bir teşebbüs, ancak 1946 da, (33) yıl sonra olur. 19 yıllık mazisi olan Birliğimiz, işte bu ikinci teşebbüsün neticesinde kurulan teşekküldür.

Birliğin kurucuları ile o tarihten itibaren idarecileri, ikametgâhları ve şimdiki durumu hakkında gerekli bilgiyi diğer sayfalarımızda bulacaksınız.

Birliğin ilk yılları kuruluş, müteakip yılları ise maddî yönden toparlanma ve bazan da hayatını idame çabaları ile geçmiştir denebilir. Bazı arkadaşların, zaman zaman, Birliğin o devreleri için yaptıkları tarizlere mukabil; olayları kendi şartları içinde mütalea ederek toleransla karşılayıp, bunu bir merhale olarak kabul etmek en olumlu yol olur kanaatindeyim.

Bugünü doğuran devre böylece gelindikten sonra, şimdi sizlere yapılan ve yapılması plânlanan hususları özetlemek istiyorum.

1) Birlik sadece Ankara'da bulunanların değil, yurt sathına dağılmış bütün Mülkiyelilerindir. Bu itibarla, lokal çalışmaları Birliğimizin sadece faaliyet kollarından biridir. Yeni binamızı görenler, bu hususun nasıl tahakkuk ettiğini ve zaman zaman bazı tarizlere vesile veren noktaların ne şekilde izale edildiğini bizzat izleyeceklerdir.

2) Tertip ettiğimiz eşya piyangosu bütün arkadaşların yardımlariyle müsbet olarak neticelenmiş ve elde edilen meblâğ ile Ankara'nın en müsait bir yerinde 3 kat, 1 çatı katından müteşekkil bir bina satın alınmıştır.

Binanın 1. katı hafif içki, soğuk meze, çay ve pasta salonu; 2. katı istirahat ve okuma salonu; 3. katı oyun salonu; çatı katı ise misafirhane olarak ayrılmıştır. Bu suretle oturmak veya eğlenmek isteyen arkadaşların diğerlerinin arzularına mecburen uyma durumu ortadan kaldırılmış oluyor. Misafirhane belki ufak, fakat temiz ve sadece Ankara dışından gelen kardeşlerimizin istifadesine açık tutulmaktadır. Arzumuz, yeni havasiyle bütün Mülkiyelileri cezbeden Birlik Merkezimizin, ek tesislerle çeşitli sosyal ihtiyaca cevap verecek hale getirilmesidir.

3) Bu şekilde mesken ve ciddî mevzulara girmek için hamle yapmaya mani maddi güçlüklerden kurtulan Birliğimiz artık çalışmalarında mensuplarına faydalı olacak kültürel ve sosyal faaliyetler yanında, meslekî çalışmalara da başlamış bulunmaktadır.

1963 ve 1964 yıllarında tertip olunan seri konferanslarımız, bu yıl daha uzun ve muhtevalı haliyle yine başlamıştır. Bunlardan en önemlileri ilerde bir kitap haline getirilip asgari ücretle sizlere takdim edilecektir.

Birliğimiz adını taşıyan bir (Ödül) ihdas olunmuştur. Her yıl bir konu üzerinde açılacak yarışma sonucu, müteakip 4 Aralıkta ilân edilecektir. Arkadaşlarımızın da mezkûr yarışmaya ciddî etüdlerle katılmasını rica edeceğiz. Bu hususta gerekli izahatı ilerki sayfalarda bulacaksınız.

Ayrıca, Okulumuzun temel fikir ve hedeflerinden ilk ikisini ve camiamızın büyük kısmının mesleğini teşkil eden idarî ve malî sahada haklarımızı korumak üzere gerekli hazırlıklara girişilmiş bulunmaktadır. Her meslek grubunun kendi mensuplarına ait menfaatları savunmak için teşkilâtlanıp ciddî çalışma ve hatta mücadeleye giriştiği bir devrede, haklı bulduğumuz konuları tahakkuk ettirmek için, bizlerin de ciddi ve azimli bir çalışma devresine girmemiz zaruridir. Bu hususta sizlere ilerki sayılarımızda daha teferruatlı bilgi vereceğimizi ümit ederim. Bütün yurda dağılmış arkadaşları bu konuda fikir yormağa ve vaki olacak çalışmalarda Birliği desteklemeğe davet ederiz.

4) Mensuplarımızın meslekî hak ve menfaatlerinin bir kısmı, İktisat Fakültesi ve Yüksek Ticaret'in hak ve menfaatleriyle paralel gitmektedir. Birer kanunî Oda ve meslek meclisi olmayan bizler gibi sosyal - ekonomik tedris yapan mezkûr Fakülte ve Akademilerle işbirliği yaparak resmî makamların karşısına daha kuvvetli çıkmak gerektiği neticesine varan Yönetim Kurulumuz, her üç okul mezununun müşterek menfaatleri bulunan konularda beraber çalışmayı mümkün kılan bir protokolla zikri geçen fikri, tatbikatta intikal ettirmiştir. Bu konudaki inkişaflardan da ilerki sayılarımızda bilgi vereceğiz.

1) Yaşayan Mülkiyelilerin 50. mezuniyet yılını altın yılı olarak kabul eden Birliğimiz, bunun bir jübile mahiyetinde ve 4 Aralıkta kutlanmasının tatbikine geçmiş bulunuyor.

1914 ve daha eski yıl mezunları için ilk olarak 1964 yılı 4 Aralığında Ankara Palasda tertiplediğimiz baloda uygulanan bu kutlamayı, bundan sonra her 50 mezuniyet yılını dolduranlar için tekrar ederek bir anane haline sokacağız.

Bu vesile ile Devlete nice yıllar hizmet etmiş ve en tatlı günlerini millet yolunda harcamış olan ağabeylerimizi hürmetle selâmlarız.

6) Bir teşkilâtlanma çabası içinde olan Birliğimiz, mensuplarının fazla bulunduğu yerlerde şube açma yoluna girmiş bulunuyor.

(Devamı sahife : 36'da)

KURULUŞ GÜNÜMÜZDE

Prof. Dr. Cumhur FERMAN
Ankara Üniversitesi Rektörü

4.Aralık.1965 de kuruluşunun 106. ncı yıldönümünü kutlayacak olan Siyasal Bilgiler Fakültesinin doğuşu ve gelişme seyri ile memleketimizin batılılaşma çabaları arasında çok yakın bir ilgi vardır. Tanzimat devri ile bir yandan devletin teşkilât ve idare usulleri batılı anlamda yenileştirilerek sistemleştirilirken diğer yandan kurulan bu yeni idare mekanizmasını bilgi ve maharetle işletip yürütecek sevk ve idarecilerin yetiştirilmesi konusu üzerinde durulmuştur.

İşte Mekteb-i Mülkiye'nin ilk temeli, böyle bir anlayış içinde, bu köklü ihtiyaçlara cevap vermek için, ilk Maarif Nâzırı olan Sâmi Paşa zamanında atılmıştır. 1858 yılında, mezunları Kaymakamlık, Müdürlük gibi Mülkiye memurluklarında çalıştırılmak üzere, bir Mekteb-i Mülkiye kurulması kararlaştırılmış ve Mekteb 1859 da öğretime başlamıştır. İlk Mülkiye, Rüşdiye ile İdadi arasında, iki senelik bir orta öğretim müessesesi idi. Mülkiye, 4 Aralık 1877 de geliştirilmiş, üç sınıfı idadî, iki sınıfı yüksek olmak üzere bir yüksek okul hüviyetini kazanmıştır. Abdurrahman Şeref Bey'in müdürlüğü sırasında, 1883 de, Mülkiye yatılı okul olmuş, 1892 de mevcut sınıflara bir sınıf daha eklenerek Okulda öğrenim altı yıla çıkarılmıştır. Bu devirde Mülkiye'ye müsabaka ile öğrenci alınmakta, en iyi derecede başarı gösteren kırk öğrenci yatılı kabul edilmekte idi.

Az sonra, II. Abdülhamid'in memleketi saran istibdadı, Mekteb üzerinde de tesirini göstermiştir. İlmî öğretim yanında, daha ziyade teokratik ve mistik bir öğretim de yer almağa başlamıştır. Bu arada, İktisat, Hukuk ve Tarih derslerinden bazıları kaldırılmış, bazılarının ders saati adedi indirilmiş ve bunlardan boşalan saatler dinî derslere tahsis edilmiştir. 1902-1903 ders yılında Mektebin gerçek özelliklerinden biri olan yatılılığa son verilmiştir. 1908 de ve hemen sonraki yıllarda, Mülkiye'nin diğer bir özelliği olan, müsabaka ile öğrenci alma usulü bırakılmıştır. Bu usulü bırakmanın mahzurları ise çok geçmeden görülmüştür. 1913 te Mekteb-i Mülkiye, Paris Siyasal Bilgiler Okulundan alınan ilhamla, yeniden teşkilâtlandırılmış, Mekteb'te ihtisaslaşmayı sağlamak üzere, Siyasî, İdarî ve Malî şubeler açılmıştır.

Mekteb-i Mülkiye 1915 de kapatılmış ve tahsisatı Darülfünun bütçesine aktarılmıştır. Fakat az sonra bunun bir hata olduğu anlaşılmış ve düzeltilmesi yoluna gidilmiştir. 1918 Nisanında, yeni bir kanunla Mekteb-i Mülkiye Dahiliye Nezaretine bağlı olaark üç sınıflı bir yüksek okul halinde açılmış, iki yıl sonra da 1920 de, yeniden Maarif Nezaretine bağlanmıştır.

Cumhuriyet Devri ile Birlikte, Mekteb-i Mülkiye yeni bir hız ve hamle safhasına girmiştir. Mülkiye'nin Ankara'ya taşınması 1930 yılından itibaren düşünülmekte idi. Bu maksatla 1934 de, Cebeci'de yapılmağa başlanan bina, 1935 de tamamlanmıştır. Aynı yıl içinde çıkarılan 2777 sayılı kanunla Mülkiye adı, Atatürk'ün telkin ettiği gibi, Siyasal Bilgiler Okuluna çevrilmiştir. Siyasal Bilgiler Okulu'nun öğretim süresi dört yıla çıkarılmış, 1936-1937 ders yılı, Ankara'da, yeni ve bugünkü binasında başlamıştır.

Üniversitelerimize yeni hüviyetini veren, 1946 tarihli Üniversiteler Kanununun çıkması, Üniversite ile Siyasal Bilgiler Okulu arasında o zamana kadar mevcut hukukî muadeleti zedelemiştir. Bu muadeletin tekrar sağlanabilmesi için çok geçmeden 23 Mart 1950 tarihli ve 5627 sayılı kanunla Siyasal Bilgiler Okulu, Ankara Üniversitesine Siyasal Bilgiler Fakültesi adı altında katılmıştır. Bu kanunun 1 inci maddesinde şöyle denilmektedir: «Teşkilâtı 2777 ve 4916 sayılı kanunlarla belirtilmiş olan Siyasal Bilgiler Okulu, içerisinde İdarî İlimler, Dış Münasebetler, Maliye ve Şehircilik adlarıyla başlıca dört enstitüyü de ihtiva etmek, kendi bünyesinde mecburî yabancı dil kurları ile kendisine mahsus yatılı öğrenci yurdu bulunmak ve her yıl müsabaka ile devlet hesabına en az 40 burslu öğrenci alınmak ve Mülkiye Mektebi adıyla kuruluşundan bugüne kadar devam eden tedris gayeleri mahfuz kalmak ve bu şartlar altında 4936 sayılı kanun hükümlerine göre yönetilmek üzere Siyasal Bilgiler Fakültesi adıyla Ankara Üniversitesine katılmıştır.»

Üniversiteye katıldıktan sonra, Siyasal Bilgiler Fakültesi için, 1956 yılında yeni bir lisans yönetmeliği kabul olunmuştur. Bu yönetmelikle, o zamana kadar yalnız son sınıflara inhisar etmekte olan ihtisas şubeleri 3 ncü sınıftan başlatılmıştır. Böylece Fakültenin ilk iki senesi, sosyal ve siyasal bilimler alanında, Fakülte öğrencilerine genel kültür veren derslere, son iki senesi de, yeni adlar almış üç ihtisas şubesine ayrılmıştır: Diplomasi ve Dış Münasebetler Şubesi, Maliye ve İktisat Şubesi, İdarî Şube. Diğer taraftan, siyasal ve sosyal bilimlerdeki yeni gelişmeleri de göz önünde tutarak, lisans programlarında yeni dersler konulmuştur: Siyasal Bilimlere Giriş, Sosyal Bilimler Metodolojisi, Âmme İdaresi, İktisadî Sistemler, Mukayeseli Bütçe, Günün İktisadî Meseleleri, Türk İdare Teşkilâtı Tarihi, Devlet Muhasebesi, Munkayeseli Devlet İdaresi, Kamu Oyu ve Meseleleri, Tabiî Kaynakların Korunması ve İdaresi, Sosyal Siyaset ve Hukuk, Toprak Hukuku ve İskân Politikası, Siyasî Partiler, Siyasî Fikirler Tarihi, Milletlerarası Münasebetler, Milletlerarası Siyasal ve Sosyal Teşekküller, Milletlerarası Aktüel Meseleler, gibi... Bu derslerin yanında, Fakültede eskiden beri okutulan İktisat, Maliye, Hukuk ve Siyasî Tarih derslerinin büyük bir kısmı muhafaza edilmiş, birçoğunun da muhtevası veya ele alınış tarzları yeni gelişmelere uygun olarak değiştirilmiştir.» (*).

(*) «Ankara Üniversitesi Rehberi. 1965-1966 Öğretim Yılı». Ankara Üniversitesi Rektörlüğü yayını No. 60; Ankara, 1965; Sayfa: 171-173.

(Devamı sahife : 36'da)

Türkiye'de Taşra Teşkilâtının Yeniden Düzenlenmesi (*)

Arif T. PAYASLIOĞLU
O.D.T.Ü. İdari İlimler F. Dekanı

Türkiye'de kamu görevlerinin daha müesir, verimli ve süratli bir şekilde yerine getirilebilmesi için mevcut taşra teşkilâtı düzeninde karşılaşılan başlıca problemler neierdir ve bunlara ne gibi hâl çareleri bulunabilir? İşte bu yazıda ana hatları ile ele alınacak konu budur.

Taşra teşkilâtından maksat, esas itibarile, merkezi idarenin taşradaki kuruluşlarıdır. Bu itibarla mahalli idarelerle hizmet görev ayrılığı ilkesine dayanan kuruluşlar konumuzun sınırları dışındadır.

Bilindiği gibi Anayasamızın 115 inci maddesine göre Türkiye'de taşra teşkilâtının temel düzeni «il» ya da «valilik» sistemine dayanmaktadır. İl sisteminin başlıca özellikleri şöyle özetlenebilir: Ülke idari bakımdan «il» adı verilen bölümlere ayrılır. İllerin başında genellikle merkezi idarenin tümünü temsil eden ve tümüne karşı sorumlu bir yönetici yani «vali» bulunur. Valiler aslında merkeze ait bir takım yetkileri, yetki genişliği ilkesi gereğince, merkez adına kullanmak yeteneğine sahiptirler. Merkezi idarenin taşradaki teşkilâtı prensip itibarile il bölümlerine uydurularak meydana getirilir. Bunlardan her ilde bulunanlar genellikle il yöneticisinin yönetimi ve gözetimine tabidir. İller kendi içlerinde kademeli alt bölümlere ayrılabilirler. Diğer yandan Anayasa'nın 115 inci maddesinden anlaşıldığına göre «belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar da meydana getirilebilir».

1. Taşra teşkilâtının bölümleri ve kademeleri :

İl sisteminde karşılaşılan problemlerden biri şudur: Taşrada ilin altında ve üstünde kaç kademe bulunacaktır ya da bulunmalıdır? Teorik olarak bu soruya «mümkün olduğu kadar az» cevabı verilmekte ve bu suretle işlerin gecikmesinin önleneceği ve lüzumsuz yere teşkilât kurulmasından ve dolayısıyla kaynak israfından kaçınılacağı düşünülmektedir. Hâlen Türkiye'deki taşra teşkilâtı kademeleri bilindiği gibi, bölge, il, ilçe, bucak ve köydür. Bunlardan bölge kademesi sadece bazı merkezi kuruluşlar bakımından mevcuttur. Çeşitli merkezi kuruluşların bölge kademeleri bir örnek, yani sınır ve merkezleri ayni, değildir. Başlarında muhtelif hizmetlerin görülmesinden sorumlu, vali gibi, genel bir yönetici yoktur. Köy bir mahalli idare olmakla beraber, gerek Köy Kanunu gerekse çeşitli kanunların muhtara yüklediği devlet görevleri sebebile, hiç değilse kısmen, bir taşra kademesi hüviyeti de taşımaktadır.

Bu beş kademe «fazla» mıdır Bu soruya objektif ve inandırıcı bir cevap vermek güçtür. Bu sebeble soruyu, «bunlardan bir ya da birkaçı kaldırılabilir mi?» şeklinde sormak belki de daha uygun olacaktır. Ayrıntılarına burada giremiyeceğimiz, bununla birlikte üzerinde genel olarak görüş birliğine varılabilecek sebeblerle il, ilçe ve köy kademelerinden birinin kaldırılması hiç değilse pratik yönden mümkün görünmemektedir. Anayasadan anlaşıldığı ve ileride görüleceği gibi bölge kuruluşlarına ise kaldırmaktan ziyade yeni bir düzen verilmesi düşünülebilir. Bucağa gelince: mevcut durumları ile bucaklar personel, teşkilât, tesisat ve faaliyet yönlerinden önemli yetersizlikler göstermektedirler. Şehirleşme, haberleşme ve ulaştırma imkânlarının geliştiği yerlerde bucaklar esasen sınırlı olan fonksiyonlarını büsbütün kaybetmektedirler. Diğer yerlerdeki bucakları yeterli hale getirmek için çok uzun bir süreye ve büyük masraflara ihtiyaç bulunduğu hesaplamaktadır. Meselâ İl İdaresi Kanununun kabulü tarihi olan 1949 yılındanberi bucakların % 20 sinden azı «tam teşkilâtlı» hale getirilebilmiştir. Bu tempo ile gidildiği ve bucak sayısı artmadığı takdirde bütün bucakların tam teşkilâta kavuşturulabilmesi için en az 60 yıl gerekecektir. Bu şartlar altında, önce büyük şehirlerin belediye sınırları içindekilerden başlamak suretile bir süre içinde bucak kademesinin kaldırılması düşünülebilir.

Köy konusunda ise problem farklı bir şekilde ele alınmalıdır. Köy bir mahalli idare birimidir fakat köye mevcut imkânları ile başarmasına imkân bulunmayan ve aslında merkezi idareye ait olması gereken birçok görevler yükletilmiştir. Zorunluluklar ne olursa olsun, merkezi idare yönünden köye verilecek görevler herhalde merkezi idareye bilgi verme, merkezi idarenin istediği hususları köyde duyurma ve köye gelen memurlara imkân nisbetinde yardımcı olma çerçevesini aşmamalıdır.

(*) Bu yazı, İdareyi ve İdari Metotları Yeniden Düzenleme Komisyonu Başkanlığı'na sunulan ve yazarın yönetiminde hazırlanmış bulunan bir araştırma raporunun bazı kısımlarının kısa bir özetidir. Konu üzerinde ayrıntılı bilgiler için esas rapora müracaat edilmelidir. Bu rapor Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından ilgili bütün dairelere dağıtılmıştır.

2. Taşra teşkilât bölümlerinin sayı, sınır ve merkezleri :

İl sisteminde cevaplandırılması gereken bir başka önemli soru, taşra teşkilât bölümlerinin sayı, sınır ve merkezlerinin nasıl tâyin edileceğidir. Başka bir deyimle, kaç tane il, ilçe v.s. olmalıdır? Bunların sınırları ve merkezleri nasıl tâyin edilmelidir? Anayasa bu konuda bazı genel kıstaslar koymuştur; ancak bunların ne şekilde anlaşılacağı ve uygulanacağı belli değildir. Diğer yandan özellikle son 20 yıldanberi belirli bir idari kademe statüsünde bulunan birçok şehir ve kasabaların daha yukarı kademede bir statüye kavuşmak hususunda önemli baskılar yaptıkları ya da yaptırdıkları bilinmektedir.

Türkiye'de mevcut il ve ilçelerin büyük çoğunluğu, merkez ve sınırları itibarile, bilimsel bir araştırmanın değil fakat tarihi oluşum ve şartların mahsulüdür. Bazı özel ve sınırlı durumlar hariç bunlar üzerinde geniş çaplı değişiklikler yapmak teknik yâni idarenin başarısını arttırmak yönünden zaruri görünmediği gibi pratik bakımdan büyük güçlüklere de yol açacaktır. Yapılabilecek sınırlı değişiklikler ise mahalli halkın hislerinden ziyade objektif esaslara dayandırılmalıdır. Halk bir çok durumlarda belli bir idari kademe statüsüne yükselmeyi kendi çevrelerinde kamu hizmetlerinin gelişmesi açısından arzulamaktadır. Bu istekler başka yollardan karşılanabildiği ölçüde, statü değiştirme taleplerinin baskısı da azalacaktır.

3. Bölgeler ve bölge idaresi :

Türkiye'de birden fazla ili kapsayan bölgelerin yeni bir düzenlemeye tabi tutulması hiç değilse şu iki sebeple faydalı olabilir: Çeşitli merkezi idare birimlerinin bölge kuruluşları hâlen çok dağınık ve birbirleri ile genellikle ilgisiz bir manzara arzetmektedir; diğer yandan bölge ölçüsünde ahenkli bir çalışmayı gerektiren bölge plânlama çalışmaları gittikçe hız kazanmaktadır. Gerçekten şimdi üzerinde çalışmalar yapılan plân - bölgelerin sayısı 10'u bulmakta ve bu bölgeler Orta Anadolu ile Doğu Karadeniz hariç bütün Türkiye'yi kapsamaktadır. Orta Anadolu bölgesi üzerinde çalışmalara başlanacağı da 1965 Programında belirtilmiştir.

Bölgeler bakımından akla en uygun görünen yeni düzenleme şekli merkezi idarelerin mevcut bölge kuruluşlarının plân - bölgeler içinde birleştirilmesidir. Bu suretle merkezi idarenin bölge kuruluşları genel olarak sınırları ve merkezleri ayni plân - bölgeler içinde teşkilâtlandırılacaktır. Böyle bir teklif çeşitli meselelerin hallini gerektirmektedir. Bu meselelerin başlıcaları üzerinde aşağıda kısaca durulmuştur.

Hâlen Türkiye'de plân - bölge çalışmaları başta Devlet Plânlama Teşkilâtı ve İmâr İskân Bakanlığı olmak üzere çeşitli kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Bu kuruluşlar arasında yeterli bir koordinasyon yoktur ve yetki meseleleri iyi bir hal şekline bağlanmamıştır. Kanaatimizce, bir yandan plânlama da ana sorumluluğu taşıması, diğer yandan da kuruluş kanununda açıkca yetkili kılınmış olması sebebile bölge plânlama çalışmalarında temel yetki ve sorumluluk Devlet Plânlama Teşkilâtına ait olmalıdır.

Karşılaşılacak ikinci önemli bir mesele, merkezi idareleri ayni plân - bölgeler içinde teşkilâtlanmaya ikna etmekte karşılaşılacak güçlüklerdir. Hâlen bölge teşkilâtına sahip her merkezi kuruluşun bölgelerinin sınır ve merkezlerini hemen tamamile kendi başına ve diğer kuruluşların bölgelerine uymayan şekilde tesbit etmesinin ileri sürülen başlıca nedeni yapılan hizmet ve görevlerin mahiyetidir. Bu iddialarda bazı hallerde bir dereceye kadar gerçek payı bulunmakla beraber, çoğu defa aslında il sisteminden ve valinin yönetiminden kaçınmak için bir bahaneden başka bir şey olmadıklarına da şüphe yoktur. Bu itibarla, merkezi idare birimleri bölge plânlamasından sorumlu teşkilâtı gerçekten teknik ve rasyonel sebebler ileri sürerek ikna edemedikleri ölçüde bunların bölge kuruluşları plân - bölgelere uydurulmalıdır.

Plân-bölgelerin teşkilâtlandırılmasında da üzerinde durulacak önemli hususlar mevcuttur. Bir defa Anayasa'nın bu konu ile ilgili hükmünden ve bunun Temsilciler Meclisindeki müzakerelerinden anlaşıldığına göre Anayasa yapıcıları her çeşit merkezi hizmetin bölge ölçüsünde teşkilâtlandırılmasını arzu etmemişlerdir. Bölgede kurulabilecek ve koordine edilecek hizmetlerin daha ziyade teknik hizmetler denilen ve kalkınma ve gelişme amaçlarına doğrudan doğruya bağlı bulunan hizmetler olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar, bayındırlık, tarım, eğitim, sağlık gibi hizmetlerdir.

Bölge ölçüsünde teşkilâtlandırılması gereken hizmetleri sınır ve merkezleri aynı plân-bölgeler içine yerleştirmekteki başlıca amaç, bunlar arasında bölge seviyesinde azami koordinasyon ve müessiriyetin sağlanmasıdır. Bu ise etkili bir idare mekanizmanın kurulmasını gerektirecektir. Böyle bir mekanizma için çeşitli alternatifler düşünülebilir. Bu alternatiflerden en müessirinin il valiliğine benzeyen bir bölge valiliği olabileceği, teorik yönden, ileri sürülebilir. Ancak bazı mülâhazalarla bu hal şeklinin kabulü güçlüklerle karşılanmaktadır. Bir defa bu yola gitmekle bölgecilik ve bölgeciliğin çeşitli sakıncalarının yaratılmasından endişe edilmektedir. Diğer yandan vaktile uygulanan ve iyi sonuç vermediği hususunda hemen hemen genel bir görüş birliği bulunan «Genel Müffettişlik» sistemine dönülmesinden de çekinilmektedir. Birinci tipteki endişeler üzerinde rasyonel bir şekilde durulması yerindedir. Ancak ikinci şekildeki korkuların varit olamıyacağı kanısındayız; zira kalkınma ve gelişme amacına yönelen modern plân-bölge anlayışı ile hemen tamamile emniyet ve asayiş mülahazalarıyla kurulmuş bulunan Genel Müfettişlikler çok farklı şeylerdir. Buna rağmen bu kabil endişeleri de gözönünde tutarak Fransa'da uygulanan tarzda bir «bölge valiliği» sistemi uygulanması düşünülebilir. Bu sistemde bölge valisi, bölgedeki illerin valileri arasından seçilmekte ve kendi ilinde valilik statüsünü muhafaza etmektedir. Bölge valisinin başlıca görevi bölge ile ilgili ekonomik meselelerde bir teşebbüs ve karar organı olarak hareket etmek, idari konularda ise sadece bir koordinatör rolü oynamaktır.

4. İdare bölümleri ve taşra teşkilâtındaki değişikliklerle ilgili karar mekanizması :

Taşra teşkilâtı konusundaki önemli problemlerden biri de şudur : Mevcut idare bölümleri yani bölgeler, iller, ilçeler v.s. üzerinde yapılacak değişikliklere kim ya da hangi organlar ve nasıl bir usule göre karar verecektir?

Bilindiği gibi bu konu, bölgeler hariç, diğer idari bölümler için İl İdaresi Kanunu'nun 2 inci maddesile düzenlenmiştir. Bu maddede yer alan ilkeler esas itibarile uygundur. Ancak, yeni bir düzenlemede idari bölümler üzerinde yapılacak değişikliklerde gerekli incelemeleri bölge plânlamasından sorumlu teşkilâta yaptırmak, hiç değilse bu teşkilâtın mütalâasını almak faydalı olacaktır. Diğer yandan bölge teşkilâtlanması ile ilgili esasların da yeniden düzenlenecek bir il idaresi ya da taşra teşkilâtı kanununda yer alması, yukarıda bölge idareleri ile ilgili düşünceler yönünden, uygun düşecektir. Bu konuda şu teklifler ileri sürülebilir: Plân-bölgelerin isim, sayı, sınır ve merkezleri beş yıllık plânlarda yer alabilir. Bu bölge bölümlerinin ana yapısını bozmayacak mahiyetteki sınır ve alt bölge değişiklikleri, bölge plânlamasından sorumlu teşkilâtın mütalâası alınarak Hükümet tarafından yıllık programlarda yapılabilir. Kanunda, bölgenin idari mekanizması ve bölge çevresinde koordinasyon ile ilgili esaslar da bulunmalı ve merkezi idareye dahil bütün birimler bölge kuruluşları bakımından kanunda yer alacak bu hükümlere tabi tutulmalıdırlar.

Taşra teşkilâtı konusunda açık ve etkili bir karar mekanizmasına bağlanması gerekli meselelerden biri de şudur: herhangi bir merkezi birimin taşra teşkilâtına ihtiyacı bulunup bulunmadığı, şayet böyle bir ihtiyaç var ise bu teşkilâtın hangi idari bölüm veya bölümler seviyesinde kurulacağı, kuruluşda zaman ve yer itibarile nasıl bir sıra takip edileceği kim tarafından ve nasıl kararlaştırılmalıdır? Mevcut düzende bu gibi hususlar, merkezi birimlerin kuruluş ve teşkilât kanunlarındaki esaslara göre halledilmektedir. Ancak bazı hallerde teşkilât kanunlarında sarahat bulunmadığı gibi çeşitli kanunlar arasında önemli farklar da göze çarpmaktadır. Bu durum çeşitli merkezi kuruluşların taşra teşkilâtını farklı şekillerde düzenlemelerine, bunlar arasındaki ahenk ve ilişkilerin dikkate alınmamasına, il sisteminin geniş ölçüde bozulmasına ve kaynak israfına yol açmıştır.

Bu konuda, taşra ya da il idaresi kanunda şu gibi esasların bulunması faydalı olabilir: Merkezi idare birimlerinin taşra teşkilâtı ihtiyacının tesbiti sadece ilgili birimin düşünce ve kararına bırakılmamalı, bu ihtiyaçların tespitinde özellikle bölge plânlaması çalışmalarından faydalanılmalıdır. Prensip itibarile her merkezi birimin taşra teşkilâtı idari bölümlere uygun olarak düzenlenmelidir. Bu bölümler dışında kalacak taşra kuruluşları, bölge plânlama incelemelerine dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından tâyin edilebilir. Taşra teşkilâtının hangi idari bölüm kademesinde veya kademelerinde kurulacağı konusunda da ayni usul uygulanabilir. Teşkilâtın yurt yüzeyinde zaman ve yer itibarile nasıl bir sıra dahilinde yayılacağı Plânla ilgili yıllık programlarda belirtilebilir. Belirli idare bölümleri kademesinde yer alacak taşra kuruluşlarının bütün merkezi birimler için, «bölge başkanlığı», «il müdürlüğü» gibi bir örnek isimler taşımaları da faydalı olacaktır. Diğer yandan ayni merkezi birimin bölge, il, v.s. kademelerinde çeşitli kuruluşları bulunduğu takdirde bunlar her kademede genel yöneticiye muhatap ve sorumlu olacak tek bir teknik yöneticiye bağlı ve sorumlu olmalıdırlar.

5. Taşra teşkilâtında genel yöneticilerin görev ve yetkileri :

Bilindiği gibi il sistemi, taşrada belirli alanlarda kurulan merkezi idare birimlerini yetki genişliğine sahip tek bir genel yöneticinin gözetim ve yönetimi altına koymak suretile koordinasyon, kontrol v.s. gibi alanlarda müessiriyet ve verimliliği arttırmak amacını gütmektedir. Bununla beraber, sistemin uygulandığı hemen bütün memleketlerde bir yandan genel yöneticilerin yetişme ve iş tutumları itibarile geleneksel emniyet ve asayiş anlayışı yanında kalkınma ve gelişme gereklerine ayak uyduramamaları diğer yandan da merkezi kuruluşların taşra teşkilâtını genel yöneticilerin gözetiminden kurtarmak için devamlı bir çaba içinde bulunmaları il sisteminin geniş ölçüde bozulmasına yol açmaktadır. Bu itibarla il sistemini uygulamak suretile idarede başarı sağlanmak istenildiği takdirde vali, kaymakam gibi genel yöneticileri yeni bir zihniyetle yetiştirmek ve seçmek zaruri olduğu kadar, merkezi kuruluşların özellikle bürokratik menfaatler veya hissi sebeplerle il sistemini dejenere etmelerini önlemek lâzımdır. Özellikle bu ikinci hususun temini bakımından şu tedbirler ileri sürülebilir.

Taşra teşkilâtının temel düzeni ile ilgili ilkeler ve bu arada görev ve yetkiler tek bir taşra teşkilâtı kanununda yer almalıdır. Bu temel kanundaki ilkeleri etkileyebilecek bütün kanun tasarı ve teklifleri temel kanunla birlikte ele alınmalı ve sistemde değişiklik gerekiyorsa bu sair kanunlarla değil fakat temel kanunun değiştirilmesi suretiyle yapılmalıdır. Temel kanundaki ana ilkelerin bir nevi tefsiri mahiyetinde olarak çeşitli merkezi kuruluşların kendi başlarına «genelgeler» çıkarmaları önlenmeli, bu kabil ihtiyaçlar için merkezi hükümet teşkilâtı içindeki danışma ve araştırma kurumlarından faydalanılmalıdır.

Merkezi idarenin idari bölümler çevresinde yer alan bütün kuruluşları prensip olarak genel yöneticilere bağlı ve sorumlu olmalıdır. Askeri birlikler, yargı organları, hizmet görev ayrılığına dayanan teşekküller ve idari bölüm sınırları içinde bulundukları halde genel yöneticiye bağlı olmayacakları evvelce temas edilen usule göre kararlaştırılan kuruluşlar bu prensibin dışında kalır.

Diğer yandan genel yöneticilerin mahkemeler hariç, başlarında bulundukları idari bölüm sınırları içinde yer alan bütün kuruluşlardan bilgi almak, bunların yetkili idarecilerini toplantıya çağırmak ve bu gibi kuruluşların denetlenmesini istemek gibi yetkilere sahip bulunmalarının faydalı olacağı düşünülebilir.

Portreler :

MEHMET EMİN ERİŞİRGİL

(1888 — 1965)

İSMAİL HAKKI ÜLKMEN

(1901 — 1965)

İstanbul Bidayet Mahkemesi İstintak Azasından Mustafa Dilaver Efendinin oğludur. 1911 de sınıfının ikincisi olarak ve pekiyi dereceyle Mülkiye'yi bitirdi.

Mezuniyetini müteakip sırasıyle İstanbul Sultanisinde önce Malûmat-i Kanuniye ve İktisadiye sonra Felsefe Muallimliğinde; Kadıköy Lisesi Müdürlüğünde; İstanbul Dar-ül-fününu Felsefe Müderris Muavinliğinde ve sonra Felsefe Müderrisliğinde ve aynı zamanda Kız Muallim Mektebi Müdürlüğünde; Talim ve Terbiye Heyeti Reisliğinde Maarif Vekilliği Müsteşarlığında bulundu. 24/Ekimi 1936 da Siyasal Bilgiler Okulu Müdürlüğüne ve İktisadî Doktrinler Tarihi ile Sosyoloji Profesörlüğüne getirildi. 1942 de bu vazifeye ilâveten Dil, Tarih, Coğrafya Fekültesi Dekan Vekilliğini ve Sosyoloji Profesörlüğünü deruhte etti. 3/Nisan/1942 de Zonguldak Milletvekilliğine seçilmesi sebebiyle Müdürlük ve Profesörlük vazifesinden ayrıldı. İkinci Hasan Saka Kabinesinde Gümrük ve Tekel Bakanlığına; Şemseddin Günaltay Kabinesinde de İçişleri Bakanlığına getirildi. 15/Mayıs/1950 de Kabineyle beraber Bakanlıktan ve Milletvekilliğinden çekildi.

Bundan sonra kendisini bilimsel ve araştırma ve çalışmalara vermiştir. 7/Şubat/1965 tarihinde Ankarada hayata gözlerini yumdu.

BASILMIŞ ESERLERİ

1 — Psikoloji.
2 — Malümat-ı Medeniye ve Kanuniye.
3 — Kant ve Felsefesi.
4 — Filozofi'ye başlangıç. 5 — Sokrat.
6 — Din ve Ahlak'ın iki kaynağı : Bergson'dan tercüme
7 — Kant'dan Parçalar.
8 — İktisadi Doktrinler Tarihi.
9 — Sosyoloji (Ders notları).
10 — Bir fikir adamının romanı : Ziya Gökalp.

Seyrisefain memurlarından Sabih Efendi'nin oğludur. 1901'de İstanbul'da doğdu Mülkiyeyi Pekiyi derece ile bitirdi. (okul no 21) okuldan sonra sırasıyla Zekeriya Harbiye Müdürlüğünde, İstanbul Defterdarlığı Muhasebe Kâtipliğinde bulundu. 1924'de Divan-ı Muhasebat Murakıp Muavinliğine tayin edildi. 1925'te Maliye Teftiş Heyetine girdi. 1936 yılına kadar Maliye Müfettişliği yapan İ. H. Ülkümen 1936'da Varidat Umum Müdürü, 1942'de Maliye Vekâleti Tetkik Heyeti Reisi oldu. Beşinci dönem B. M. Meclisinde İstanbul Milletvekili olarak bulundu. 1946'da Başbakanlık Genel Teftiş Başmüşaviri oldu. Kendisini 1947-1950 arasında Başbakanlık Müsteşarı olarak görüyoruz.

Bu arada bir yandan da S. B. F. de öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 1950 de Başbakanlık Müşteşarlığından ayrıldı. 1950-1955 arasında Emekli Sandığı ve 1955-1960 arasında ise Vakıflar Bankası idare Meclisi Başkanlıklarında bulundu. 1960'da Danıştay 4. D. Başkanlığına geldi. 1962 yılında fakültemiz temsilcisi olarak Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilen Ülkmen hocamız, bu yeni görevi icabı, SBF'deki öğretim görevini bırakmak zorunda kaldı. 8/Şubat/1965 tarihinde aramızdan ebediyen ayrıldı.

Ülkmen hocamız, Türk vergi Sistemi ve Mahalli idareler Maliyemiz konularında yeri zor dolduracak bir otorite olmuştur.

İKTİSAT VE MALİYE dergisinde İçtihatlar Kroniği başlığı altında Vergi içtihatlarını eleştiren yazıları yayınlamıştır. Ayrıca BELEDİYECİLER DERGİSİ'nde de Mahalli İdareler Maliyesi üzerine incelemeleri bulunmaktadır. Henri Laufenburger'den çevirdiği «İKTİSADÎ VE PSİKOLOJİK YÖNDEN AMME MALİYESİ NAZARİYESİ» adlı eseri SBF tarafından yayınlanacaktır.

1965' de Türk - Sovyet Münasebetleri

Prof. Dr. Fahir H. ARMAOĞLU
S.B.F. Dekanı

1965 yılında Türk dış politikasının başlıca iki konusunu, Kıbrıs meselesi ile, Türk - Sovyet münasebetlerindeki gelişmeler teşkil etmiştir. Dış politikamızın yoğun bir şekilde yöneldiği ve aynı zamanda kamu oyunun da özellikle dikkatini toplayan bu iki konu arasında bir sıralama yapmak gerekirse, Türk Sovyet münasebetlerine öncelik vermek zorunlu olacaktır. Çünkü, Kıbrıs meselemiz her ne kadar hayati ve milli davamızı teşkil etmekte ise de, 1965 yılı içinde bu meseledeki gelişmeler bir hayli sâkin geçmiş ve merhangi geniş çevreli bir buhran ortaya çıkmamıştır. Adadaki fiili durumda, 1965 in başı ile sonu arasındaki devrede önemli bir değişiklik olmadığı için, Kıbrıs davamız dış politikamızın yine temel konusunu teşkil etmesine rağmen, Türk - Sovyet münasebetleri kadar ilgi çekici safhalardan geçmemiştir.

Bu yıl içinde, memleketimizin kuzey komşumuzla olan münasebetlerini gerçekten ilgi çekici hale getiren, iki esas sebep vardır. Bunlardan birincisi, 1945 tenberi, yani yirmi yıldır ilk defa olarak Sovyetlerle olan münasebetlerimize, bir bahar havası diyebileceğimiz yumuşak bir atmosferin egemen olmasıdır. İkinci olarak, yirmi yıllık bir soğukluktan sonra, 1964 ün sonundan ve 1965 in başından itibaren birdenbire bir açılma gösteren Türk - Sovyet münasebetleri, tam bir yıl içinde, garipsenecek kadar enteresan safhalardan geçmiş ve bugünkü şekline ulaşmıştır. Bu iki temel özelliği taşıyan Türk - Sovyet münasebetlerinin, bu yazının dar çerçevesi içinde, bütün ayrıntılarına inmeye imkân yoktur. Fakat sanırım ki, bu münasebetlerin ana çizgilerini belirtmek dahi, üzerinde ilgi ile durulacak bir görüntüyü ortaya koyacaktır.

Türk - Sovyet münasebetlerinin düzeltilmesi yolunda ilk hareket Türkiyeden gelmiş ve Türk hükümeti, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in 30 Ekim - 6 Kasım 1964 günlerinde Moskovaya yaptığı ziyaretle, ilk adımı atmıştır. Şüphesiz, hiç değilse 1953 yazındanberi Sovyetler Türkiyeye yaklaşmak için pek çok teşebbüsler yapmışlardır. Fakat, yapılan her teşebbüs Türkiye tarafından cevapsız bırakıldığı için ilk adım atılamamıştır. Türkiyenin bu Sovyet çaba ve teşebbüslerini cevapsız bırakması için pek çok sebep mevcuttu. Lâkin, 1964 yılının sonuna doğru Türkiye, bu Sovyet teşebbüslerine cevap vererek ilk adımı atmak zorunda kaldı. Türkiyeyi buna zorlayan ise, Kıbrıs meselesinin 1964 yılı içinde geçirdiği gelişmeler ve özellikle bu gelişmelerin, Türkiyenin genel olarak Batılı müttefikleri ve özel olarak da Birleşik Amerika ile münasebetlerini etkilemesiydi. Türkiyenin, bir yandan, Birleşik Amerika başta olmak üzere Batılı müttefiklerinden gördüğü ilgisizlik ve hareketsizliğin, 1965 Haziranı başından itibaren, gerçekten bir anlayışsızlık haline gelmesi, öte yandan da, Sovyetlerin Kıbrıs meselesinde Türkiyenin karşısında cephe almış olmaları, Türk hükümeti için sıkışık şartlar yaratmıştı. Birleşik Amerika üzerindeki uzun çabalardan sonra, o zamanki Türk hükümeti, istediğini elde edemeyince, aynı zamanda kendi hataları sonucu olarak da girmiş bulunduğu çıkmazdan kendisini kurtarmak için, Sovyetlere karşı tutumunu değiştirmeye karar vermiş ve Dışişleri Bakanı Erkin 30 Ekimde Moskovaya gitmiştir. Türkiyenin, Sovyetlerle münasebetlerini düzeltmek için atmış olduğu bu ilk adım başarılı olmuş ve 6 Kasım 1964 günlü ortak bildiri ile Sovyetler, hem Zürich ve Londra anlaşmalarının yürürlüğünü ve geçerliğini, yani Türkiyenin bağımsız Kıbrıs tezini, ve hem de adada iki ayrı «milli» toplumun varlığını kabul etmek suretile, Türk görüşüne doğru belirli bir kayma göstermişlerdir. Mamafih, Türkiyenin elde ettiği bu ilk başarı ve Sovyetlerin verdiği bu tâviz, sonradan yılan hikâyesine dönecek olan Türk - Sovyet Kültür Anlaşmasının imzası ile mümkün olabilmişti.

Açıktır ki, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun gündeminde Kıbrıs meselesinin bulunduğu bir sırada, Sovyetlerin almış oldukları bu tutum, Türkiye bakımından ferahlatıcı idi. Ocak 1965 başında Podgorny başkanlığındaki Sovyet parlâmento heyetinin Türkiyeyi ziyareti ise, bu gelişmelere yeni bir genişlik kazandırmıştır. Zira, Podgorny heyetinin dönüşünden hemen sonra, 22 Ocak 1965 de, Sovyet Dışişleri Bakanı Gromiko, verdiği bir demeçte, şimdi Türkiye lehine şekillenmeye başlayan yeni Sovyet görüşünü daha kuvvetli bir biçimde ifade etmiştir. Bununla beraber, bütün bu Sovyet uvertürleri Türkiyenin hoşuna gitmekle beraber, Türkiyenin esas isteğine cevap vermiyordu. Türkiye için esas olan, iki «milli» toplumlu «bağımsız» Kıbrıs Cumhuriyetinin «federatif» bir düzene sahip olmasıydı. Bu sonuncu nokta, Türk görüşünün can alıcı noktasını teşkil ediyordu ve Sovyetler de bir türlü «federasyon» u kabule yanaşmıyorlardı. Daha doğrusu, bunu kabul

için Türkiyenin kendilerine daha fazla yaklaşmasını ve kendilerile olan münasebetlerini adamakıllı yoğun bir hale getirmesini bekliyorlardı. Şüphesiz, Türkiyenin bunu yapması demek, genel dış politikasını radikal bir şekilde değiştirmek ve özellikle Batı ile münasebetlerini kesip atmak demekti. Acaba gayet kompleks bir çerçevede bulunan Kıbrıs meselesinde Sovyetlerin bir «federasyon» fikrini kabul etmeleri, Türkiyenin bu derece radikal bir politika değişikliğine değer miydi? Kaldı ki, Sovyetler «federasyon» u benimsemiş olsalar bile, bu tutum, Kıbrıs meselesinin Türkiye lehine çözümüne ne kadar etki yapabilirdi? Türkiyenin de, herşeyden önce bunu açık olarak görmesi gerekirdi.

Tarafların görünüşte birbirlerinden hoşnut bulundukları, lâkin kafalarının arkasında «bekleyip görmeye» kararlı oldukları bir sırada, Türkiyede, Sovyetlerin beklemedikleri bir şey oldu: C.H.P. nin egemen bulunduğu III. koalisyon hükümeti Şubat ayında düştü ve A.P. çizgisinin egemen bulunduğu IV. koalisyon hükümeti iktidara geldi. Yeni hükümetin Türk - Sovyet münasebetlerindeki görüşü, programında bile bütün açıklığı ile belli olmaktaydı. Yeni hükümet, Sovyetlerle «iyi komşuluk» münasebetlerimizin «daha iyi şartlar altında» cereyanına taraftar bulunmakla beraber, bunu, kuzey komşumuzun «millî vasıftaki meselelerimize» karşı göstereceği anlayışla sınırlamıştı. Yani, IV. koalisyon hükümeti, belki de III. koalisyondan farklı olmaksızın, ikili münasebetlerin gelişmesini, Sovyetlerin Kıbrıs konusunda Türkiyeye verecekleri diğer tâvizlere bağlamıştı.

Bu yeni gelişme Sovyetleri hoşnut bırakmadı. Lâkin yine de, daha yakından bir zemin yoklaması yapmayı uygun gördüler ve Dışişleri Bakanı Gromiko 17 - 22 Mayıs 1965 arasında Ankarayı ziyaret etti. Bu ziyaret, iki taraf için de bir soğukluktan başka bir şey olmadı. Gromiko, 22 Mayısta yaptığı basın toplantısında, kendilerile münasebetlerini geliştirmek için gerekli çabayı harcamamış olmasından ötürü Türkiyeyi âdeta itham etti. Kıbrıs konusunda söyledikleri ise, yeni hiç bir şey getirmiyordu. Türkiye ise, asıl bu konuda bir yenilik bekliyordu.

Mayıs ayından sonra ortaya çıkan gelişmeler. Gromiko ile Sovyet hükümeti arasında bir görüş ayrılığının doğmuş olduğuna işaret sayılabilir. Çünkü. esasen gülmesini pek sevmiyen Gromiko, Ankaradan ayrılırken büsbütün somurttuğu halde, yaz aylarında Sovyet hükümetinin, IV. koalisyon hükümeti üzerinde yeni bir baskı kampanyasına giriştiği görüldü. Sovyetler, tarafsız başbakan Suat Hayri Ürgüplü'nün, seçimlerden önce muhakkak Sovyet Rusyayı ziyaret etmesinde ısrarlı göründüler. Sonunda, bu ısrarlarının sonucunu da aldılar. Başbakan Ürgüplü, 9 - 16 Ağustos arasında Sovyet Rusyayı ziyaret etti. Ziyaretin sonuçlarına geçmeden hemen söyliyelim ki, Sovyetler bu ziyarette ısrar ederken, gerçekte, Türk iç politikasından yararlanmışlardır. Eğer, A.P nin egemen bulunduğu IV. koalisyon hükümeti bu ziyareti reddetmiş olsaydı, başta A.P. olmak üzere diğer koalisyon partileri, seçimler sırasında, Türk-Sovyet münasebetlerini yeteri kadar geliştirmemiş olmaktan dolayı özellikle C.H.P.'nin tenkidine uğrayabilirlerdi. A.P.'nin ve diğer partilerin bu tenkidi önleme arzuları ve aynı zamanda, kendilerinin de aynı konuda bir şeyler yapmış olmaları, gerçekten, seçimlerde, Türk - Sovyet münasebetlerindeki gelismelerin sert tartışmalara konu yapılmasını önemli derecede engellemiştir. Tabii bu da Sovyetlerin yararına olmaktaydı. Zira, Ürgüplü'nün ziyaret sonuçları Türkiyeyi tatmin edici görünmekteydi. Çünkü, 16 Ağustosta yayınlanan bildiride, Sovyetler, Kıbrıs konusundaki görüşlerini, yeni bir unsur katmamakla beraber, adamakıllı ayrıntılı ve ifadesi daha kuvvetli hale getirmişler ve ayrıca, Türkiyedeki bir çok sınaî yatırımların, makine ve sınaî teçhizat verilmesi suretile, Sovyetler tarafından finanse edilmesi Türkiye tarafından prensip olarak kabul edilmişti. Gromiko'nun o kadar üzerinde durduğu «müşahhas adımlar» bu suretle gerçekleşmeye aday görünüyordu. Ürgüplü'nün ziyareti Sovyetleri herhalde çok hoşnut bırakmıştı.

Lâkin Sovyetlerin sevinci pek uzun sürmemiş olmalı. Zira, seçim sonuçları onlar için bir sürpriz oldu. 1964 Ekiminden 1965 Şubatı sonuna kadar artan bir gelişme gösteren Türk-Sovyet münasebetleri, A.P.'nin IV. koalisyon hükümeti ile sallantılar geçirmeye başladığına göre, şimdi tek başına A.P. iktidarından, bu münasebetlerin daha da etkilenmesi bir ihtimal olarak düşünülebilir. Böyle bir ihtimalin dayanağını, yeni hükümetin 3 Kasım günü parlâmentomuzda okumuş olduğu hükümet programında bulmaktayız. Programdan anlaşıldığına göre, yeni hükümet, Türk - Sovyet münasebetlerini geriye götürecek değildir. Fakat, yine bu münasebetlerin çok fazla bir gelişmeye kavuşacağını sanmak için de kuvvetli bir sebep yoktur. Hükümet programı, Birleşik Amerika ve Batı ile siyasal ve ekonomik münasebetlere açıkça ağırlık verdiği halde, Türk - Sovyet münasebetlerini «iyi komşuluk» ve «ticarî mübadele» nin sınırlı çerçevesi içinde bırakma kararında görünmektedir. Bu durumun Sovyetler için tatmin edici olacağı söylenemez. O kadar söylenemez ki, 2 Kasım Magusa olayları Güvenlik Konseyi kulislerinde tartışıldığı zaman, Sovyetlerin Kıbrıs meselesini yine Türkiyeye karşı bir baskı vasıtası olarak kullanmak istedikleri görülmüştür. Bu davranış, Sovyetlerin Kıbrıs meselesinde Türkiyeye karşı benimsedikleri tutumla uzlaşır değildir ve aynı zamanda da, yeni hükümeti, Kıbrıs konusunda bir güçlüğe uğratarak Türk - Sovyet münasebetlerinde bir zorlama amacını gütmektedir. Fakat ne olursa olsun, Türk - Sovyet münasebetleri karşılıklı güvensizlik duygusunun etkisinden kendisini kurtarabilmiş değildir ve olaylar, bu güvensizliğin daha uzun bir süre devam edeceğini göstermektedir.

İKTİSADÎ DEVLET TEŞEKKÜLLERİNDE FİAT POLİTİKASI

Hüsnü KIZILYALLI
Devlet Yatırım Bankası Uzmanı

I — GİRİŞ :

İktisadi Devlet Teşekküllerinin uygulaması gereken fiat politikası konusunu incelerken, bu teşekküllerin amaçlarının ne olduğu üzerinde durmağa ihtiyaç vardır.

21.Mart.1964 tarihinde yürürlüğe giren 440 sayılı «İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler Hakkında Kanun» un ikinci maddesi bu konuda yeni bazı unsurları ihtiva etmektedir. Bu madde «İktisadi Devlet Teşekkülleriyle müesseseleri ve iştiraklerin ulusal ekonomimize faydalı olabilmesi için özerk bir tarzda, karma ekonominin kurallarına ve ekonomik gereklere uygun olarak yönetilmelerini, **Kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde çalışmak ve sermaye birikimine yardım etmek suretiyle daha fazla yatırım kaynağı yaratmalarını** ve bu amaca ulaşmak için denetlenmelerini sağlamaktır» demektedir.

Bu maddeye göre, İktisadi Devlet Teşekkülleri kârlı ve verimli çalışarak sermaye birikimine yardımcı olmak zorundadırlar.

Teşekküller için kâr etme hedef olunca uyguluyacakları fiat politikası büyük bir önem kazanmaktadır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin fiatlarının tesbitinde esas maliyetler olacaktır. Bu ilke İktisadi Devlet Teşekküllerinin özel teşebbüsle eşit şartlarda rekabet etmesini sağlıyacak, devlet işletmelerini maliyetlerini daha sıkı kontrole itecek ve bunları zarar eden kurumlar değil fon yaratan kurumlar durumuna sokacaktır.

Maliyetleri nazara almıyan fiat tesbitlerinin ekonomik faaliyet üzerindeki etkisi çok zararlı olmakta ve üretimle harcama arasındaki denge bozulmaktadır.

440 sayılı Kanunun 24 üncü maddesi teşekküllerin mal ve hizmet fiatlarını tesbitte serbest bırakarak yukarıdaki mahzuru önlemek istemiştir.

Fiatların tesbitinde ana kural teşekküllerin serbest olmasıdır. 24 üncü madde, ikinci fıkrasında bu ana kuraldan bir istisna yapmıştır.

Buna göre, Teşekküllerin ürettikleri mal ve hizmetlerden temel mal ve hizmet mahiyetinde olanların fiatları gerektiğinde Bakanlar Kurulunca tesbit edilebilir.

Tesbit olunan fiatlar maliyetin altında bulunduğu takdirde zarar, en geç ait olduğu yılı kovalıyan yılın genel bütçesine konulacak ödenekle kapatılır.

Burada en önemli olan husus, hangi mal ve hizmetin temel mal ve hizmet olduğunun tesbitidir. 440 sayılı kanun bir yıldan fazla zamandır yürürlükte olmasına rağmen Bakanlar Kurulu böyle bir ayırım yapmış değildir.

Temel mal ve hizmetlerin nelerden ibaret olduğu tayin edilmediği müddetçe bu belirsiz durum devam edecek ve zamana ve zemine göre değişen fiat müdahalelerine sebebiyet verecektir. Temel mallar ve temel mallarda fiat tesbiti hakkındaki görüşler sistematik olarak aşağıda III üncü bölümde açıklanmıştır.

II — FİAT POLİTİKASININ ANA HATLARI VE TATBİKAT :

İktisadi Devlet Teşekküllerinin izliyecekleri fiat politikasının esaslarını tesbit ederken, bunları monopol veya serbest rekabet piyasasında çalıştıklarına göre bir ayırıma tabi tutmak gerekmektedir. Ayrıca bu teşekküllerin temel mal ve hizmet istihsal edip etmediklerine göre de ayrım yapılabilir.

a) Serbest Rekabet Piyasası :

Serbest rekabet piyasasında çalışan teşekküllerin istihsal ettikleri mal veya hizmetler, temel mal ve hizmet olarak tayin edilse dahi, piyasa şartlarının icabettirdiği bir fiattan muayyen ölçülerde inhiraf etmek karma ekonominin kurullarına uygun olmaz. Serbest rekabet piyasasında fiatları tayin en mühim iki faktörün, maliyetler ile, arz ve talebin tayin edeceği piyasa fiatı olduğu söylenebilir. Maliyetlerin altında tesbit edilen fiatlar, varlığı yitirmeye sebep olacağı gibi, bazı sosyal mülâhazaların böyle bir fiat seviyesi getirmesi de ayrıca sermaye teraküm muvazenesinin teşekküller aleyhine bozulmasına sebep olacaktır. Gene uzun vâdede bu durum, bütçeden ayrılacak paralarla yeni yatırımlara gidilmediği takdirde karma ekonominin muvazenesini de teşekküller aleyhine bozmaya mütemayildir. Zira teşekküllerin, ekonomik ve teknolojik gelişme imkânları büyük ölçüde önlenmiş ve uzun devrede iktisadi gelişme yönünden bunlar aleyhine, diğer teşebbüslerin büyümesine imkân verilmiş olmaktadır. Ancak bu tip teşekküllerin istihsal ettikleri mallar bütün mal ve hizmet fiatlarını veya ekonominin bütününü etkileyecek mahiyette olabilir. Meselâ çimento veya linyit kömürü fiatları gibi. Bu tip malların fiatları tesbit edilirken teşekkül tefrikine gitmek ve sadece iktisadî devlet teşekkülleri için fiat tesbit etmek gayeye uygun değildir. Zira, arz kifayetsizliği sebebiyle piyasada istediği fiatı bulabilen diğer teşebbüsler, teşekküllerin aleyhine kârlı çalışmak imkânını bulacaklardır. Öte yandan çimentoda olduğu gibi, muayyen bir mal için belli bir satış fiatı koymak maliyetlerin düşürülmesi konusunda ilgilileri gereken titizlikle teçhiz etmemektedir.

b) Monopol hali :

İktisadi Devlet Teşekküllerinin büyük bir kısmı monopol halinde faaliyet göstermektedirler. Fiat tesbitinde bu teşekküllere mutlak bir serbesti tanıma ekonominin bütününü etkileyecek mal ve hizmetler için her zaman uygun olmıyacaktır.

İstihlâk malları istihsal eden teşekküllerin fiatları cari piyasa şartlarına göre teşekkül tarafından serbestçe tayin edilmelidir. Yatırım malları için bir fiatın tesbiti bahis konusu olabilir.

Yatırım malları içersinde de temel mal ve hizmet kavramı içine sokulmıyacakların fiatları 440 sayılı kanunun 24 üncü maddesi gereğince teşekkülce serbestçe tayin edilmelidir.

Temel mai ve hizmetlerin fiatları Bakanlar Kurulunca tesbit edilirken bu tesbitin, ekonominin bütününe ve ekonomik gelişmeye yapacağı etkiler derinlemesine araştırılmalıdır.

Bugün elektrik tarife fiatları, 440 sayılı kanunun getirdiği mantığa aykırı olarak sürüp gitmektedir. Gerçekten elektrik fiatları 1959 yılından beri değişmemiş olup Etibank Elektrik İşletmeleri Müessesesinin bu faaliyetten devamlı olarak zarar etmesine sebebiyet vermektedir. Fiatların maliyetleri aksettirmesi prensibine aykırı bir tatbikat cereyan etmektedir.

Azotlu gübre fiatları (fabrika satış fiatları), memleket tarımını yakından ilgilendirdiği gerekçesiyle Hükûmetçe tesbit edilmiştir. Bununla beraber müstehlike intikal fiatı yani tavan fiatların tesbit edilmemiş olması gübrelerin spekülasyon konusu olmasına zemin hazırlamıştır. Memleket tarımının bu tatbikattan zarar göreceği tahmin edilebilir. Kütahya Azot Tesislerinde üretilen gübrenin temel mal addedilerek fabrika satış fiatlarının tesbit edilmesi prensip olarak doğrudur. Fakat fiat tesbitinden doğan ucuzluğun nihaî tüketici olan çiftçiye intikal ettirilmesi lâzımdır.

Temel mal addedilerek maliyetinden aşağı fiat tesbitlerinde bundan doğan zararın bütçeden karşılanması gerekmektedir. (440.mad.24) fakat subvansiyon konusu tatbikatta bir çok sorunu da beraberinde sürüklemektedir. 24 üncü maddeye göre maliyet ile satış fiatı arasındaki fark karşılanacaktır. Fakat maliyetin ne olduğu üzerinde tam bir fikir birliğine varılmış değildir. Nitekim bazı teşekküller ödedikleri faizleri kâr zarar hesabı içinde mütalâa edip, maliyet içinde mütalâa etmedikleri için bu meblâğı subvansiyon olarak bütçeden alamamışlardır. Azot Sanayiinde bu nokta ihtilâf yaratmıştır. Sübvansiyona esas olacak maliyet strüktürünün tesbit edilmesi ileride doğacak bir çok ihtilâfı önliyecektir.

III — TEMEL MALLAR VE TEMEL MALLARDA FİAT POLİTİKASI :

a) Temel Malın Tarifi :

İktisat literatüründe temel malın çeşitli tarifleri vardır. Fakat, bu çeşitli tarifler ana hatları itibariyle aynı şeyi söylerler.

Bir tarife göre, çok sayıda yatırım projesinin kârlığına etkide bulunan bir proje temel mal projesi olarak kabul edilir. Bu özellikteki yatırım projelerinin başkaca bir değerlenmeye tabi tutulmadan kalkınma programlarına ithali tavsiye edilir.

Diğer bir tarife göre, belli bir sektördeki canlılık ve atalet kısa zamanda diğer sektörlere de yayılma istidadını gösteriyorsa, o sektör temel endüstri sayılmalıdır. Bir endüstrinin, diğerlerini etkilemesi, ya mamûl satışı veya ham madde ve yardımcı madde mübayaası suretiyle vâki olabilir. İleriye doğru tesir denebilecek, mamûl satışları vasıtasıyla yaratılan etki, diğer endüstrilere yapılan satışların satış toplamına oranı olarak ifade edilebilir ve ölçülebilir. Geriye doğru etki denebilecek ham madde ve yardımcı malzeme mübayaası suretiyle yaratılan tesir, satın alınan ham madde ve yardımcı malzemenin toplam üretime oranı olarak ifade edilebilir.

Burada maksat bazı malların fiatını düşük tesbit ederek iktisadî kalkınmayı hızlandırmak olduğuna göre, bizi ilgilendiren ileriye doğru tesirdir. Diğer bir deyişle çok sayıda sektöre mal veren sektörleri tayindir. Zira fiatı düşük tesbit edilmiş bir endüstrinin geri tesirleri olsa olsa, ham madde ve yardımcı malzemesini kullandığı endüstrileri tereddiye mahkûm etmektir. (Mamûl satış fiatı düşük tesbit edilmiş bir endüstri girdi (input ve faktör fiyatlarını düşürmeye çalışır.) Mamafih, satış fiatını düşük tesbit etme gayesiyle temel endüstrileri tesbit ederken esas kriter, ileriye doğru tesirlerin önem derecesi olmakla beraber, geriye doğru etkilerin olumsuz olmadığı da garanti edilmelidir.

Bilfarz geriye doğru etkileri çok önemli olan Demir ve Çelik Endüstrisi için fiat tesbit ederken bu husus gözönünde tutulmalıdır.

b) Temel Mal Fiatlarını Düşük Tesbitte Zaruret Varmıdır?

Temel endüstri meselesi, bu endüstrilerin ülke içinde varoluşlarının stratejik önemi dolayısıyla, iktisat literatürüne girmiştir. Bu sebeple fiat tesbiti ameliyesi bu endüstrilerin mevcudiyet ve gelişmelerini kat'iyen tehlikeye düşürmemelidir.

Bilhassa az gelişmiş ülkelerde, temel endüstrilerin ekonomiye sağladığı ve karşılığında para tahsil edemediği «external economies» denen faydaların, bu teşebbüslerin serbest piyasa mekanizması içinde elde edecekleri kârlardan daha büyük olduğu hususunda ittifak vardır. Bu sebeple temel endüstrilerin varlığını tehlikeye düşürme istikametinde çalışan ve bu suretle temel endüstri fikriyle çelişik düşen düşük fiat tesbiti usulünden mümkün mertebe kaçınmak yerinde bir harekettir.

İtalyan, Japon ve ABD ekonomilerinde yapılan incelemeler, ileriye ve geriye doğru etkileri yüksek olan endüstrilerin Demir ve Çelik, petrol mamûlleri ve Kimya sanayii olduğunu; ileriye doğru etkileri yüksek endüstrilerin ise metal madenciliği, petrol, kömür, elektrik enerjisi üretimi olduğunu göstermiştir. İktisaden gelişmiş ülkeler için doğru olan bu bulguları, Türkiye için aynen muteber kabul etmeye imkân yoktur. Bu itibarla Türkiye ekonomisinde kritik rolü oynayan endüstrilerin tesbitinin, Türkiye ekonomisinin bugünkü ve müstakbel - plâna göre - yapısına dair istatistiklere dayandırılması şarttır. Devlet Plânlama Teşkilâtınca hazırlanmakta bulunan 1963 yılı Input - output tablosu ve müstenidatı özel ihtisas komisyonu raporları, temel malların tesbitinde iyi bir başlangıç noktası olabilir.

Sonuç olarak, çok sayıda sektöre mal satan veya çok sayıda sektörden mal satın alan sektörü, temel sektör olarak kabul uygun olmaktadır. Ekonominin bugünkü ve müstakbel yapısına dayanan bu kritere kalkınma stratejisinden çıkarılabilecek kriterler ilâ-

ve edilebilir. Uygulanan kalkınma modeli tarıma ağırlık veriyorsa, yukarıdaki kritere göre temel sayılamıyan gübre sanayii ve sulama işleri temel vasfını kazanır. Aynı şekilde endüstriye önem veren bir kalkınma plânında demir, çelik ve makina temel mal vasfını kazanır.

Bu açıklamalar muvacehesinde az gelişmiş ekonomilerde, büyük ölçüde nihaî tüketim için üretimde bulunan ve diğer sektörlerden ham madde alımı mahdut olan gıda maddeleri üretimi ve sanayiini temel endüstri olarak kabule imkân yoktur.

c) Temel Mal Fiatlarını Düşük Tesbitin Etkileri:

Düşük fiat tesbitinin etkileri olarak aşağıdakiler sayılabilir.

(i) Yatırım Kaynaklarının Dağılımına Etki :

Serbest rekabet ekonomisinde yeni yatırımların motifi kârdır. Bir sektörde kâr yoksa yatırım olamaz. Satış fiatı düşük tesbit edilmiş ve dolayısıyla rantabilitesi düşük bir yatırım projesinin özel sektör tarafından ele alınmasına imkân yoktur.

Ortaya çıkacak zarar devlet bütçesinden karşılansa dahi rantabilite sıfır olduğundan İktisadî Devlet Teşekkülleri tarafından ele alınacak böyle bir projenin Devlet Yatırım Bankasınca, finanse edilmesine imkân yoktur. 441 sayılı Kanunun 11 inci maddesine göre bu mahiyetteki projeler ancak geri kalmış bölgeleri ilgilendirdikleri halde ve Bakanlar Kurulu Kararına istinaden Devlet Yatırım Bankasınca finanse edilebilirler. Kaldı ki, devamlı zarar edecek, zararın karşılanması birtakım formalite ve müdahalelere yol açacak bir yatırımı İktisadî Devlet Teşekkülleri kolay kolay ele almak istemiyeceklerdir. Bu haller dolayısıyla ekonominin en önemli sektörüne yatırım yapmak mümkün olamıyacaktır.

Eğer temel sektörde çalışan işletmeler varsa, finansman güçlükleri dolayısıyla normal idame ve bakım dahi yapılamıyacak, otofinansman yoluyla yeni yatırımlara yönelmek ise imkânsız olacaktır.

Bu durumda satış düşük tesbit edilen temel endüstrilerin mevcudiyet ve gelişmelerini garanti altına alacak tedbirleri behemmmal almak, temel endüstri fikrinin önşartıdır.

(ii) İşletmelerin Verimli Çalışmalarına Etki :

Satış fiatı maliyetin altında tesbit edilmiş bir malı üreten teşebbüs, zararın karşılanması garantisi muvacehesinde, verimlilik ilkelerine riayet zorunluluğunu duymaz. Maliyetleri şişirme ve israf temayülü belirir. Bu tehlikeyi izale edecek tedbirler alınmalıdır.

(iii) Sermaye Teşekkülü ve Haksız Rekabet :

Belli bir temel malı hem kamu teşebbüsü hem de özel sektör üretiyor, fiat tahdidi sadece kamu sektörünü bağlıyorsa ve kamu sektörü üretimi tesbit edilen fiat üzerinden talebi karşılayacak seviyede değilse özel sektör satış fiatı tesbit edilen fiatın üzerine çıkacaktır. Bu halde kamu sektörü kârsız çalışması dolayısıyla sermaye terakümüne katılamaz. Kârları büyüyen özel sektörün tasarruf ve yatırım temayülü kamu sektöründen düşük olduğu ölçüde, millî tasarruf ve yatırım seviyesinde düşme olur (Bu halde düşük fiat tesbitindeki maksadın tahakkuk etmediğini de gözönünde tutmalıdır.)

Diğer yandan kamu sektöründen ucuz fiatla mal temin edebilen sanayici ve tüccarlar, bunu başaramıyanlara nazaran, kısa ve uzun vâdede haksız bir rekabet gücü kazanırlar. Ayrıca kârsız çalışan kamu teşebbüsü yenileme ve modernleştirme yatırımlarını yapmaya muvaffak olamıyarak, bu imkâna sahip özel sektör karşısında, uzun vâdede rekabet ve yaşama imkânını kaybeder.

Yukarıda zikredilen halde kamu teşebbüsünün kapasitesi - normal olarak veya aşırı zorlamalarla - tesbit edilen maliyet altındaki fiattan talebi karşılamaya yeterli ise, özel teşebbüs - zararı telâfi ettirebilme imkânına sahip olmadığından - daha verimli çalışsa da silinmeye mahkûmdur.

(iv) Temel Malın İsrafı :

Fiatı düşük tesbit edilen temel maldan ucuz fiatla kafi miktarda edinebilen müşterilerin tasarruf ilkelerine riayet etmeyerek malı israf etmeleri beklenir.

(v) Temel Malı Kullanan Sektörlerin Yatırım ve Üretim Hacimlerine Vâki Etki :

Fiatı düşük tesbit edilmiş temel malı «input» olarak kullanan sektörlerde maliyetler düşer. Maliyet düşüklüğü, sektör mamûlleri fiatlarını düşürerek talebi ve üretimi arttırır. Piyasanın nev'ine, endüstri maliyetlerinin kapasite ve kapasite kullanımı ile ilişkisine bağlı olarak kârlar, az veya çok artarak yeni yatırımlara yol açar.

Bu sonuçların meydana gelebilmesi için sözü edilen temel mal «input» un o sektör maliyet ve satış fiatları içindeki nisbi öneminin büyük olması lâzımdır. (Bu sebeple bir temel malın bazı endüstri maliyetlerindeki önemi çok az ise, bu endüstrilere ucuz tarifeyi tatbik etmemek uygun olur. Zira bu halde ucuz tarife tatbikinin bir faydası olmaz ve temel malı üreten endüstri fuzulen zarara sokulmus olur.) Aynı şekilde teşviki istenen endüstrinin gelişme potansiyeli olmalı ve fakat kârlılığı düşük olmalıdır. (Rantabilitesi yüksek ve gelişme potansiyeli büyük bir endüstri yeni yatırımlara gitmiyorsa, bunun sebebi ham madde fiatlarının yüksekliği olamaz; ve bu yolda bir teşvik gereksizdir.)

Yatırım mallarının temel mal olması halinde düşük fiat tesbitinin yatırımları teşvik edeceği söylenebilir. Eğer yatırımları tahdit eden faktör, tasarruf fonlarının yetersizliği değil de, yatırım malları üretim kapasitesi - ithalât imkânı dahil - ise, düşük fiat tesbiti dengesizliği arttırır.

d) Fiat Tesbiti :

Fiat tesbitinde aşağıdaki hususları gözönünde tutmak faydalıdır.

(i) Fiat ve Talep :

Tesbit edilen fiatın yaratacağı talebin tamamını karşılayabilmek en önemli prensiptir. Eğer tesbit edilmiş fiat üzerinden talep, iç üretim kapasitesinden fazla ise açığın ithalâtla kapatılacağı garanti edilmelidir.

Tesbit edilen fiat üzerinden talep, arzı aşıyorsa iki ihtimal söz konusu olur. Birinci ihtimal o malın karaborsa konusu olması ve nihaî kullanıcılarının serbest piyasa fiatını ödemeleridir. Bu halde fiat tesbitiyle düşünülen maksat tahakkuk etmemiştir. (Zira gaye malın ticaretini yapanlara değil kullananlara ucuz fiatla satılması idi.) Ayrıca, kârın temel mal üreticisinden ticaretini yapanlara transferi dolayısıyla üretim gücü zayıflar ki, bu dahi maksada aykırıdır.

İkinci ihtimal karaborsanın önlenip, talebin tevzi usulüyle karşılanmasıdır. Bu halde piyasa mekanizmasından inhiraf söz konusudur. Tevziye tabi tutulan temel malı üreten ve kullanan endüstrilerin maruz kaldıkları baskılar ters yöndedir. Bu sebeple dengesizliğin uzun vâdede dahi izale edilmeyip, devam etmesi beklenir. (Dengesizlik ancak iktisat dışı, politik yatırım kararları ile düzeltilebilir.)

Tevzi sisteminin yaptığı dağıtım, serbest piyasa mekanizmasının yapacağı dağıtımdan farklı olacağından sosyal hasılada azalma olacaktır. Tevzi edilen temel mal ara malı ise, tevzi usulü bir tasfiyeyi düşünemiyeceğinden, her müteşebbise «input» tahsisini öngörür. «İnput» fiatlarındaki düşüklük dolayısıyla ferdi kârlar pozitiftir, fakat kapasite kullanımı düşüktür. Bu yüzden verimsiz teşebbüsler de çalışacaktır. Serbest piyasa mekanizması altında «input» fiatları sosyal maliyete yaklaşacaklar, verimli teşebbüsler kapasite kullanımını arttırarak maliyetlerini düşürecekler, diğerleri ise faaliyetlerini tatil edeceklerdir. Aynı miktarda mamûl üretimi daha düşük toplam maliyetle sağlanacağından sosyal hasıla artacaktır.

Tevziye tâbi tutulan temel mal yatırım malı ise, kârı düşük yatırım projelerinin de ele alınması ihtimali vardır. Karar serbest piyasaya bırakıldığı takdirde rantabilitesi düşük yatırım projelerinin kârları yatırım malları fiatlarındaki yükselme dolayısıyla daha da düşeceğinden, tahakkuk ettirilme imkânı ortadan kalkar.

Bir tevzi sisteminde effektif talep piyasaya çıkan talebin çok üstündedir. Pek çok müteşebbüs tevzi edilen ara malını veya yatırım malını temin edememe ihtimali belirince, malı temine çalışacak yerde üretim ve yatırım plânlarını değiştirir ve tehir eder. İthalâtla telâfi etmek gayesiyle arz noksanlığını tesbit ederken bu hususu hesaba katmak yerinde olur.

Sonuç olarak, tesbit edilen fiat üzerinden vâki olacak talebi tam olarak karşılayabilmenin, fiat tesbitinin ön şartı olduğu söylenebilir. Bunu teminen her yıl talepteki değişmeyi tahmin etmek, iç üretimle karşılanamıyacak kısmın yaratacağı döviz harcamasını hesaplamak gereklidir. Temel malların tamamı için yapılacak hesaplamalar sonucunda bulunacak ithalât ihtiyacını tam olarak karşılamaya döviz vaziyeti müsait değilse temel mal fiatlarını yukarıya doğru ayarlamak şarttır. Arz yetersizliği millî endüstrilerde mevcut ise, ithalât mümkün olmadığından, düşük fiat tesbiti, tevzi sistemini zorunlu olarak beraberinde getirir.

Arz açığını kapatmak üzere ithalât zarurî olduğu takdirde, ithalâtın, mamulünün fiatı tesbit edilen kurum tarafından yapılmasında büyük faydalar vardır. Bu suretle haksız rekabet, istifçilik ve karaborsacılık ihtimalleri önleneceği gibi temel endüstrinin gelişmesi için gerekli fonlar kısmen de olsa teşekkül ettirilmiş olacaktır.

(ii) Fiat Elâstikiyeti :

Temel mala olan talebin fiat, sınaî üretim, gelir v.s. ile olan fonksiyonel ilişkileri tesbit edilerek, ileriye ait doğru projeksiyonlarda bulunmak ve fiat seviyesindeki değişikliklerin talep seviyesi üzerindeki etkilerini izlemek, fiat tesbitinde önemle gözönünde tutulacak hususlardandır.

(iii) Karma Ekonominin Kuralları :

Fiatı düşük tesbit edilen malın üretimiyle kamu kurumları ile birlikte özel teşebbüsler de iştigal ediyorlarsa, kısa ve uzun vâdede haksız rekabete yol açmamak için, fiatın sektörün tamamını kavrayacak şekilde tesbiti şarttır. (Maksat da ancak bu halde hasıl olur.)

(iv) İkame Malları ve Tamamlayıcı Mallar :

Birden fazla mal ve hizmet birbiri yerine ikâme edilebilirse, diğer bir deyişle kullanımda birbirine rakip iseler, uzun ve kısa vâdede haksız rekabete yol açmamak isteniyorsa, fiat tesbiti bu malların tamamına şâmil olmalıdır. Rakip sektörlerin toplam kapasitesi yetersiz ise, fiatı serbest bırakılan sektör çok kârlı görüneceğinden pek çok yeni girişlere (yatırımlara) sahne olur. Bu suretle serbest piyasa fiatı, tesbit edilmiş fiat seviyesine düşse dahi, fiatı düşük tesbit edilmiş endüstri, arada geçen zaman içinde idame ve yenileme yatırımlarını yapamamış bulunduğundan, yeni durumda da ikâme malı üreten sektörle rekabet edemez ve atıl kapasite ile çalışmaya başlar. Böylece sermaye israfı söz konusu olur.

Eğer ikame malları endüstrilerinde fazla kapasite varsa tek bir sektörün fiatını düşük olarak tesbit maksada yeterlidir. Zira rekabet edebilmek için fiatı serbest bırakılan endüstri fiatını düşürmeye mecburdur.

İki mal birbirini tamamlayıcı vasıflara sahip iseler, yani mallardan birine olan talep artarken, diğerine olan talep artışı, da zorunlu ise ve kullanım yerlerinde mallardan bir tanesinin maliyet içindeki nisbi önemi büyük ise, sadece bu malın fiatını tesbit maksada yeterli olur.

(v) Tesbit Edilecek Fiatın Alt Limiti :

Fiat tesbitinin icabında özel sektörü de kavrayacağı nazara alınırsa, alt limitin carî nakdi harcamaları karşılayacak şekilde tayini şarttır. Fiat bu limitin altına düşünce, özel sektör için işletmeyi kapatmak rasyonel harekettir; kamu sektörü de bu halde çok zor duruma düşer ve yaşama imkânı kalmaz. Alt limitin bu şekilde tesbiti halinde, özel teşebbüs tesisin ömrü dolunca tasfiyeye girer. Temel endüstrilerin gelişmesi yerine kapanması sonucunu veren bu politika maksada aykırıdır. Bu mahzuru izale edebilmek için, kamu ve özel sektörün birlikte çalıştığı temel endüstrilerde satış fiatının maliyet üzerinde ve makûl kâr sağlayacak şekilde tesbiti şarttır.

d) Temel Malların ve Fiatlarının Tayininde Usul :

(i) Temel mal tarifinin ekonominin yapısı ve uygulanan kalkınma modeli ile olan sıkı ilişkisi dolayısıyla, temel malların neler olduğunu tayin ederken

(Devamı sayfa : 37'de)

Metropolis, 1965

— Toplumda Çatışma ve Uzlaşma —

Doç. Dr. Bülent DÂVER
S.B.F. Öğretim Üyesi

Gökleri delen binaları ve cehennemi bir süratle koşan yer altı trenleriyle Metropolis, çağımızın büyük şehridir. Metropolis'te büyük bir kapitalistin fabrikalarında binlerce işçi makinaların muntazam, ritmik hareketleriyle çalışmaktadır. Fabrikanın tam ortasında alevler saçan dev gibi bir fırın vardır. İşçiler bu fırına Moloch demektedirler. Bilindiği gibi, Moloch eski Ammonilerin ve Fenikelilerin kurban adadıkları büyük mabuttur. İşçiler sonu gelmez taburlar halinde Moloch'un ateş saçan ağzından içeri girmekte ve erimektedirler. Metropolis'de bir bilgin gizli keşifler üzerinde çalışmaktadır. Bilgin'n amacı bir insan yaratmaktır. Bunu başarır da... Ortaya çıkan yaratık fabrikatörün oğlunun sevgilisine tıpatıp benzemektedir. Bilginin yarattığı bu kadın işçi'eri büyüler, sözleriyle de onları ayaklanmaya, fabrikaları yakıp yıkmaya, insanları vurup öldürmeğe davet eder. İşçiler, adeta esrarengiz bir kuvvetle itilmiş gibi, kadını takip ederler. Fabrikatörün oğlu babasının fabrikasındaki işçilerin acıklı durumuna üzülmekte ve onlara daha iyi bir yaşama düzeni sağlamaya çalışmaktadır. Fakat o yapma sevgilisinin seçtiği yolu beğenmemektedir. Kin ve nefret çırasıyla tutuşturulmuş öfkeli kalabalıkların belki yıkacaklarını fakat hiç bir zaman yapamıyacaklarını düşünmektedir. Oğul, baba ile işçiler arasında bir aracı, ahkem rolü oynamaya kararlıdır ve sonunda amacına ulaşır. İşveren ve işçilerin menfaatlerini makul bir ölçü içinde barıştırıp uzlaştıran yeni bir düzen kurulur. Yapma sevgili ortadan kaybolur. Ölüm ve kan kusan Metropolis mutluluk, refah ve barış şehri haline gelir.

1920 yıllarında Almanya'da çevrilen «Metropolis» filmi toplumdaki çatışmayı ve uzlaşmayı işte böyle anlattı.

∴

Hür ve esir, Patrici ve Pleb, zengin ve fakir çatışması eski çağlardanberi süregelmiştir. Günümüzde esirlik, kölelik, şüphesiz yasaktır. Bunun gibi insanları angarya ile boğaz tokluğuna çalıştırmakta, Anayasa ve kanunlara yöre, mümkün değildir. Ancak toplum içinde ekonomik yönden güçlü olanların her devirde diğer gurup ve sınıflara nisbetle bir üstünlük taşıdıkları inkâr edilemez. Bu üstünlük siyasi alanda olduğu kadar sosyal ve kültürel plânda da kendini belli etmektedir. Her devirde imtiyazlı siyasi yönetici sınıflar bu üstün statülerini muhafaza etmek için çalışmışlardır. Buna karşılık ekonomik yönden güçsüzlerin de durumlarını iyileştirmek için daimi çaba sarfettikleri görülmektedir. Özellikle demokratik akımların gelişmesi, eşitlik duygusunun kökleşmesi, sosyal adalet ilkesinin düşünce ve vicdanlarda daha çok yerleşmesi bu gelişmeyi hızlandırmıştır. İmtiyazlı sınıflar ile imtiyazsız sınıflar arasındaki çatışmada önemli sorun, bu dengesizliğin nasıl giderileceğidir. Tarih bize insanoğlunun bu sorunu çözmek için başlıca iki yola başvurduğunu göstermektedir. Bu yollardan birincisi kuvvet ve şiddete müracaattır. İhtilâlci anarşistler ve ihtilâlci sosyalistler kurulu düzenin sert, ani bir darbe ile yıkılması gerektiği fikrindedirler. Buna karşılık modern demokratik teori ve tarihi tecrübeler kuvvet ve şiddetin hiç bir sorunu temelden çözemediğini, bazılarını çözse bile, çözülmesi güç yeni yeni problemler yarattığı fikrinde birleşmektedirler. Anarşistlerin bazıları da bu gerçeği farketmişler ve kaba kuvveti bir çözüm yolu olarak reddetmişlerdir. Örneğin GODWIN ihtilâlci şiddetin tiranlığa gebe olduğunu söylemiştir. Endüstri devriminin keskinleştirdiği ve daha da sivrileştirdiği sınıflararası menfaat uyuşmazlıklarını çözmek için geriye kalan diğer bir yol konuşma, anlaşma ve uzlaşma yoludur. İlkel toplulukların ve doğu despotizminin ağır baskısı altında asırlarca ezilmiş toplumların genel olarak - ve belki de içgüdüsel bir şekilde - davaları çözmede şiddet yoluna sapmalarına karşılık, ileri, medeni toplumlarda barışçı yol, yani müzakere ve anlaşma yolu ön plâna geçmektedir. Nasıl fertler arasındaki uyuşmazlık ve anlaşmazlıkları çözümlemede mağara devri adamına özgü hak alma anlayışı bugün kabul edilmiyorsa, öylece sınıflar arasındaki menfaat mücadelesinde de bir sınıfın silâha sarılması ve kendi düşüncesine göre hakkı yerine getirmesi reddedilmiş bir usuldur, terkedilmiş bir yoldur. Bugün fertler arasındaki uyuşmazlıklara mahkemeler bakmakta ve haklıyı, haksızı ayırdetmektedir. Bunun gibi zamanımızda ekonomik yönden güçlü sınıflarla güçsüz sınıflar arasındaki çatışmayı çözecek ve adilane bir karara bağlıyacak bir üstün mercie, yüksek bir hakeme ihtiyaç vardır. Bu üstün aracı Devlettir. Denilebilir ki Devlet makinası halen ekonomik yönden güçlü olanların elindedir. Onlar da taviz vermeğe anlaşmağa hiç bir zaman yanaşmazlar. Ancak şu nokta unutulmamalıdır: Demokratik ülkelerde vatandaşlar oy güçleriyle siyasi iktidarların kaderini tayin etmektedirler. Yani ekonomik yönden güçsüz olan vatandaşlar kendilerini gerçekten temsil edecek, durumlarını iyileştirecek partilere oy verebilirler. Beğenmedikleri partileri iktidardan düşürebilirler. Demokratik rejimin ana mantığı budur. Anayasamızda da ifadesini bulan Sosyal Devlet bir doktrinin katı ve bükülmez kalıpları içine asla girmeden ve hürriyetleri boğmadan vatandaşların dertlerine deva olacak tedbirleri arayacak ve bulacaktır.

Barış içinde, hür, bağımsız ve müreffeh bir Türkiye hepimizin idealidir ve bu ideal bütün parti kavgalarının üstünde kalmalıdır.

SINIFLANDIRMA ÇALIŞMALARI

Cahit TUTUM
Türkiye ve Orta Doğu
Amme İdaresi Enstitüsü
Öğretim ve Araştırma
Uzmanı

Bilindiği gibi 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun Türk Personel sistemine getirdiği «sınıflandırma» kavramı ve müessesesi, memleketimizde yaklaşık olarak on yıldanberi tartışma konusudur. Geçici birinci maddesi ile kurumların birleşik yetişme ve meslek niteliklerine göre tesisini öngördükleri sınıflara ilişkin tekliflerin 23 Eylül 1965'e kadar Devlet Personel Dairesine bildirmelerini emreden kanun, genel ve katma bütçeli kurumların yaz ayları içinde hummalı bir faalyiet göstermelerini gerektirmiştir.

Bu yazının amacı sınıflandırma kavramı ve tekniğini izah etmek, Devlet Memurları Kanununun getirdiği sınıflandırma sistemini incelemek ve bugüne kadar bu konuda yapılan çalışmalar hakkında kısaca bilgi vermektir.

Sınıflandırma Kavramı :

Son dört beş aydır kurumları son derece meşgul eden, çeşitli endişe ve tereddütlere yol açan «sınıflandırma» nedir? Sınıflandırma, yeni bir fikir değildir. Eski ve beşerî bir itiyattır. İnsanlar eşya ya da hadiseleri bazı ölçülere göre gruplandırmak ihtiyacını daima hissetmişlerdir. Düzenleme duygusu insanın tabiatında mevcuttur. Soyut olarak düşünüldüğünde sınıflandırma, sınıflandırılacak şeylerin, seçilen belli ölçülere göre birbirlerinden ayrılıp gruplar halinde toplanmasıdır. Burada söz konusu olan, şüphesiz, kamu görevleri ve bu görevlerde çalıştırılan kamu personeli ile ilgili olan sınıflandırmadır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için temel bazı soruların cevaplandırılması gerekir: (1) Sınıflandırmanın amacı nedir? (2) Sınıflandırmanın konusu ne olacaktır? (3) Hangi ölçülere göre sınıflandırma yapılır? (4) Belli başlı sınıflandırma sistemlerinin özellikleri nelerdir? (5) Sınıflandırmanın ne gibi pratik faydaları vardır?

Sınıflandırmanın Amacı :

Sınıflandırma çeşitli amaçlarla yapılabilir: Personelin hizmete alınması işini düzenleme, kamu hizmetlerinde kariyerler (meslek merdivenleri) kurma), «eşit işe eşit ücret» ilkesini gerçekleştirme gibi. Bu amaçlardan bazıları duruma göre ağırlık kazanır. İşte sınıflandırma ile varılmak istenen hedeflerin öncelik ve ağırlık derecesine göre farklı sistemler geliştirilmiştir. Personelin hizmete alınması işinin düzenlenmesine ve bir kariyer sistemi kurulmasına ağırlık verilen yerlerde personeli ön plâna alan rütbe sınıflandırılması sistemi gelişmiş, buna karşılık «eşit işe eşit ücret» ilkesinin gerçekleştirilmesine daha çok önem verilen yerlerde ise hizmetin muhtevasını ön plâna alan kadro (pozisyon) sınıflandırılması sistemi gelişmiştir. İngiliz sistemi birincisinin Amerikan sistemi ise ikincisinin tipik örneğidir.

Sınıflandırma konusu :

Neyin sınıflandırılacağı sorusu yukarıda izahını yaptığımız amaç sorunuyla yakından ilgilidir. Bu konu aslında bir teşkilâtın insanlardan mı yoksa (her biri tabiatiyle bir insana verilecek) belirli yetki ve sorumluluk mevkilerinden (kadrolardan) mi meydana geldiği hususundaki temel görüşe dayanır. Bir teşkilâtın esas itibariyle görev ve sorumluluk mevkilerinden meydana geldiğini savunan görüş, hizmetlerin (kadroların) sınıflandırılmasını öngörmekte, öte yandan, bir teşkilâtın herşeyden önce insanlardan ibaret olduğunu savunan görüş personelin sınıflandırılmasını öngörmektedir. Uygulama alanında her iki sistemin bir dereceye kadar ortak yönleri bulunduğu açıksa da hizmeti, ya da personeli ön plâna alan iki ayrı sınıflandırma sisteminin mevcut olduğu bir gerçektir.

Sınıflandırmada Ölçü :

Personele ağırlık veren sistemde ölçü, esas itibariyle personelin kişisel nitelikleri ve öğretim safhasında edindiği genel yetişkinlik seviyesidir. Personelin belirli bir anda yapmakta olduğu işin ödev, yetki ve sorumluluk muhtevası büyük önem taşımaz. Hizmeti ön plânda tutan sistemde ise ölçü, memurun fiilen yaptığı işlerin güçlük ve sorumluluk derecesidir.

Sınıflandırma Sistemlerinin karşılaştırılması :

Bu karşılaştırmayı, personel idaresinin belli başlı fonksiyonlarını ele alarak yapmak mümkündür: (*). (1) **Hizmete alma politikası:** Personelin niteliğini ön plâna alan birinci sistemde genel kültür almış kimseler genç yaşlarında ömür boyu sürecek bir meslek hayatı (kariyer) için hizmete alınırlar. Bu şekilde hizmete alınanlar mesleklerinin en alt derecesinden başlarlar. İkinci sistemde ise görev ve sorumlulukları inceden inceye belirtilmiş ve hatta ayrıntılı olarak yazıya dökülmüş kadrolara o işleri yapabilmek için gerekli - yine önceden tesbit edilmiş - belirli nitelikleri taşıyan kimselerin alınması yoluna gidilir. Bu sistemde meslek derecelerinin her seviyesinde hizmete girmek mümkündür. (2) **Hizmet-İçi Eğitim:** Birinci sistemde hizmet-içi eğitim, diğer amaçlar yanında, daha çok personeli ileriki yüksek sorumluluk mevkilerine hazırlamak amacına yönelmiştir. İkinci sistemde ise hizmet-içi eğitimin bu niteliği yoktur. (3) **Gövde-Kadro İlişkisi:** Birinci sistemde, fiilen yapılan işle işgâl edilen kadro ve taşınan nitelik arasında bir ilişki olmıyabilir. Bu sistemde personel kadro ve maaşında bir değişiklik olmaksızın çeşitli görevler görebilir. Bu görevlerin per-

---

(*) Leich H. Harold, «Rank in Man or Job? Both!» **Public Administration Review,** (Spring, 1960).

sonelin taşıdığı nitelikle doğrudan doğruya bir ilişkisi olmıyabilir. İkinci sistemde ise, personele, işgal ettiği kadroya ilişkin görevlerinin dışında bir başka kadronun görevleri verilemez. (4) **Nakil:** Birinci sistemde, personelin herhangibir yerdeki herhangibir görevi kabul etme zorunluğu vardır. İkinci sistemde böyle bir işlem personelin rızasına tabidir. (5) **Yükselme:** Birinci sistemde aynı kıdem ve rütbede bulunanlar, yükselme için aynı şansa sahiptirler. Hizmete birlikte girmiş olanların birlikte yükselme imkân ve fırsatları mevcuttur. Yükselmeler merkezî olarak mütalâa edilir. İkinci sistemde ise yükselmelerin merkezi olarak mütalâa edilmesi imkânı yoktur. Bu sistemde, aynı kıdem ve kabiliyette olanların, çalıştıkları kurumların özelliğine göre, farklı yükselme imkânlarına sahip olmaları mümkündür.

Sınıflandırmanın Pratik Faydaları :

Hangi sistem uygulanırsa uygulansın, sınıflandırmanın personel işlerine açıklık verme ve ilgilileri ortak bir anlayışa kavuşturma gibi genel bir faydası vardır. Sınıflandırmanın şu iki önemli faydasını özellikle belirtmek gerekir: (1) Sınıflara gireceklerde aranacak nitelikler önceden bilindiği için, hizmete alma usullerinde yeknesaklık sağlanmış, gerek hizmete girişte, gerek hizmet içindeki yükselmelerde liyakat ilkesinin uygulanması kolaylaşmış olur. (2) Biribirine benzer işleri yapanlar aynı sınıflar içinde toplanacağından aynı ücret rejimine tabi olurlar ve dolayısıyla âdil bir ücret sisteminin kurulması mümkün olur.

Devlet Memurları Kanununun Getirdiği Sınıflandırma Sistemi :

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 3 üncü maddesi gerçekleştirilmek istenen temel ilkeleri göstermektedir: (1) Sınıflandırma, (2) Kariyer, (3) Liyakat. Kanuna göre sınıflandırma, devlet kamu hizmeti görevlerini ve bu görevlerde çalışan devlet memurlarını görevlerin gerektirdiği niteliklere, mesleklere ve devlet için taşıdığı değere göre sınıflara ayırmaktır. Sınıf, müşterek yetişme ve meslek niteliklerini gerektiren devlet kamu hizmetleri ile bu hizmetler için tesbit edilen kadrolara atanan devlet memurlarının toplamından ibarettir. Her sınıf içinde görevin önem ve sorumluluk derecesine göre, «dereceler» ve her derece içinde yıllık maaş artışını gösteren kademeler (ilerleme adımları) bulunacaktır. Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği bütün görevler için görev yerleri belirtilerek kadrolar tesbit edilecek ve personel, sınıfının ve derecesinin görevlerinden başka bir görevde çalıştırılamıyacaktır. Bir üst dereceye yükselme sınavla olacaktır. Kısaca özetlenen bu esaslara göre, Devlet Memurları Kanununun getirdiği sistemin belli başlı iki sınıflandırma sistemi karşısındaki yeri nedir? Kanunun ifadesine bakılırsa hem hizmetler hem de hizmetleri görecek personel sınıflandırılacaktır. Ancak ağırlık merkezinin bunlardan hangisi üzerinde olacağı açık değildir. Ortaya konan tarifler ve kıstaslar zihinlere gerekli açıklığı getirememektedir. Kanundan ağırlık merkezinin ne olduğu kesinlikle anlaşılamamaktadır. Kullanılan ifadelerden iki sidtemin sun'i bir şekilde telif edilmeğe çalışıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin, «görevlerin, önem ve sorumluluk derecesine göre derecelere ayrılması», «kadroların şahıslara değil göreve bağlı olması», «ödenecek maaşla yapılan işin önemi arasında ilişki kurulması», «personelin, sınıfının ve derecesinin görevlerinden başka bir görevde çalıştırılmaması», «başka sınıfa geçen memurun ayrıldığı sınıftaki kadrosundan aldığı aylık tutarının yeni kadrosunun aylık tutarından daha yüksek olmasının her hangibir hak talebi için geçerli sayılamıyacağı» gibi esaslar kanunun kadro sınıflandırılması esasını benimsediği kanaatini uyandırmakta, öte yandan, «kariyer» hükümleri üzerinde önemle durulması, «personelin, unvan ve aylıklarında bir değişiklik olmaksızın kurumlarınca görev yerlerinin değiştirilebilmesi», «derece yükselmesi için asgari bekleme müddetlerinin konmuş olması» ve «hizmet-içi eğitimin personeli ileriki kadrolara hazırlamak amacını gütmesi» gibi esasları rütbe sınıflandırılmasına ağırlık verildiği intibaını uyandırmaktadır. Bununla birlikte Devlet Memurları kanunu tasarısına esas teşkil eden ve Devlet Personel Dairesince hazırlanıp hükûmete sunulan «Teklifler» de hadro sınıflandırılması sisteminin açıkça reddedilip rütbe (personel) sınıflandırılması sisteminin tercih edildiği hatırlanırsa, kanunun daha çok rütbe sınıflandırılması sistemine meylettiği sonucuna varmak mümkün olur. Ancak, bu safhada, sistemin karakteri hakkında daha fazla yorumda bulunmak yine de erken olur. Sistemin gerçek hüviyeti, hiç şüphesiz, uygulama safhasında belirecektir.

Sınıflandırma konusunda bugüne kadar yapılan çalışmalar :

Bugünlerde Devlet Personel Dairesi yoğun bir faaliyet içindedir. Kurum temsilcilerinin doldurduğu odalar tartışmalı toplantılara sahne olmakta, toplanan bilgilerin tasnifi için büyük çabalar sarfedilmektedir. Sınıflandırma teklifleri için tesbit edilen süre 23 Eylül 1965 günü dolmuştur. İlgililerin belirttiğine göre, iki aylık süre içinde bütün kurumlar tesisini öngördükleri kurumsal sınıflarla ilgili tekliflerini Devlet Personel Dairesine göndermişlerdir. Ancak bazı kurumların eksik bilgi verdikleri, bazılarının ise bilgi vermekte isteksiz davrandıkları anlaşılmaktadır. Bunda, hazırlık için tesbit edilen iki aylık sürenin kısalığı kadar, konuya karşı duyulan yabancılık ve kanundan doğan bazı tereddüt ve endişelerin de rol oynadığı sanılmaktadır. Nitekim bazı ilgililer, sınıflandırma çalışmalarının tahmin edildiğinden daha yavaş ve güç yürüdüğünü ifade etmektedirler.

Kurumlardan gelen tekliflere göre «kurumsal» nitelikteki sınıf sayısının 100 kadar olacağı, «kurumlar arası» nitelikteki sınıfların ise 80 civarında bulunacağı ve böylece sınıf sayısının toplam olarak 200 e yaklaşacağı anlaşılmaktadır.

Bugüne kadar toplanmış bilgiler, sınıf tüzükleri nin hazırlanmasına esas olacak bilgilerdir. Sınıf tüzüklerine son şekli Devlet Personel Dairesi verecektir. Toplanan bilgilerin değerlendirilmesinde izlenen metot şudur: Herbiri belli sayıda kurumun sorumluluğunu üzerine almış bulunan uzmanlar, bu kurumlara ilişkin bilgileri daha önce D.P.D. ce hazırlanmış olan standart bir sınıf tüzüğü taslağına göre inceliyerek noksanlıklarını ortaya çıkarmakta ve gerekirse kurum temsilcileriyle de görüşüp tüzüklere son şeklini vermektedir.

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ ÖDÜLÜ

Birliğimizce, çeşitli meslekî ve yurt konularını işlenmesi ve düşünürleri bu yönde araştırmaya teşvik maksadiyle, neticesi her yıl 4 Aralıkta ilân edilecek bir (MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ ÖDÜLÜ) ihdas edilmiştir.

Memleket kalkınmasında biri nazarî, değeri tatbikî en mühim iki unsurun münasebetini ve belki de 5 yıllık plânın başarı derecesini tayin edecek olan bu yılki konuyu işlemeye bütün aydınlarımızı davet ederiz.

1) Yarışmanın konusu, (KALKINMA PLÂNI VE İDARECİ) dir. İdareciden maksat, plân tatbikatında rol alan bir işletmenin idarecisi değil, (5) yıllık plânın uygulamasında koordinatör olarak önemli bir rolü olan vali ve kaymakamlardır.

2) Yarışma süresi, 31.8.1966 tarihine kadardır. Mezkûr günün akşamına kadar Mülkiyeliler Birliğine tevdî edilmemiş metinler yarışmaya katılamaz. Postada geçecek zaman veya her ne sebeple olursa olsun gecikme, sürenin dolması bakımından bir mazeret teşkil etmez.

3) Hazırlanacak metin, daktilo ile seyrek satır halinde asgarî 30 sayfa olacak ve yazı sayfanın bir tarafına yazılacaktır.

4) Yarışmanın sonucu;

Birinciye 2.000,—
İkinçiye 1.000,—
Üçüncüye 500,— lira ödenecektir.

5) Yarışmaya gelen bütün yazılar Mülkiyeliler Birliğinin malı olacak ve birlik bunlardan istediğini tek olarak veya beraberce yayınlamak hakkına sahip bulunacaktır.

6) Yarışmayı değerlendirmek için bir (Küçük) ve bir de (Son Seçme Kurulu) teşkil olunarak adları daha sonra ilân edilecektir.

7) Yarışmanın sonucu, 4.12.1966 tarihinde Birliğin organları ve İstanbul-Ankara gazeteleriyle ilân edilecektir.

Yarışmaya katılacaklara Birliğimiz başarılar diler.

Bir taraftan kurumsal ve kurumlararası sınıflarla ilgili çalışmalar yürütülürken, öte yandan mevcut personeli kanunun getirdiği yeni sisteme uyduracak «İntibak Komisyonu» da çalışmalarını hızlandırmış bulunmaktadır. İntibak Komisyonu sınıf tüzüklerine konacak intibak hükümlerini her sınıf için ayrı ayrı hazırlamaktadır. Bilindiği gibi intibak işlerinde uygulanacak faktörler kanunun geçici 14 üncü maddesinde gösterilmiştir. Buna göre, intibakta, personelin (1) öğrenim ve yetişme durumu, (2) kamu hizmetlerinde çalıştığı sürece alınmış olduğu sicil durumu, (3) kamu hizmetlerinde geçirdiği hizmet süresi, (4) kamu hizmetlerinde bulunduğu görevlerin önemi ve değeri gözönünde tutulacaktır. Bu faktörlerin değerlendirilme esasları, yukarıda sözü geçen komisyon tarafından tesbit edilmektedir.

Bugüne kadar sınıflandırma çalışmalarında rastlanan güçlükleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür :

(1) Kurumlar, sınıf tüzüklerine esas teşkil edecek bilgileri hazırlarken, kuruluş kanunlarının ve yürürlükteki diğer mevzuatın gözönünde tutulup tutulmıyacağı konusunda tereddüte düşmüşlerdir. Uygulama alanında her iki tezi kuvvetle savunanlar olmuştur. Bazı Devlet Personel Dairesi ilgilileri, yürürlükteki mevzuatın personel işlerine ilişkin hükümlerinin kalkmış olduğu kanısındadır lar.

(2) Kurumlar, sınıflandırma çalışmalarına ışık tutacak temel esasları belirten bir kılavuzdan yoksun bulundukları için büyük tereddüt geçirmişlerdir. Bu rehber hâlâ ortada yoktur.

(3) Kurumlar, tesisini öngördükleri sınıflara ilişkin görevlerin ve her sınıf içindeki derecelerin tesbitinde büyük güçlükle karşılaşmışlardır. Derece ve kademe sayısı ve her dereceyee tekabül eden görev ve sorumlulukların, gerçekçi bir görüşle tesbit edilemediği, hatta bazı kurum ve mesleklerde derece ve kademe sayılarının söz konusu personele daha elverişli bir ücret rejimi sağlıyacak şekilde tesbiti için çaba harcaması gibi hallere bile rastlandığı belirtilmektedir.

(4) Kanunun geçici birinci maddesindeki «hizmetlerin kurum içinde birbirleriyle olan değer oranlarının matematik formüllerle belirtilmesi» hükmü tatbikatta yanlış anlaşılmış ve kurumlar kanunun 1948 ve müteakip maddelerindeki gösterge tablolarını hazırlamak suretiyle Devlet Personel Dairesince yapılması gereken ayrıntılı bir işle meşgul olmuşlardır.

Anlaşıldığına göre, kurumlar sınıflandırma çalışmalarında tam bir açıklığa kavuşamamış ve tereddütler giderilememiştir. Temennimiz bütün kurumlara yol gösterecek bir sınıflandırma kılavuzunun hazırlanması ve bu konuda kurum ilgililerinin eğitilmesidir.

Serbest Malî Müşavirlik

Adnan BARLAS
Maliye Bakanlığı Baş Hesap Uzmanı

Serbest Malî Müşavirliğin memleketimizde kurulması meselesi 1949 yılında yapılan büyük vergi reformu sırasında ortaya atılmıştır.

1949 yılının Meclis çalışmalarında Karma Komisyonda kabul edilip Genel Kurula kadar gelmiş olan bu konudaki Hükümet teklifi, çok az bir farkla reddolunmuştur.

1949 dan bu yana, Maliye Bakanlığınca bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmış, geçmişte öne sürülen tenkitler gözönünde tutulmak ve gerekli mütalâalar da alınmak suretiyle hazırlanan ikinci bir Kanun Tasarısı bundan önceki Millet Meclisinin ilgili komisyonunda görüşülüp kabul edildikten sonra Genel Kurula kadar gelmiş ve fakat çeşitli meslekî etkilerle kanunlaşamamıştır.

Avrupa'da bu mesleği şimdiye kadar kuramamış olan tek memleket Türkiye'dir.

Meslegin bugüne kadar organize edilememesi ile pek değerli zamanlar kaybedilmiştir. Bu gecikmenin zararını iktisad işletmelerimiz, maliyemiz ve netice itibariyle millî ekonomimiz çekmektedir.

Bilindiği üzere, zamanımızda memleketlerin iktisadî alandaki gelişme ve yükselmeleri iktisadî düşünce ve hesap zihniyetine dayanır. Bu fikir ve zihniyetle de serbest malî müşavirler tarafından temsil edilir.

Gerçekten, bugün ileri batı memleketlerinin erişmiş olduğu iktisadî gelişme merhalesinde, geniş bir işletme iktisadı bilgisi, malî hukuk ve ticaret hukuku kültürü ile mücehhez elemanlar olarak işletmelerin, muhasebe, hesap, istatistik bütçe ve her türlü malî konularının plânlanması, yürütülmesi ve bu alanlardaki meselelerin çözümlenmesi ile uğraşan serbest malî müşavirlerin hizmetleri pek büyük olmuştur.

Meslek, bu sayılan nitelikleri dolayısiyle, bu memleketlerde büyük bir önem kazanmış ve işletmelerin sevk ve idaresinde yol gösterici üstün bir seviyeye ulaşmıştır.

İngiltere'de Chartered Accountant, Amerika'da Ceitified Public Accountant, kısaca C.P.A. ve Almanyada Wirtschaftsprüfer'lerin bu memleketlerin ekonomilerinin bu günkü seviyeye ulaşmasında oynadıkları rol malûmdur. Ezcümle;

İngiltere'deki sanayileşme hareketi Chartered Accountant'lerin murakabe hizmetine sıkı sıkıya bağlı olarak inkişaf etmiştir.

Amerika Birleşik Devletlerinde büyük şirketlerin teessüsü devresinde bunların finansmanı için lüzumlu sermayenin temininde halka ve sermayedarlara başvurulmuş ve halkın itimadı da C.P.A. lerin bu müesseselerin malî durumları hakkında verdikleri raporlarla sağlanmıştır.

Almanya'nın iktisadî kalkınmasında Wirtschaftprüfer'lerin, teşebbüs sahiplerini irşat ve ikaz eden, ilerisi için yol gösteren ve ilham veren mesailerinin rolü büyük olmuştur.

Şu kısa açıklamamızdan anlaşılacağı gibi, serbest malî müşavirler zamanımızda iktisadî işletmelerin başarıya ulaşmasında birinci plânda yer işgal etmektedirler.

Özellikle, ekonomik kalkınma hamlesi içinde bulunan, az gelişmiş ülkelerde, serbest malî müşavirlik mesleğinin önemi bir kat daha artmakta, meslek mensuplarına daha büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır.

Memleketimiz bugün büyük bir iktisadî kalkınma çabası içinde bulunmaktadır.

İktisadî alanda başarılı bir kalkınma hızına ulaşılabilmesinin ilk şartı, ekonomik düşünce ve zihniyetin en küçük işletmelere kadar girmesidir.

İktisadî kalkınma faaliyetinin gerçekleşebilmesi, münferit işletmelerin sağlam bir ekonomiye sahip olmalarına bağlıdır. Bu ise işletmecilik alanında muhasebe, istatistik, bütçe malî konuların plânlanmasının ön sıraya geçmesiyle mümkündür.

Girişilen kalkınma faaliyetinin başarıya ulaşabilmesi için, münferit işletmelere, işletme iktisadı, muhasebe ve malî konularda yardımcı olacak ve onlara yön verecek kapasite ve yeterlikte elemanlara şiddetle ihtiyaç vardır.

Yurdumuzda ne yazıkki ekonomik kalkınma alanında büyük çabalar harcanmasına rağmen, iktisadî teşebbüs ve işletmelerin ayrılmaz bir unsuru olan bu serbest mesleğe gereken önem verilmemiş, ekonomi altında bu mesleğin sağlıyacağı büyük faydalardan yoksun kalınmıştır.

İş hayatı ile yakınen ilgisi bulunanlar, bugün piyasada en fazla ihtiyaç duyulan elemanların, bilhassa işletme iktisadı, muhasebe ve vergi konularında vukuf sahibi kimseler olduğunu çok iyi bilirler.

Serbest malî müşavirler kendi unvan ve şahsi sorumlulukları altında, bir serbest meslek icra eden teknisyenler olarak, esas itibariyle tlşebbüs ve işletmelerin muhasebelerini kurmak, yönetmek, malî mevzuatla ilgili işlerini düzenlemek, bu konularda istişari mahiyette mütalâa vermek, bilânço beyanname ve rapor düzenlemek, murakabe, inceleme, tahlil, ıslah tahkim tasdik, bilirkişilik yapmak işleri ile uğraşacaklardır.

Başka bir deyimle teşebbüs ve işletmelerin bugün pek kompleks bir hal almış bulunan ve ihtisastan faydalanmaksızın halli mümkün olmayan iktisadî ve malî meselelerini çözümleyeceklerdir.

Mesleğin organize edilmesi ile güdülen temel gayeleri özetle şu bir kaç nokta etrafında toplamak kabildir.

1 — İşletmelerin sevk ve idaresine, mürakabesine müessir olacak mütehassıs elemanların yetişme-

Bir Baskı Grubu olarak
MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ

İsmail GÜZELİŞ
Çerkezköy Kaymakamı

Toplum, birçok gruplardan meydan gelmektedir. Meselâ cinsiyet, yaş, kültür, konuşulan dil ve dinî inanç durumlarına göre çeşitli gruplar elde edebiliriz. Bu grupların, maddî çıkarlarına dokunan bütün karar ve işlemlere karşı bir davranışı vardır. Çoğu, ortak menfaatlarını savunabilmek için dernekler, sendikalar ve sair meslekî kuruluşlar halinde teşkilâtlanmıştırlar: «Tüccarlar Kulübü, İşçi Sendikaları, Tabib Odaları, Şoförler Derneği ve Talebe Dernekleri.» Bunların bir kısmı da uluslararası birlikler haistekler şeklinde olmaktadır (*).

Baskı grupları, insanların toplum içinde yaşamaya başladığı günden beri mevcuttur. Büyük bir kısmımız, grupların şahsî menfaatlarının gerçekleşmesi için gösterdikleri çabayı iyi karşılamayız ve onları kamu çalışmalarını köstekleyici birer unsur olarak görürüz. Halbuki konuyu derinliğine tetkik ettiğimizde, baskı gruplarının zararlı çalışmaları yanında faydalı birçok hizmetlerinin de olduğunu anlarız. Bir ülkedeki bütün menfaat gruplarını, birer siyasî parti halinde sıralamak imkânı olmadığına göre; bunların, hak ve hukuklarını kamu idarelerine duyuracak bir düzen içinde çalışmalarını, demokratik idare şeklinin tabii bir sonucu olarak kabul etmek zorundayız.

Batı demokrasilerinde baskı grupları, siyasal çalışmalara hizmet edecek bir şekilde düzenlenerek; kendi menfaatlerinin gerçekleşmesi için gösterdikleri gayretler, devlet idaresine faydalı olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ise iyi düzenlenmemiş grupların, ortak bir menfaatları ve bunların gerçekleşmesi için güttükleri belirli bir yolları olmadığından grup çalışmaları, âmme menfaatını zarara uğratan bencil istekler şeklinde olmaktadır (**).

Mülkiyeliler Birliği, kurulalı epey uzun seneler olduğu halde yukarıda izah edilen anlamda, mülkiyelilerin müşterek menfaatını savunacak, hak ve hukukunu kamu idarelerine duyuracak bir baskı grubu olamamıştır. Naçiz kanaatımıza göre Mülkiyeliler Birliği'nin tesirli bir baskı grubu olması şu faktörlere bağlıdır:

1 — Üye sayısını artırmak:

Bir grubun en belli başlı kuvvet unsuru temsil ettiği insan kütlesidir. Bu bakımdan, bütün mülkiyelileri birliğe üye kaydetmenin yollarını aramak gerekir.

2 — Malî imkânları çoğaltmak:

Mülkiyelilerin dertlerini halletmek ve faydalı çalışmalarda bulunabilmek için malî kaynaklara ihtiyaç vardır. Meselâ üye aidatını sıkı bir şekilde takip ederek toplamak, eşya piyangosu tertip etmek, gelir getiren emlâk ve tahviller almak v.s.

3 — Üstün vasıflı idarecileri iş başına getirmek:

Mülkiyeliler Birliği'nin sevk ve idaresinin yapacak başkan ve idare heyeti üyeleri, zeki ve tecrübeli, bilhassa isim yapmış şöhretli kimselerden seçilmelidir. Bu önderler sayesinde yasama organları, bakanlıklar, gazeteler ve diğer baskı araçlarından faydalanılarak neticeye kolayca gitmek mümkün olur.

4 — Mülkiyelilerin sesini duyurmak:

Menfaat grupları, çeşitli yollarla kendilerinden bahsettirerek halk oyunda üstün bir yer elde ederler. Şöhret ise, birçok kapıları kolayca açan sihirli bir anahtardır. Bu bakımdan Mülkiyeliler Birliği; müsabakalar, konferanslar, yürüyüşler, basın toplantıları, mitingler tertip ederek kendinden sık sık bahsettirmelidir.

Şunu memnuniyetle belirtebiliriz ki: Mülkiyeliler Birliği, mensuplarının müşterek menfaatını savunabilmek için gerekli imkânları bilhassa son bir iki sene içinde yavaş yavaş elde etmeye başlamıştır. Başa geçen kıymetli ve gayretli idareciler, bütün mülkiyelilere ümit vermekte ve nazarları üzerlerine toplamaktadırlar. Kendilerine sonsuz başarılar dileriz 10.9.1965

(*) Jean Meynaud - «Les Groupes Des Pression.» Page: 1-39 Presses Universitaires De France. Paris, 1962.

(**) İsmail Güzeliş — «İdarede Baskı Grupları» Sayfa: 5-6 Yeni Matbaa — İstanbul, 1964.

---

sini sağlamak suretiyle, işletmelerde iktisadî hesap ve rasyonel çalışma zihniyetini hâkim kılmak,

2 — Bunun neticesi olarak münferit işletmelerden meydana gelen millî ekonominin gelişmesini sağlamak,

3 — Meslek mensuplarının vukuflu gayretleriyle malî alanda (Vergi hasılâtı ve vergi incelemeleri) yapıcı imkânları elde etmek,

4 — İktisadî ve sosyal hayatımıza bilgili, seviyeli ve güvenilir elemanlardan kurulu bir serbest meslek kazandırmak.

Bu meslek mensupları memleketimiz ekonomisine bilhassa,

a) Teşebbküs ve işletmeleri ciddi bir mürakabeye tâbi tutarak bunlara para yatıracakları verimlilik ve sağlamlıkları hakkında aydınlatmak suretiyle sermaye piyasasının teşekkülü,

b) Kanunî imkân ve garantilerin yanıbaşında en az bunlar kadar fiilî teminat ve güven arıyan yabancı sermayedarlara, yerli müteşebbislerin iktisadî durumlarını sıhhat ve sadakatla aksettirip gerekli güveni sağlamak suretiyle yabancı sermayenin celbi,

c) Kredi muamelelerinde muhtaç olunan emniyet ve sür'atin temini,

d) Vergiciliğin çeşitli sahalarında, büyük faydalar sağlıyacaklardır.

Kanaatımızca, mesleğin bir an önce memleketimizde kurulup faaliyete geçirilmesi zorunludur.

Müessesenin, düşünüldüğü gibi daha kuruluş anında ideal şeklini alamamasını kuruluşu geciktirecek bir sebep olarak kabul etmemek ve vakit kaybetmeden serbest malî müşavirlik müessesesine ait temelin atılmasını sağlamak yerinde olacaktır.

MEMURLARIN SENDiKA KURMA HAKKI

Prof. Cahit TALAS
S.B.F. Öğretim üyesi

1 — Bilindiği üzere 1961 Anayasasına gelinceye kadar Türkiyede Memurlar ne dernek ne de Sendika kurabilmek hakkına malik olmuşlardır. 1938 tarihli ikinci cemiyetler kanununun 12. nci maddesi Memurların Dernek kurmalarını yasak etmişti. 1947 tarihli birinci Sendikalar kanunu ise sendika kurma hakkını yalnız İş Kanununun İşçi ve İşveren tarifi içine giren kimselere tanımıştır. 1952 yılından sonrada fikren çalışan işçilerden basın mesleği mensupları bu haktan faydalanmak imkânına kavuşmuşlardır. Her tarafta olduğu gibi memleketimizde de Devlet Memurlarının Sendika kurma hakları bütün diğer çalışanlardan sonra kabul edilmiştir. Bunun başlıca sebepleri arasında Memurların durumlarının, Hak ve vecibelerinin bir statü hukuku çerçevesi içinde kanunlarla tayin ve tesbit olunması. Memurların ve çalışma şartlarının işçilere nazaran daha iyi olması ve bu sebepten ötürü Devleti etkiliyecek bir tazyik grubu haline gelmemiş bulunmaları sayılabilir.

1961 Anayasası Sendika kurma hakkını teminat altına alırken Memurların da böyle bir hakka olan ihtiyaçlarını tesbit etmiştir. Zira Devlet karşısında Memurlarında korunması gereken bir takım haklarının bahis konusu olabileceği kanunlara rağmen Memurlarında işlerinde tam bir teminata sahip bulunmadıkları, Sosyal güvenlik haklarının çok kifayetsiz düzenlenmelere bağlandığı, maaş ve ücretlerinin tek taraflı olarak tesbit edildiği ve enfilasyon devirlerinde en fazla müteessir olanların Memurlar olduğu görülmüş ve anlaşılmıştır. Binaenaleyh İşçiler gibi Memurların da müşterek hak ve menfaatlerini korumaları ve geliştirmeleri meselesi 1960 lardan sonra artık açık olarak ortaya çıkmış idi. Binaenaleyh Kurucu Meclis yeni Anayasayı hazırlarken işçilerle birlikte Memurlarında Sendika kurma hakları üzerinde durmuş ve Anayasanın Sendika kurma hakkı ile ilgili 46 ncı maddesinde meseleyi çözmüştür. Bu madde aynen şöyledir. (Çalışanlar ve işverenler önceden izin almaksızın Sendikalar ve Sendika Birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşımayan Kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunlarla düzenlenir.

Bu sebeple Anayasanın 46. ncı maddesinin bu son fıkrasiyle Memurlarda Sendika kurma hakkına kavuşmuşlardır.

Ancak Anayasanın bu hükmüne dayanarak hazırlanmış olan Devlet Personeli Sendikaları kanunu (1965) kifayetsiz bir kanundur ve çok dar bir zihniyetin mahsulüdür. Kanun Tasarısını hazırlayanlar Sendika kurma hak ve hürriyetinin anlamını ve felsefesini iyice incelemeye vakit ve fırsat bulamamış ve Sendikaların - bu Sandikalar Memur Sendikaları olsalar dahi - Fonksiyonlarının neler olması gerektiği üzerinde yeteri kadar düşünmemişlerdir. Denilebilirki tasarı amatörce hazırlanmıştır. Yetkilerin mütelaalarına müracat olunmamıştır. Devlet Personeli Sendikaları kanunu 1947 tarihli birinci işçi ve iş veren Sendikaları ve Sendika Birlikleri hakkındaki kanundan ileri bir mahiyet taşımamaktadır. Aksine çok daha fazla kayıtlayıcı hükümlerle doludur.

2 — Bu kısa ve genel görüşten sonra şimdi kanununun belli başlı ilkelerine ve hükümlerine değineceğiz. Kanunun maksadı 1. ci maddesi ile belirtilmiştir. Buna göre «İşçi niteliğinde olanlar dışındaki kamu hizmeti personelinin ortak mesleki, kültürel, sosyal ve iktisadi hak ve menfaatlerini korumak, özellikle meslekî gelişmeyi ve aralarındaki yardımlaşmayı sağlamaktır.» Bu hedeflere ulaşabilmek için kurulacak sendika veya meslek birliklerinin hangi nevî faaliyetlerde bulunabilecekleri Kanunun 13 cü maddesi ile düzenlenmiş bulunuyor. 15 fıkra halinde sıralanan bu faaliyetlerin yalnız ikisi, o da kısmen ve geniş ve iyi niyetli bir tefsire tabii tutuldukları takdirde, üzerinde durulmaya değer bir mahiyet ve nitelik taşımaktadırlar. Bu iki fıkra şöyledir: **«a) Kamu hizmeti personelini ilgilendiren meslekî meseleleri, meslekin gelişmesini, üyelerin personel hukukundan doğan maddî ve manevî hak ve yükümlerini meslekin ve üyelerin yararına en uygun şekilde halle çalışmak ve savunmak; b) Personel hukukunu i'gilendiren mevzuat ve konular üzerinde incelemeler yapmak ve ilgili kurumlara tekliflerde bulunmak.»** Bu hükümler Devlet Personeli Sendikalarına kısmen toplu müzakereler yapmak hakkını tanımaktadır. Ancak bu tanıma sarih değildir. Devlet kabul etmediği takdirde bu hükümler mütalâa olarak ve zaman zaman muhtara vermekten ileri gidemeyebilir. Bununla beraber iyi kurulmuş, hazırlanmış ve işbirliği tesirinin faydalarına Devleti inandırmak gücüne ve maharetine erişebilmiş teşkilâtlanmalar, kanunun kısır hükümlerini tatbikatta teessüs edecek iyi gelenek ve yollarla kısmen de olsa gidermek imkânlarını elde edebilirler. Ancak bunun ilk şartı, Devletin, daha doğrusu Devlet adına hareket etmek yetkisine sahip bulunacak şahısların sendikanın fonksiyonunu anlayış ve zihniyeti meselesi olarak

kendini gösterebilir. Bilhassa **hükûmetler otoriteyi ve müzakere hakkını dar bir tefsire tabi tutarak** memur sendikalarını, memurları ilgilendiren bir çok meselelerde muhatap olmaktan kaçınan yanlış ve anlayışsız bir yolu tercih etmek eğilimi içine girer lerse, **Devlet Personeli Sendikaları Kanunu** gerçekten ölü doğmuş sayılabilir.

Faaliyetler konuları ile ilgili diğer fıkralar daha ziyade maddî ve hukukî yardımlaşmalar, meslekî eğitimler, yayın ve konferanslarla ilgili olup bunları yapabilmek için sendika kurmak zarureti de mevcut değildir.

3 — Kanun çeşitli yasaklarla doludur. 14 cü madde içinde 11 fıkra halinde tadât olunan yasaklardan bir kısmı makul ve mantikidir. Meselâ memur sendikalarının siyasî faaliyette bulunmamaları doğrudur. Siyasî teşekküllerle irtibat tesis etmeleri, bunların leh ve aleyhlerine davranış tesbit etmeleri, işçi sendikalarından ve esnaf derneklerinden maddi yardım almaları uygun değildir. Bunlar idarenin tarafsızlığını ihlâl edici bir mahiyet yaratabilirler. Buna mukabil hiç olmazsa bazı sektörlerde grev hakkı meselesi münakaşa edilebilir. Memurların kanuni isteklerini açıklamak veya desteklemek amacı ile açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapılmalarının yasak olunması haksız bir hükümdür. Diğer taraftan milletlerarası teşekküllere katılmak için Bakanlar Kurulu kararının önceden alınması şartının kanunda yer almış bulunması da inandırıcı esaslara dayanılmak suretiyle savunulması güç bir yasaktır. Ayni mahiyetteki bir hüküm 1947 tarihli **Sendikalar Kanununda** da yer almış, fakat hiç bir zaman olumlu bir istikamette işletilmesi mümkün olmamıştı.

4 — Kanunun diğer hükümleri teferruat hükümleridir. Esasa taallûk etmemektedir. Buna mukabil kanun bir çok boşluklarla doludur. Kuruculuk ve idareciliğe müteallik her hangi bir hüküm kanunda yer almadığı gibi, sendika idarecilerinin durumları da teminata bağlanmamıştır. Bu kanun memurlara, bilhassa maddî menfaatlerini geliştirmek bakımından fazla bir şey sağlamadığı için kolaylıkla işler bir nitelik arzetmiyecektir. Bütünü ile üzerinde düşünüldüğü zaman Hükûmet ve Meclisler tarafından bir Anayasa hükmünü yerine getirmek gibi bir vazifenin sırf şeklen tamamlanmış olması intibaını vermektedir.

5 — Gerçekten Kanun üzerinde bir de Anayasanın tanımış olduğu haklar yönünden durmak gerekmektedir. Bilindiği üzere Anayasanın 11 ci maddesi aynen şu hükmü koymuş bulunmaktadır. **«Temel hak ve hürriyetler, Anayasanın ruhuna ve sözüne uygun olarak ancak Kanunla sınırlanabilir. Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, Sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.»**

Sendika kurma hakkı Devlet memurlarına Anayasa ile tanınmış bulunan bir haktır. Bu hakkın bir kanunla düzenleneceği gene Anayasada yer almıştır. Fakat çıkarılmış bulunan kanun memurlara gerçek manâda ve serbest olarak faaliyette bulunmak üzere sendika kurma imkânını vermemektedir. Gerçi memurlar gördükleri işler ve haiz oldukları özel statüler bakımından bu konuda işçilere tanınmış olan hakların ölçüsü içinde mütalâa olunmayabilirler. Fakat tanzim şekli altında sendikanın gerçek fonksiyonunu, yani mensuplarının ekonomik, sosyal, kültürel ve bir manâda politik hak ve menfaatlerini korumaktan yoksun bırakmak Anayasanın yukarıda zikrettiğimiz 11 ci maddenin ne birinci ne de ikinci fıkrası hükümleri ile bağdaşmamaktadır. Kanaatimizce Devlet Personeli Sendikaları Kanunu Anayasanın sarih olarak tanımış olduğu bir hürriyetin özüne dokunmuş bulunmaktadır. Zira tanzim yolunda anayasanın müsaade etmiş olduğu hudutları sendikaların fonksiyonları, kuruluş gayeleri düşünülecek olursa fazlasile aşılmış bulunmaktadır. Bugünkü şekli ile memurların kuracakları sendikaların devlete karşı mensuplarının menfaatlerini **«Kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik»** hudutları içinde kalınarak dahi mümkün olabileceği kanısında değiliz.

Diğer taraftan üzerinde durulması gereken bir Anayasa hükmü de, Anayasanın 22 nci maddesinde yer almaktadır. Bu madde, **«herkes önceden izin almaksızın silâhsız ve saldırısız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapma hakkında sahiptir.**

Bu hak, ancak kamu düzenini korumak için kanunla sınırlanabilir, ilkesini koymuştur. Halbuki Devlet Personeli Sendikaları Kanununun 14 nci maddesinin (i) fıkrası aynen, «Devlet Personeli hukukuna veya kamu hizmeti görevlilerine ilişkin mevzuatın uygulanmasına dair isteklerini açıklamak veya desteklemek amacı ile açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamazlar» şeklindedir. Kanunun Anayasada «herkes» tanınmış bulunan bir hakkı «sınırlamak» yerine tamamile yasak etmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh kanaatimizce, kanun, memurlara sadece faydalı olabileceğinin yarattığı şüpheler yanında, Anayasaya da uygunluğu bakımından açık tereddütler yaratacak bir nitelik taşımaktadır.

6 — Memurların da gerçek manasında bir sendikalar kanununa ihtiyaçları vardır. İktisadi bakımdan bütün memurlara durumlarının islâhı gerekmektedir. Personel Kanunu uygulama sırasında ortaya sayısız meseleler çıkaracak hükümleri de ihtiva etmektedir. Burada memur sendikalarının yakın bir işbirliğine ve sırasında, memur haklarını korumak için devlet karşısında açık davranışlar tesbit etmesine ihtiyaç hasıl olacaktır. Bugün alt kademedeki birçok memurların iktisadi durumları işçilerinkinden, hele devlet sektöründe çalışmakta olan işçilerinkinden çok farklı ve üstün değildir ve hatta kötüdür.

7 — Kanunun yetersizliği aşikardır. Bununla beraber 1947 - 1960 devresi arasında işçilerin geçirmis olduğu tecrübeden faydalanarak hareket etmekte fayda vardır. Bu devre içinde işçiler de sendika faaliyetleri bakımından bir çok tahtit edici durumlarla karşı karşıya kalmakta idiler. Fakat şuurlu şekilde hareket ederek evvelâ, 1) Teşkilâtlanmaya çalıştılar. 2) Sendikacılığın faydasını mensuplarına anlatmağa uğraştılar. 3) Liderlerini ve idareci kadrolarını yetiştirmeğe ve tesis etmeğe çaba gösterdiler. 4) Çok küçük sendikalar içinde kuvvet ve enerjilerini israf etmeme yollarını aradılar. 5) Kamu oyunun sempatisini kazanmağa ve sendikalarla ilgilenmesine gayret ettiler. 6) Mevzuatın islahı için hükümet nezdinde

(Devamı sayfa : 37'de)

I. ve II.nci İdareciler Kongresi ve Sonuçları

Fethi AYTAÇ
İçişleri Bakanlığında Şube Müdürü

I

İçişleri Bakanlığının çağrısı üzerine 1947 yılında, 4 genel müfettiş, 25 vali, 2 vali muavini, 8 mülkiye müfettişi, 15 kaymakam, 2 emniyet müdürü, 23 belediye başkanı, 2 belediye başkan yardımcısı, 26 genel meclis üyesi ile bütün Bakanlıklar temsilcilerinin, Danıştay Başkan ve üyelerinin, İdare Hukuku Profesörlerinin ve bazı evekli valilerle ilgi duyan milletvekillerinin katılmasiyle Ankarada 20 - 31 Ocak tarihleri arasında Birinci İdareciler Kongresi adı altında bir toplantı yapılmıştı.

Zamanın Başbakanı - rahmetli - Recep Peker ve İçişleri Bakanı Sayın Şükrü Sökmensüer'in açış konuşmalarında belirtildiğine göre toplantının sebebi «İç İdare»nin kuvvetlendirilip düzenlenmesine ve ekonomi hayatımızın günün ihtiyaçlarına uyan bir yönde geliştirilip sağlamlaştırılmasına yer vermeyi benimseyen hükûmet programına uygun olarak idare kanunlarını yeniden inceleyip onlara ilerdeki zamanların icaplarına göre biçim ve ruh vermek düşüncesi idi.

Bunun için Bakanlığın ilgili kuruluşlarınca dikkatli bir çalışma ile hazırlanan kanun tasarıları bir danışma mahiyetinde olmak üzere tecrübe ve ilmi yetkiyi varlığında toplıyan kongreye tevdi edilmiş olacak ve varılan sonuçlar Hükûmet tasarısı olarak kanun yapıcı organa sunulacaktı.

Kongreye 20 ye yakın tasarı getirilmişti. Bunların başında devletin illerdeki genel idaresini düzenliyecek tasarı gelmekte, onu mahalli idarelerin yeni kuruluş ve gelir kanun tasarıları izlemekte, zabıta mes'eleleri, polis de jandarma teşkilâtının birleştirilmesinden mahalle ve çarşı bekçilerine kadar çeşitli yönleri ile ele alınmakta; personel rejimi devlet memurları kanunu adı altında yeni bir düzenlemeye tâbi tutulmak istenmekteydi. Ayrıca Genel Müfettişlik Teşkilâtının genişletilmesinden Milletvekilleri seçimine ve itfaiye çalışmalarının düzenlenmesine kadar değişen tasarılar bulunmaktaydı.

Konularının önemi ve genişliği ile ölçülü sayılamıyacak kısalıkta bir süreye sıkıştırılan kongrenin sonucu denebilir ki ümit edildiği kadar verimli olmamış; kongreyi düzenleyen kabine bir süre sonra görevden uzaklaşmış, birçok tasarılar Meclis'e bile intikal etmediği gibi kongrede sayılarının arttırılması öngörülen Genel Müfettişlikler tamamen kaldırılmıştır.

Bununla beraber 1949 yılında 5442 sayı ile kanunlaşmak şansına sahip olan İl İdaresi Kanunu Tasarısı bu I. Kongrenin bir eseri sayılabilir. Bu bakımdan Birinci İdareciler Kongresi ardında, hiç olmazsa, bir iz bırakmıştır.

II

I. Kongre her dört yılda bir toplanılması temennisiyle son bulmuştu. Bu temenni ancak 18 yıla yakın bir fasıladan sonra Kasım 1964 de gerçekleşti. Yine birçok Vali'nin, Vali Muavininin, Bakanlar merkez elemanlarının bazı belediye başkanları, genel meclis üyeleri ve muhtarlarla birkaç Bakanın, Profesörün, diğer Bakanlık temsilcilerinin ve manevi bağlantı duyanların katılmasiyle 16-23 Kasım günleri arasında yapılan Kongrede, ilkinde olduğu gibi, değişen şartların gerektirdiği ciddi reformlara esas olacak mevzuat çalışmalarından söz edildi ve bunların tatbikatçılarla bilim adamlarının tecrübe ve bilgileri ile yoğrulacağı tekrarlandı. İdarecinin müstesna hasletleri sırası geldikçe dile getirilirken konuşmacılar gittikçe sayıca ve yetkice genişleyen bölge kuruluşları ile idari merciiler arasında doğan yetki çatışmalarından sızlandılar. Yorucu komisyon ve kongre çalışmaları, birçok kanun tasarıları üzerinde «idare lehine» bazı değişiklik tekliflerinin kabulünden sonra bu tasarıların tasvip edilmesiyle ve kongrenin 5 yılda toplanması temennisiyle son buldu.

Halen bu kongre üzerinden bir yıl geçmiş bulunuyor. Fakat ortada bu kongrenin eseri sistemli bir mevzuat çalışması olmadığı gibi kongreden ne plânlı kalkınma devrinin gerekleri ve ne de idarenin tarafsızlığının temini gibi konularda belirli bir iz görünmüyor.

III

Görülüyor ki 2 Kongrenin kaderi arasında belirli bir benzerlik vardır:

Her iki kongrede de,

Çok geniş konular üzerinde durulmuş,

İdare âmirlerinin yetkilerini arttırma isteği ana tema olmuş,

Ancak, çalışmalar yeterli zaman ölçüsü içinde yapılmamış,

Çalışma sonuçları belirli faydalar sağlamamıştır.

Bu benzerlik yanında iki kongrede şu ayrılıklar tesbit edilmektedir:

I. Kongre Hükûmet'in müzaharet ve yakın ilgisine mazhar olmuşken II. Kongrede zaman zaman ifade edilen ümit ve tahminlere rağmen Başbakan toplantıyı bile şereflendirmemiştir.

II. Kongrede, birincisinin aksine, politik çevrelerin, basının, diğer Bakanlıklar temsilcilerinin ve bilimsel şöhretlerin iltifat ve rağbeti sağlanamamıştır.

II. Kongrede yetki çatışması konusu ayni Bakanlığın iç bünyesine bağlı Jandarma Genel Komutanlığı birliklerine uzanmış; belediyeler üzerindeki idari vesayet'in arttırılması istekleri yine camia içi ayrı bir anlaşmazlık vesilesi olmuştur.

IV

Denebilir ki devlet düzenimizin ve bu düzen içinde çok önemli bir yeri olan idarenin yeniden düzenlenmesinin en zaruri ve en güç bir mes'eleyi teşkil ettiği bir devrede toplanma şansına sahip olan II. İdareciler Kongresi, idare sistemimizde beklenen re-

forma öncülük edecek esasları getirememiş ve bir fırsatın boş yere harcanması ile sonuçlanmış bulunmaktadır.

Fakat acaba başka türlü bir sonuca ulaşmak kabil miydi?

Kanaatimizce, bu organizasyon ve gündemde başka bir sonuca esasen ulaşılamazdı.

Gerçi kongrede idarenin hemen her meselesine değinilmiş, çok değerli görüşler ortaya konmuştur. Fakat konu çokluğunda ve dağınıklığında kongrenin hedefi kaybedilmiş, daha doğrusu, başlangıçtan itibaren bu «hedef» esasen tesbit edilememiştir.

Bunun içindir ki, hazırlık çalışmaları sırasında, kongrede görüşülecek mes'eleler yüzlere varmış; doğrudan doğruya Bakanlık makamınca çözümlenecek konular kongreye getirilmiş; konuşmacılardan birçoğu sık sık teferruatı bırakıp prensipler üzerinde durulması hakkında ikazda bulunmuş; nihayet katılanların (bitse de gitsek) telâşı içinde son bulmuş ve üstelik getirilen tasarılar kongrenin hemen ardından adeta rafa kaldırılmıştır.

Bu hava içinde düzenlenecek ve yürütülecek kongrelerden gerek meslek için, gerekse meslek mensupları için fazla bir şey beklenmiyeceğini bilmek ve daha gerçekçi olmak zorundayız.

V

Samimiyetle itiraf etmemiz gerekir ki 1947 yılında I. Kongre toplanırken sayıları pek az ve tasarruf ettikleri imkânlar oldukça cüz'i olan bölge kuruluşları, teknik zaruretlerle vücut bulan varlıkların bir zaruret olarak kabul edilmesini kongreden isterken bu isteği kongre mensuplarımız anlayışla karşılamamışlardır.

Fakat bir yandan İl İdaresi Kanunu idarecilerimizin yetkilerini kısmen arttırıp sistemleştirirken, öte yandan sayıları ve imkânları ölçüsüz gelişen bölge kuruluşları idare makamları'nı gittikçe gölgelemişler ve bir zamanlar idareci'nin devlet düzenimizde taşıdığı prestij, içten ve dıştan gelen olumsuz davranışlarla da zedelenecek, yerini ve değerini bu kuruluş mensupları almışlardır.

Bugün 67 ilimizin valisi toplam 300 milyon liraya ancak ulaşan bütçeleri içinde tarihin yâdigârı bir «devlet babanın mümessili» olma sıfatının manevi şerefi ve ağırlığı içinde eli kolu bağlı çırpınırken, dün adı sanı olmayan bazı kuruluşlar meselâ bir D.S.İ. tek başına tasarruf ettiği 1 milyar 400 milyon lirayı aşan bütçesi ile devlet içinde devlet olma vasfına ve sorumsuzluğuna erişmiş; meselâ bir Karayolları 1 milyar 100 milyon lirayı aşan bütçesi ile her sene çalışmasını tatmin edici görünür şekilde devam ettirmek imkânını bulagelmiştir.

Bu gerçekler karşısında elbetteki artık Başbakan kongreye zahmet etmek lüzumunu duymaz; elbetteki kongrede yetki çatışmasından ve yetersizliğinden doğan yakınmalar, nekadar haklı olurlarsa olsunlar, bir ağlama duvarı önündeki iç dökmelerden öteye geçemez.

VI

O halde gelecekteki kongrelerin hiç mi başarı şansı yoktur?

Elbette vardır. Ancak, bazı gerçeklerin ve açık hedeflerin katiyetle tesbiti şartı ile...

Nedir bu gerçekler ve ne olmalıdır hedefler?

Gerçeklerin başında, idarecilerin kendilerini halâ devlet baba'nın öz evlâdı ve tek mümessili sayıp onun okşayıcı, avutucu bir iki sözünde şefkatin ifadesini bulup bu haz içinde kendilerini seve seve feda etmeleri gelir.

Bugün hizmetlerini devlet babaya en ucuza «arz eden» personel arasında (başka bir aşk istemez, aşkınla çarpar kalbimiz..) teranesiyle şahsî huzurlarını âmme için fedayı şiar edinmiş idarecilerin başta geldiğini kim iddia edebilir?

Düne kadar idarecilerin hiçbir maddi menfaat sağlamadan veya sağlanmadan yapageldiği hizmetler onlara töhmetten başka fayda temin etmezken bu gün başka kuruluşlara verilince bir nimet yağmuru vesilesi olmamışlar mıdır?

Devleti rahatlıkla istismar etmesini bilen birçok meslek müntesipleri yüksek yevmiyelerle, kısa süreli terfi avantajları yanında yüklü tazminatlarla, direkt veya endirekt yollarla sağlanan sayısız çıkarlarla sivrilirken imkânları gittikçe daraltılan ve esirgenen idareciler yerinde saymakla kalmamış, gerilemiş ve gıpta edilen makam sahipleri olmaktan çıkarak küçümsenen varlıklar olmuşlardır. Halen için için devam eden bu sessiz mücadelede meslekdaşlarımız, halkın tarihi bir gelenekle kendilerine karşı beslemekte olduğu güven ve saygıyı kaybetmemek için meslek haysiyet ve şerefini kurtarmak ve yurtdaşların karşısına mağdur tavrında çıkmamak için özellikle ruhi büyük gayret göstermektedirler.

Fakat devlet imkânlarından maharetle istifade etmesini bilen diğer meslek mensuplarının idarecilere karşı takınmak yolunda oldukları tavrın ergeç geniş kitleye de sirayet etmesi pek muhtemeldir.

İşte bu sebepledir ki bundan sonraki İdareciler Kongresi'nin açık ve kesin hedefi idareci'nin kendi dertleri, problemleri olmalı; yetki arttırılması gibi artık sağlanması kabil olmayan, olsa da nazarî kalmaktan öteye değer taşımıyacak olan kuvvetsiz (haklar) yerine müşahhas istekler ortaya konmalıdır. Her ne kadar yeni Devlet Personel sisteminin bu konuda idarecilere yeni imkânlar getireceği düşünülebilirse de, fiili sonuçlarını görmeden bu sistemin sonuçlarına fazla ümit ve bel bağlamamak gerektiği görüşündeyiz. Vali ve Kaymakamlar esasen emniyet yetkilileri ile birlikte sendika kuramıyacakları cihetle, tek taraflı ve sadece iyi niyete dayanan tasarrufların ne dereceye kadar tatmin edici olacağı elbette ki düşünülmeğe değer.

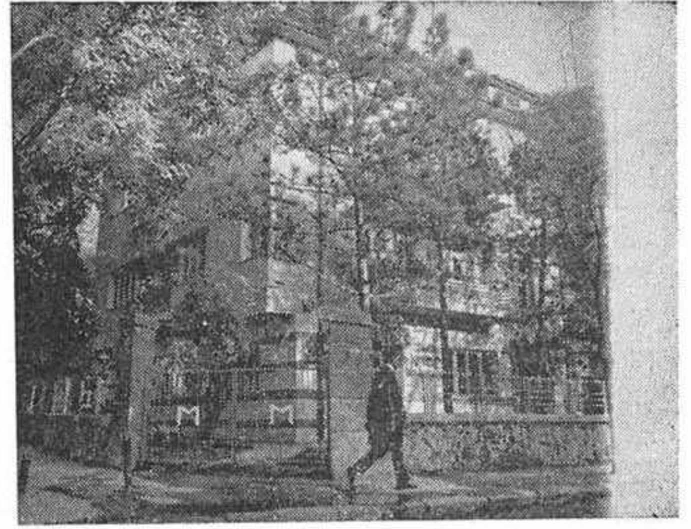
Ancak bu hedefte bir Kongrenin sadece İçişleri Bakanlığınca tertiplenmesi beklenemez. Bu gelişmenin, Mülkiyeliler Birliği ile kardeş bir teşekkül olan Türk İdareciler Derneği'nin de gayretiyle hazırlanıp olgunlaştırılması ve bundan sonra Derneğin de yardımı ile Bakanlıkça kongrenin daha câzip bir organizasyonla düzenlenmesi şarttır. Bu çalışmada Mülkiyeliler Birliğinin samimi yardımcı olacağına inanılmalıdır.

Bu noktada meslekdaşlarımıza da büyük bir vazife düşüyor. Bir yandan Mülkiyeliler Birliği, öte yandan T. İdareciler Derneği içinde sağlam bir şekilde perçinleşerek kendi davalarının takipçisi olmak...

Ancak bu sayede her meslek mensubu üzerine düşeni yapmış olur ve yine ancak bu sayede beklenen sonuca ulaşılabilir...

Ve unutmamak gerekir ki platonik bir bağ devri geçmiştir. Vatan aşkı kimsenin inhisarında olmadığı gibi, fedakârlık sadece idareciler için mukadder bir mecburiyet de değildir.

Türkiye mezunlarının kendilerini bir çatı altında toplayan ilk teşekkülü 1908 (1324) yılında kurulmuştur. «Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihat ve Teavün Cemiyeti» namındaki bu ilk teşekkül, bilâhare «Mezunin'i Mülkiye Kulübü» adını almış, fakat memleketin içinde bulunduğu şartlar mensuplarının cemiyetle gerekli derecede meşgul olmaya imkân vermediğinden 1913 yılında değilmiştir.

Birlik Binamızın dış görünüşü

«MEZUNİN-İ MÜLKİYE KULÜBÜ» Üyelerine ait Rozet (1324 - 1908)

Dünden

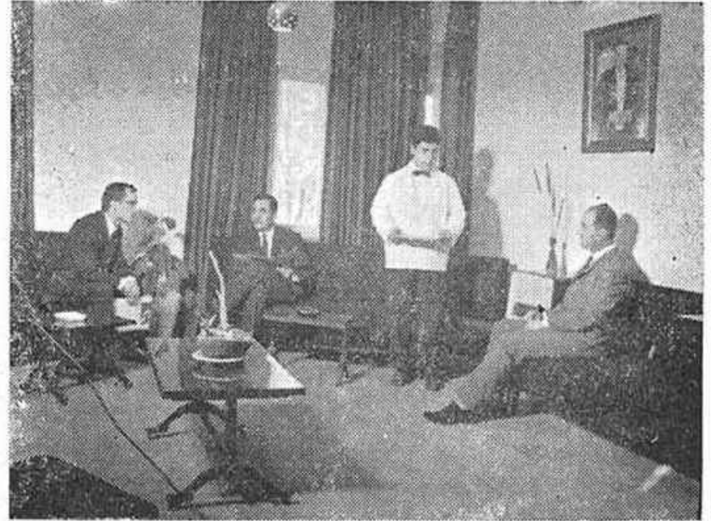
İkinci bir teşebbüse ancak (33) yıl sonra girişilebilmiştir. Cemiyetler Kanununun değiştirilmesini müteakip 1946 yılı sonlarında Mülkiye mezunlarının da kendilerini bir araya toplayacak cemiyetlerini (Mülkiyeliler Birliği) adıyla yeniden kurduklarını görüyoruz. 19 yaşında olan Birliğimiz, işte bu kuruluştur. Birliğin kurucuları şunlardır:

Ahmet Tevfik Alpaslan	Zeki Toker
Asaf Cemal Aydar	Ziya Eralp,
Cevdet Özden	Naci Erten
Cemal Tekinel	Naci Tibet
Faruk Eker	Rahmi Tunçagıl
Halit Hasar	Sadettin Atay
Halit Işıl	Süleyman Sırrı Agun
Hüsamettin Kılıç	Selâhattin Akalın
Hayri Öncel	Turhan Energin

Fahri Başkanlığa **ŞÜKRÜ SARACOĞLU** seçilmiştir.

Birliğin ilk Yönetim Kurulu Sayın Hasan Şükrü Adal'ın başkanlığında, 7/1/1947 tarihinde faaliyete geçmiş olup, şu zatlardan teşekkül etmiştir:

Hasan Şükrü Adal
Fadıl Hakkı Sur
Hasan Refik Ertuğ
Emin Paksüt
Ziya Eralp
Fuat Bayramoğlu
Hasan Reşit Tankut

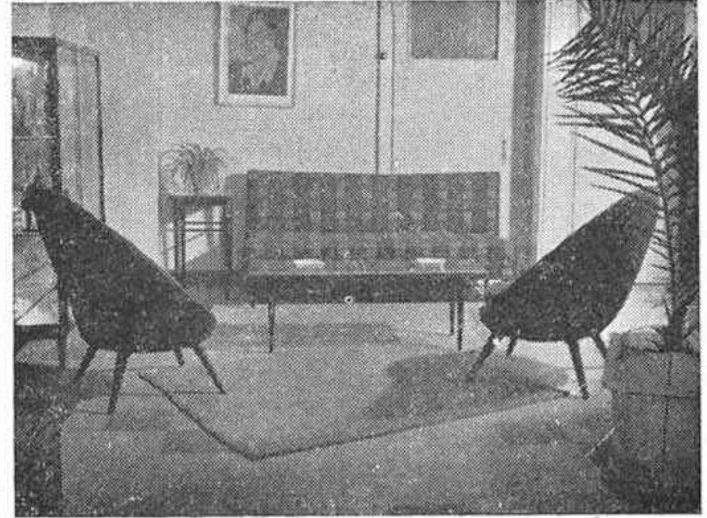
Radyo başı sohbeti

Bu güne kadarki Yönetim Kurulu Başkanları ise, görev tarihleri ile şöyle sıralanmaktadır:

Hasan Şükrü Adal	7.1.1947 — 8.1.1950
İhsan Olgun	9.1.1950 — 14.10.1950
Azmi Seyhan	14.10.1950 — 6.1.1951
Hulki Alisbah	6.1.1951 — 25.1.1953
Nef'i Korurek	26.1.1953 — 15.4.1956
Bedri Oskay	15.4.1956 — 1.2.1959
Semih Beşkardeş	2.2.1959 — 27.9.1959
Orhan Safercioğlu	28.9.1959 — 2.3.1960
Mazher Leventoğlu	4.3.1960 — 24.7.1960
Semih Beşkardeş	24.7.1960 — 4.2.1963
Alpaslan Kayan	5.9.1961 — 4.2.1963
Sırrı Kırcalı	5.2.1963 — 1.7.1965
Ayhan Açıkalın	1.7.1965 —

Üst kattaki oyun salonu

Orta kattan bir köşe

Bugüne

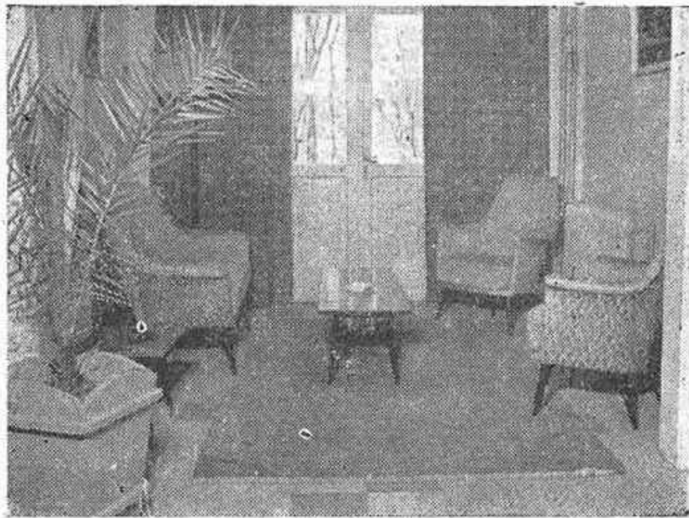
Birliğin ilk merkez ve lokali, Ankara'da, Anafartalar caddesinde 283 No. lu bina olan Ali Çetinkaya'nın evidir. Bilâhare, sırayla, Bayındır sokaktaki binaya ve oradan da Adakale Sokak No. 20 deki yere taşınmıştır. Bunların epsi ikişer katlı birer ev olup, epsindi kira ile oturulmuştur.

Halen oturduğumuz bina, 1963-1964 yıllarında tertiplenerek yürütülen eşya piyangosu hasılatı ve teberrü kampanyası neticesinde, bütün Mülkiyelilerin yardımlarıyla 3.12.1964 de satın alınan binadır.

(3) kat ve (1) çatı katından müteşekkil olan yeni merkez ve lokalimiz, bu haliyle, oturma, eğlence ve misafirhanesini ayrı ayrı tanzim suretiyle arkadaşların en zaruri ihtiyaçlarını tatmin yoluna girmiş bulunmaktadır.

Mezkûr binanın alındığı sırada Yönetim Kurulunda görevli arkadaşların isimlerini sunuyoruz:

Başkan	Sırrı Kırcalı
II. Başkan	Ayhan Açıkalın
Genel Sekreter	İsmail Dokuzoğlu
Sayman	Fikret Akış
Üye	Neylân Teker
Üye	Selâhattin Aydemir

Orta katta «Yeşil Köşe»

İktisadî Kalkınma ve Türk Tecrübesi

Dr. Beşir HAMİDOĞULLARI

Cumhuriyetten beri kalkınma gayretleri içinde olan Türkiye'nin 1965 yılında, halen az gelişmiş bir ülke olması; çalışabilecek yaşa gelen çocuklarına iş, okuma çağına gelen evlâtlarına okul; mağara devrine lâyık baraka gecekondularda oturanlara mesken sağlıyamamasının ve 32 milyon Türk'ü gerektiği gibi besleyememesinin en büyük nedeni; milletimizin, tarihine, ülkemizin, bünyesine, toprağına ve bilhassa insanına en çok uyan ve iktisadî kalkınmanın motorü olabilecek en güçlü bir iktisadî sistemi kuramamış olmasındandır.

Yakın mazinin bunca uyarıcı tecrübesine rağmen, iktisadî kalkınmamızın, Türkiye'de batılı anlamında mevcut olmayan özel teşebbüse, tekrar dayatılmak istendiği bir sırada, ülkemizin mazideki tecrübelerini hatırlatmak, konuyu biraz aydınlatmak yönünden faydalı olabilir.

Modern Türkiye 42 yıldır, Liberalizm: (1923 - 1930), devletçilik; (1932 - 1947). liberalizmden: (1947-1960), geçerek, 1961 Anayasası ile karma ekonomi içinde plânlama devrine girmiş ve yeni kurulan Hükûmet programıyla da, özel teşebbüsü temel alan ve kapitalizme yönelen (iç ve dış sermaye) bir devreye gelmiş bulunmaktadır. Bundan ötürü kendisine iktisadî kalkınma görevi verilen özel sektörün ve kapitalizmin, Türkiye'ye getirdiklerine, geçmişin ışığı altında kısaca bir göz atmak zaruridir.

CUMHURİYETTE ÖZEL TEŞEBBÜSCÜLÜK

Cumhuriyetin ilk yıllarında, memleketimizin kalkınması özel teşebbüse dayatılmak istenmiş, özel teşebbüse büyük teşvik ve yardımlar yapılmış, fakat 1930 yılına gelindikte, özel teşebbüsün bir varlık gösteremediği görülerek, özel teşebbüsle kalkınmanın, Türkiye'nin şartlarına ve ihtiyaçlarına uymadığı ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı özel teşebbüsün yeni Türkiye'nin inşası ve kalkınması karşısındaki yetersizliği karma ekonominin âmme sektörüne ağırlığı veren ve toplum yararına işleyen devletçiliğe isabetli olarak 1932 lerde geçilmiş ve devletçiliğin bu ilk devresi 1947 ye kadar sürmüştür.

1947 - 1960 yılları arasında, Türkiye, yine iç ve dış etkenlerle tekrar liberalizme girmiştir. Türkiyenin 1948 den beri üyesi bulunduğu O.C.D.E.nin (İktisadî Kalkınma ve İşbirliği Teşkilâtı), Türkiyeye ayırdığı yıllık raporlarında, son 1950–1960 denemesinin neticelerini bulmak mümkündür. «1950-1960 devresinin büyük bir kısmında, Türkiye enflasyondan ve ülkenin temel iktisadî menfaatleri ile bağdaşmayan bir iktisadî politika gütmenin derin ıstırabını çekmiştir. Hızlı nüfuz artışına rağmen Milli Hasıla Türkiye'de bütün Avrupa memleketlerinden daha az artmış ve fertlerin hayat seviyesi, 1953-1963 arasında pratik olarak artmamıştır. Elde edilen tek, tük gelişmede, ekilen sahaların irrasyonel olarak genişlemesi ve memleketi çok ağır bir dış borç yükü altında bırakmak pahasına (1,5 milyar dolar) olmuştur». (1)

(1950-1960) arasında fert başına düşen Milli gelir %2,6 nisbetinde yıllık bir artış göstermiştir. Ancak bu gelişme de bugün limitine çoktan varmış olan eski mer'aların ziraata açılması ile elde edilmiştir.» (2)

Yukarıdaki izahlardan da anlaşıldığı gibi, 1950 - 1960 devresinin, ele geçen fevkalâde imkân ve istisnai şartlarına rağmen, Türkiye'nin bünyesine uymayan bir iktisadî politika izlendiğinden; bu büyük imkânlar yerinde kullanılamadan israfedilmiş ve neticede kalkınma (developpement) bu devrede gerçekleşememiş ve sadece, ekonomik bir büyüme (vroissance) meydana gelmiştir.

Eski Maliye Bakanlarından Sayın K. Kurdaş'ın aşağıdaki etüdü özel sektörün yatırımlarını ortaya koyması yönünden çok önemlidir.

«Milli Gelirin % 35 şi, aktif nüfusun halen % 1,5 nin elindedir. Ve Devlet Plânlama Teşkilâtı, çalışmalarının gösterdiği gibi milli gelirin % 35 ini elinde tutan bu zümrenin yatırımı, millî gelirin ancak % 5, 7 ne varmaktadır. Öyle anlaşılmaktadır ki, bu yatırımların % 1,2 si özel teşebbüs dışında kalan, işçi, ziraatçı, orta gelirli memur, vatandaşlar tarafından yapılmıştır. Böylece özel teşebbüsün yatırımları, milli gelirin % 4, % 4,5 ğuna düşmektedir. Öbör yandan bu özel teşebbüs yatırımlarının da % 60 şı inşaat sektörüne girmiştir. (3)

Böylece millî gelirin % 35 ini ellerine geçirenler, bunun ancak % 5 ini yatırımlara ve geriye kalan % 30 unu ise lüks ve spekülâtif harcamalarda kullanmışlardır. Bu nokta üzerinde yalnız iktisadi kalkınma yönünden değil; fakat, insaniyet yönünden de önemle durmak gerekir. Sosyal adalet bir kenara itilip, binlerce fakire, sefile, binlerce daha katıp, mahdut bir zümreyi, bilinen yollarla, hükûmet eliyle zengin ediyor, fakat zengin edilenler, ellerine geçen imkânları en verimli sahalara yatıracaklarına, verimsiz sahalarda ve lüks harcamalarda kullanarak israf et-

(1) O.C.D.E. Turquie. p.7. 1963. Paris
(2) O.C.D.E. Turquie. P.4. 1964. Paris
(3) K. KURDAŞ. Yön. Sh. 8-9 6 Mart 1962

mektedirler. Bu nokta Türkiye'de tatbik edilen kapitalizmi mahkûm eden temel bir noktadır.

«Türk özel sektörü iktisadi kalkınmaya büyük bir şey ekliyememiştir. Özel teşebbüsün yatırımları, daima rahat ve yüksek kâr temin eden inşaat sektörünü tercih etmişlerdir. Türk müteşebbisi giriştiği teşebbüslerin neticelerini uzun bir süre beklemeye alışık değildir. Müteşebbislerin büyük bir kısmı yüksek muhayyile gücü gösterememekte, olaylar ve ihtiyaçlara tekadüm edeceklerine, onları takip etmektedir» diye yazıyor bir İsviçre gazetecisi. (4)

Yine O.N.U. (Birleşmiş Milletler Teşkilâtı) ve O.C.D.E.nin mukayeseli etüdlerinin de gösterdiği gibi 1950-1960 arasında, Türkiyede fert başına düşen millî gelir, 1950- de 100 den; 1960 da ancak 109 a çıkmıştır. Halbuki müşterek pazar ülkelerinde (ki çok daha yüksek bir noktadan hareket etmektedirler. Aynı yıllarda, **100 den, 136 ya ve komşumuz Yunanistanda ise, 100 den 144 e çıkmıştır.**

Adı geçen devrede Türkiye çok elverişli şartlar içindeydi. Enfrastrüktürünün büyük bir kısmını, devletçilik sayesinde tamamlamış iktisadî kalkınmanın bütün ön şartlarına sahipti, üstelik zengin ihtiyat dövizlerine büyük bir dış yardım ekleniyordu. Türkiye, 1950-1953 yılları arasında çok bereketli mahsuller idrak etmiş ve ihraç ettiği bir çok maddelerin fiatı, Kore Harbi neticesinde yükselmişti, bunlara ilâveten siyasi istikrar ve halk yığınlarının desteğine sahip olan şanslı bir hükümet işi başında idi. Bütün bu istisnai imkânlara rağmen Türkiye neden başarısızlığa uğradı? Ve neden bir İkinci Dünya Harbine ilâveten, bir de iç sivil savaşı geçiren Yunanistan büyük bir başarıya ulaştı? Bunun en büyük nedeni, aynı iktisadi sistemi güden her iki ülkenin iktisadi ve sosyal bünyesindeki farklılıklarda yatmaktadır. Çünkü tüccar bir millet olan Yunanistan izlediği kapitalizmin temeli olan bir özel sektöre malikti. Fakat tarihi boyunca tüccar olmamış Türkiye bu mânada bir özel sektöre sahip değildi. Onun için kapitalizm Türk bünyesine uymuyor. Gelişmiş denen özel teşebbüs, gerçekte yaratıcı, yenileştirici dinamik bir hüviyet gösteremediğinden **taklitçilik** safhasını bir türlü aşamıyor.

Nitekim 1932 - 1947 yıllarında Türkiye bünyesine daha çok uyan bir devletçilikle, imkânsızlıklar içinde, büyük başarılara ulaşmasını bilmiştir. Harvard üniversite'sinin ünlü profesörü W. W. ROSTOW, entresan eserinde (5) Türkiye'nin 1935 lerde izlediği iktisadi politika sayesinde «demarrage» (take off) kalkınmaya geçiş safhasına girdiğini yazmaktadır.

Şimdi sormak lâzımdır, daha 1937 yılında bütün düğümleri, darboğazları aşarak, iktisadi kalkınma yoluna giren Türkiye neden 28 yıl sonra halen az gelişmiş bir ülkedir..

ÖZEL SEKTÖR ZORLA YARATILABİLİR Mİ?

Yukarıya alınan bir kaç neticeye şaşmamak gerekir. Zira Türkiye'de batıdaki gibi bir özel sektör ve güçlü, yeterli bir müteşebbis gurubu yoktur. «Memleketimizde halen büyük sermaye sahibi özel teşebbüs hemen, hemen yok gibidir. Bu gerçeği bankalarımız çok iyi bilmektedir. **Kaldı ki ancak 30 yıl**lık bir geçmişi bulunan ve 15 yıldır gelişmeğe başlamış bulunan bir sektörden bukadar kısa bir süre içinde mücizeler beklenmemelidir» (6) Diye yazan ünlü müteşebbis sayın Vehbi KOÇ haklıdır.

Türkiyenin bütün tecrübeleri göstermiştir ki, kapitalizm ülkenin özel şartlarıyla bağdaşmamaktadır. Çünkü Türkiye batı kapitalizmini başarıya götüren, «esprit, forme+hukuki ve sosyal çerçeve ve imkânlardan tarihi bir veri olarak mahrumdur.

Dünyanın bir çok kesiminde devletler kuran Türk Milleti, tarihi içinde, tüccar bir millet olamamış, ticarete sarılmamış; fakat, daha çok kumandan, idareci sınıfını teşkil etmiştir. Bu gün bile vatandaş her şeyin yapılmasını devletten beklemektedir. Ticaret aranan ilk, muteber meslek değildir. Nitekim Anadoluda Türk analar, çocuklarına inşallah tüccar olursun diye değil.. fakat inşallah paşa olursun diye temennide bulunurlar. Geçen devrenin büyük gayretlerine rağmen, kapitalizm ülkemizde yalnız iktisadi değil, fakat, sosyal ve psikolojik temellerden de mahrum olduğunu göstermiştir.

Cumhuriyet'ten beri hükümetlerin desteğine eklenen dış gayretlerle de, bir özel sektör yaratılmak istenmiş, fakat batılı anlamda bir özel sektör ortaya bir türlü çıkartılamamıştır. Bu gün halen özel sektör devletin sırtındadır. Türkiye'de iktisadi kalkınmayı, özel sektöre dayatmak isteyen iç ve dış çevre şu gerçeği unutmuşlardır: Bazı şahısları zengin yapmakla teşebbüs ruhu, özel sektör yaratılabilseydi, ülkemizde şimdi çok güçlü bir özel sektör bulunmuş olurdu. Özel teşebbüsün kendi kendini yaratamadığı yerde, zorla yaratılamaz.

SONUÇ

Son yarım asırlık Türk tecrübeleri göstermiştir ki, Türkiye, liberalist-kapitalist, bir iktisadi politika güttüğü zaman gerilemiş, halktan yana devletçi bir politika güttüğü zaman ise ilerlemiştir.

Türkiyenin nev'i şahsına münhasır problemlerine çözüm yolu ararken, Avrupa ve Amerika'dan misal getirmek, onlar için biçilmiş, onların bünyesine uygun olan iktisadi sistemlerini aktarıp Türkiye'nin kalkınabileceğini sanmak bir ütopyadır. Her ülkenin şartları, imkânları ve ihtiyaçları farklıdır. Farklı durumlara ise farklı metodlar uygulamak gerekir.

Çok uyarıcı derslerle dolu olan Türk tecrübesi ve gerçekleri üzerine yükselmeyen bir iktisadi sistem memleketimizi kalkındıramaz. Kaldıki dünya iktisadi kalkınma tarihi, bize açıkça göstermiştir ki, iktisaden kalkınmağa başlayan her ülke; kendisinden öncekilere nazaran ve gittikçe artan bir ölçüde devlet müdahaleciliği, izlemek zorunda kalmıştır. Endüstri ihtilalinden bu yana, az gelişmiş bir ülkenin kapitalizm ile kalkınabildiğini iktisat tarihi henüz kaydetmemiştir.

18 ve 19 uncu asırlarda, kalkınmağa başlayan günümüzün, gelişmiş ülkeleri, daha hareket noktasında bulundukları bir sırada bile, bugünün az gelişmiş ülkelerinden daha zengin bir durumda bulunuyorlardı. Zengin sömürgeleri vardır. Endüstri ihtilâlini gerçekleştirerek uluslar arası ticaretten büyük avantajlar temin etmişlerdi. İktisadi kalkınmalarını de-

(Devamı sayfa: 38'de)

(4) Franz Von Caugıc, Auspenpolitique. 4. 1963.
(5) W.W.ROSTOW; Les Etapes de la Croissance Economique, p.55. 1962. Paris.
(6) Vehbi KOÇ; CUMHURİYET, 11 Ekim 1965.

— Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından düzenlenen DEVLET PERSONEL SAYIMI sonuçları bu yıl yayımlanmış bulunuyor. 1. Ocak 1964 tarihinde Devlet dairelerindeki Personel hakkında geniş bilgileri taşıyan bu bültenden ilgi çekiic noktarı sunuyoruz .—

GENEL VE KATMA BÜTÇELİ KURUMLARDA PERSONEL (1)

1.1.1964

		GENEL BÜTÇE TOPLAMI	KATMA BÜTÇE TOPLAM	GENEL TOPLAM
Çalışan Personel Sayısı	Erkek	188.182	29.830	218.012
	Kadın	47.414	3.487	50.901
	TOPLAM	235.596	33.317	268.913
Medeni Hâl itibarile Personelin Dağılışı	Evli	181.728	27.672	209.400
	Evli değil	9.825	1.165	10.990
	Hiç evlenmiyen	43.665	4.431	48.096
	Bilinmiyen	378	49	427
	TOPLAM	235.596	33.317	268.913
Personelin Yaş Grupları İçinde Dağılışı	19 Yaş ve altında	8.468	321	8.789
	20 - 29	70.138	7.717	77.855
	30 - 39	82.236	12.930	95.166
	40 - 49	39.132	7.154	46.286
	50 - 59	24.436	3.643	28.079
	60 Yaş ve üstünde	7.613	947	8.560
	Bilinmiyen	3.573	605	4.178
	TOPLAM	235.596	33.317	268.913
Personelin Mezun Oldukları Tahsil Müesseseleri İtibarile Dağılışı	İlkokul	46.768	10.734	57.502
	Orta Okul	14.209	1.961	16.170
	Lise	6.656	1.133	7.789
	Meslek Okulları	79.855	3.071	82.926
	Eğitim Enstitüsü	3.040	5	3.045
	Gazi Eğitim Enstitüsü	5.873	27	5.900
	Kız Teknik Öğretmen Okulu	1.013	49	1.062
	Teknik Öğretmen Okulu	1.792	26	1.818
	Yüksek Öğretmen Okulu	587	10	597
	Yüksek Teknik Okul	678	983	1.661
	Siyasal Bilgiler Fakültesi	1.737	80	1.817
	Dil - Tarih ve Coğrafya Fak.	1.069	176	1.245
	Edebiyat Fakültesi	1.223	185	1.408
	Fen Fakültesi	658	381	1.039
	Harp Okulu ve Akademileri	920	251	1.171
	Hukuk Fakültesi	5.174	439	5.613
	İktisat Fakültesi	263	142	405
	Ziraat Fakültesi	1.530	440	1.970
	Tıp Fakültesi	2.773	609	3.382
	Veteriner Fakültesi	840	97	937
	İktisadi ve Ticari İlimler Aka.	912	135	1.047
	Diğer Yüksek Okul ve Fakülte. (2)	2.509	2.391	4.900
	Derecesi Tayin Edilemiyenler	526	118	644
	Bilinmeyen	614	89	703
	TOPLAM	181.219	23.532	204.751
Personelin Hizmete İlk Giriş Şekline Göre Dağılışı	Sınavsız	69.695	14.416	84.111
	Musabaka Sınavı	67.139	12.045	79.184
	Ehliyet Sınavı	17.584	2.200	19.784
	Mecburi Hizmet	77.853	4.131	81.984
	Bilinmeyen	3.325	525	3.850
	TOPLAM	235.596	33.317	268.913

		GENEL BÜTÇE TOPLAMI	KATMA BÜTÇE TOPLAM	GENEL TOPLAM
Personelin Hizmet Sürelerine Göre Dağılışı	5 Yıl ve altında	82.310	11.034	93.344
	6 - 10 Yıl	47.351	7.532	54.883
	11 - 15 Yıl	31.309	4.343	35.652
	16 - 20 Yıl	27.046	3.988	31.034
	21 - 25 Yıl	14.873	2.080	16.953
	26 - 30 Yıl	9.296	1.266	10.562
	31 - 35 Yıl	5.134	642	5.776
	36 Yıl ve üstünde	2.880	242	3.122
	Bilinmeyen	15.397	2.190	17.587
	TOPLAM	235.596	33.317	268.913
Devlet Lisan İmtihanını Kazananların Dağılışı	Almanca	298	114	412
	İngilizce	760	160	920
	Fransızca	599	153	752
	İtalyanca	26	8	34
	Birden fazla dilden başarı gösterenler	246	89	335
	TOPLAM	1.929	524	2.453
Ek Görev Alan Personelin Dağılışı	250 TL. ve altında	16.350	154	16.504
	251 - 500 TL.	3.354	1.023	4.377
	501 - 1000 TL.	1.022	659	1.681
	1000 TL. ve üstünde	109	55	164
	TOPLAM	20.835	1.891	22.726
Vekâlet Ücreti Alan Personelin Dağılışı	250 TL. ve altında	1.471	119	1.590
	251 - 500 TL.	1.199	221	1.420
	501 - 1000 TL.	207	19	226
	1000 TL. ve üstünde	40	12	52
	Bilinmeyen	33	4	37
	TOPLAM	2.950	375	3.325

(1) KAYNAK : D.İ.E. DEVLET PERSONEL SAYIMI I Yayın No: 473.

(2) Diğer Yüksek Okullar ve Fakülteler: Dişçilik Okulu, Eczacılık Okulu, Elektrik Fakültesi, Gazetecilik Enstitüsü, Güzel Sanatlar Akademisi, İdari İlimler, İlâhiyat Fakültesi, İnşaat Fakültesi, Maden Fakültesi, Maden Teknik Okulu, Makina Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, Mühendis Yüksek Okulu, Orman Fakültesi, Sekreterlik Okulu, Tarım Âletleri Okulu, Yüksek Denizcilik Okulu, Yüksek Hemşire Okulu, Yüksek Ticaret Öğretmen Okulu başlığı altında toplanmıştır.

⁂

HİZMET SÜRELERİNE GÖRE MÜLKİYELİLER
(Genel ve Katma Bütçeli Kamu Kuruluşlarında)

Durumları	Toplam	5 yıl ve altında	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	21-25 Yıl	26-30 Yıl	31-35 Yıl	36 yıl ve üstünde	kıdemi bilinmeyenler
— Mezun olanlar	1817	410	346	293	263	195	90	46	15	159
— Olamayanlar	26	13	3	4	—	1	2	2	—	1

Kurumlar	Mezun olanlar	Mezun olamayanlar
GENEL TOPLAM	1817	26
GENEL BÜTÇE TOPLAMI	1737	20
— Adalet Bk.	3	1
— Anayasa Mh.	2	—
— Başbakanlık	16	—
— Bayındırlık Bk.	1	—
— Çalışma Bk.	17	—
— Danıştay	34	—
— Devlet İst. Enst.	22	3
— Devlet Plânlama T.	28	—
— Diyanet İşleri Bşk.	—	2
— Dışişleri Bk.	224	—
— Emniyet Gnl. Md.	16	—
— Gümrük ve Tekel Bk.	27	—
— İçişleri Bk.	715	2
— İmar ve İskân Bk.	12	—
— Jandarma Gnl. K.	2	—
— Maliye Bk.	450	5
— Millî Eğitim Bk.	22	1
— Millî Savunma Bk.	1	—
— Sağlık S.Y. Bk.	6	—
— Sanayi Bk.	15	1
— Sayıştay	22	—
— Tapu ve Kad. Gnl. Md.	9	1
— Tarım Bk.	2	—
— Ticaret Bk.	59	1
— Turizm ve T. Bk.	19	3
— T.O.D. Âmme İd. Enst.	7	—
— Ulaştırma Bk.	4	—
KATMA BÜTÇE TOPLAMI	80	6
— Ankara Üniv.	45	—
— Beden Ter. Gnl. Md.	1	—
— Devlet Hv. M. İ. Gn. Md	1	2
— D. S. İ.	4	1
— D. Üretme Çift. Gnl.Md.	—	1
— İstanbul Üniv.	1	—
— Karayolları Gnl. Md.	9	1
— Orman Gnl. Md.	—	1
— Tekel Gnl. Md.	7	—
— Vakıflar Gnl. Md.	12	—

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ DERGİSİ

— KURULUŞ ÖZEL SAYISI —

Sahibi: **MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ** adına Yönetim K. Bşk. **AYHAN AÇIKALIN**

Yazı işlerini fiilen yöneten sorumlu Müdür: **MUZAFFER UYGUNER**

YAYIN KURULU

MUZAFFER UYGUNER — NECATİ İTEZ — ERTUĞRUL BAYDAR ve **ZÜHTÜ YÜCELİK**

Dış Kapak Kompozisyonu : **NECATİ İTEZ**

Yönetim Yeri: **MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ,** Konur Sokağı No. 1, Yenişehir, Ankara, Tel. 121898

Sayısı : 150 krş — Yıllık Abonesi : 500krş Arkadaşlarımızın, yıllık abone tutarlarını BİRLİĞİMİZ adresine havale şeklinde yollamalarını rica ederiz. **ANKARA: 4/Aralık/1965**

KAPAK BASKISI: BENGİ MATBAASI

İÇ KISIM DİZGİ VE BASKISI : YENİ DESEN TİC. LTD. ŞTİ. MATBAASI — ANKARA

★ **Prof. Dr. CUMHUR FERMAN, Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne;**

★ **Prof. Dr. FAHİR ARMAOĞLU, Profesör FERMAN'dan açılan S.B.F. Dekanlığına seçilmişlerdir.**

Kendilerini tebrik eder, görevlerinde başarılar dileriz.

Birliğimizin 1963 - 1964 devresi için tertip ettiği konferansları bilgilerinize sunuyoruz :

Konferansı veren	K o n u	Konferans Mahalli	Tarih	Gün	Saat
Hasan Şükrü Adal (Personel Dairesi Başkanı)	Devlet Personel Reformunun Hedefleri	Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Konferans salonu	19/11/1965	Cuma	18.00
Hayrettin Kalkandelen (Personel Dairesi Şb. Md.)	Personel Kanunu Tatbikatından «Devlet Memurlarının Eğitimi»	Mülkiyeliler Birliği	26/111965	»	»
Özer Derbil (Petrol Ofisi Gnl. Md. Mua.)	Yurtta Petrol Sorunu	»	10/12/1965	»	»
Prof. Dr. Fahir Armaoğlu S.B.F. Siyasi Tarih Profesörü)	Kıbrıs Probleminin Son Durumu	»	17/12/1965	»	»
Vural Güçsavaş (Plânlama Dairesi Finansman Şb. Md.)	5 Yıllık Kalkınma Plânının İç ve Dış Finansmanı	»	24/12/1965	»	»
Prof. Dr. Fahir Armaoğlu (S.B.F. Siyasi Tarih Profesörü)	Problemleriyle Afrika ve Türkiye	»	7/1/1966	»	»
Doç. Dr. İsmail Türk (S.B.F. Maliye Doçenti)	Müşterek Pazar Karşısında Türk Vergi Sistemi	»	14/1/1966	»	»
İbrahim Demir (Personel Dai. Gnl. Sekreteri)	Personel Kanunu Tatbikatından «Sınıflandırma»	»	21/1/1966	»	»
İsmail Ertan (D. D. Y. Genel Müdürü)	Türkiyede İktisadi Devlet Teşekküllerinin Problemleri ve Çözüm Yolları	»	28/1/1966	»	»
Doç. Dr. Arif Payaslıoğlu (Ortadoğu Teknik Üni. İdari İlimler Fakültesi Dekanı)	Türkiyenin Taşra Teşkilâtının Yeniden Düzenlenmesi	»	11/2/1966	»	»
Sırrı Kırcalı (Danıştay Gnl. Sekreter Yardımcısı)	Yeni Danıştay Kanununun Getirdikleri ve Bölge İdare Mahkemeleri Kurulması Zarureti	»	25/2/1966	»	»
Müh. Nejat Ölçen (Plânlama Dai. Tetkik ve Tahlil Şb. Md.)	Plânlı Dönemde Devlet Yatırımları ve Gecikme Sebepleri	»	4/3/1966	»	»
Prof. Dr. Cahit Talas (S.B.F. Sosyal Siyaset ve Hukuk Profesörü)	Memur Sendikaları	»	18/3/1966	»	»
Prof. Dr. Cemal Mıhçıoğlu (S.B.F. Amme İdaresi Profesörü)	Türkiyede İdarî Islâhat Çalışmaları	»	1/4/1966	»	»
Prof. Dr. Cumhur Ferman (Ankara Üniversitesi Rektörü)	İşletmelerde Sevk ve İdare	»	15/4/1966	»	»
Selâhattin Özmen (İktisadi Devlet Teşebbüslerini Yeniden Düzenleme Komisyonu Baş Danışmanı)	İktisadi Devlet Teşebbüslerinin Yeniden Düzenlenmesi	»	29/4/1966	»	»
Ömer Faruk Erdem (Plânlama Dai. Malî ve Hukuki Tedbirler Şb. Md.)	5 Yıllık Plânda Öngörülen Reform ve Reorganizasyon Tedbirleri	»	6/5/1966	»	»

Sosyal Politikamızda Son Gelişmeler

Ertuğrul BAYDAR

1 — Sosyal Sigortalar Kanunu :

Sosyal Sigortalar Kanunu, (Kanun No. 506 kabul tarihi 17.7.1964 ve resmi gazetenin 29,30,31. Temmuz ve 1.Ağustos.1964 tarihli sayılarında yayınlanan) 1.Mart.1965 günü yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, memleketimizdeki sanayileşme hareketine paralel ve sanayileşmenin ortaya çıkardığı sosyal sorunların bir sonucu olmaktadır. Yürürlük tarihi ise sosyal güvenlik tarihimizde yeni bir devrin başlangıcı olmuştur.

Bilindiği gibi, Cumhuriyete gelinceye kadar yerli bir sanayii Osmanlı İmparatorluğunda kurulamamıştır. Endüstri Müesseselerinden yoksun bir toplumda sosyal sorunların çözümlenmesi veya Sosyal Güvenlik Müesseselerinin kurulması gibi her hangi bir sorumluluk Devlet İdaresinde hissedilmiyordu. Ancak kaynağını İslâm Dininden alan (Sadaka, Zekât, Fitre ve vakıf) gibi müesseseler yoksul ve düşkünlere yardım veya bazı kamu hizmetlerinin (hastahane, çeşme, cami vesaire) gibi yapılmasının bu din mensupları için zorunlu kılıyordu. Böyle bir yardımı yapıp yapmamanın müeyyidesi dinden geldiğinden ve ferdi bir karekter taşıdığından bugünkü anlamında Sosyal Sigorta fikrinden tamamen farklı idi. Sosyal Sigorta, bugünkü anlamıyla, «muayyen risklerin masraflarına kollektif olarak karşı koymaktır.» (1) şeklinde tarif edilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunun birinci dünya savaşı sonunda tasfiye edilmesi, Cumhuriyet rejiminin kurulması ile başlıyan sanayileşme çabası, işçi sınıfının hakları, Cumhuriyet Hükümetlerinin başlıca üzerinde durdukları konulardan biri oldu. 15.6.1936 tarihinde kabul edilen «İş Kanunu» çalışma hayatını düzenleyici bir çok yeni hükümleri yanında sosyal güvenlik müesseselerinin kurulmasında ön-görüyordu. İş Kanununun ilk tatbikatı, 10 veya daha fazla işçi çalıştıran işyerleri ile burada çalışan işçileri ve bunların işverenlerini kapsıyordu. 1952 yılında 14937 sayılı bir kararname ile nüfusu 50.000 den fazla olan şehirlerimizde de adı geçen kararnamede ekli listede derpiş edilen işyerlerinde 4 - 9 işçi çalıştıran işverenlerle işçileri de kapsamına aldı.

Kanun, Sosyal Sigortaların kurulmasını öngören 100 üncü maddesinde; «İş hayatında iş kazaları ile mesleki hastalıklar, analık, ihtiyarlık işden kalma hastalık ve ölüm hallerinde yapılacak sosyal yardımlar Devlet tarafından tanzim ve idare edilir.»

Bu vazifenin ifası için işbu kanunun mer'iyete girdiği tarihden bir yıl sonra, Devlet Müessesesi olmak üzere bir İş Sigorta idaresi kurulur.

İşçi Sigorta İdaresi, İş Kanununun tatbikatını temin ve takip ile genel teşkilâta bağlanır.» hükmünü getiriyordu.

İş kanununun «işçi sigortası idaresi kurulmasını derpiş eden bu hükmü, 9.Mayıs.1945 tarihinde kabul edilen ve yürürlük tarihi 1.Ocak.1946 olan 4792 sayılı kanunla İşçi Sigortaları Kurumunu Türk Sosyal hayatına kazandırmış oldu. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi çalışma hayatımızdaki gelişmelere paralel olarak, İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu 1950, 1953, 1960 tarihlerinde çeşitli değişikliklere uğradı. Yeni teşkilât kanunu Büyük Millet Meclisine sunulmak üzeredir.

İşçi Sigortaları Kurumu ilk önce 27.6.1945 tarihli ve 4772 sayılı kanunla İş kazaları Meslek hastalıkları ve Hastalık Sigortası Kanununda derpiş edilen sosyal riskleri karşıladı. Fakat, iş hayatımızdaki gelişmeler bu kanunun da sık sık değişikliklere uğramasını zorunlu kıldı ve geçmiş 12 yıl içinde kanun 7 defa tadil edildi. 1946 - 1963 yılları arasında sigortalı işçi sayısı ile işkazası, meslek hastalığı, hastalık, daimi işgöremezlik ve ölüm vak'aları istatistikleri bu yıllar arasında aşağıda gösterildiği şekilde bir seyir takip etti.

Yıllar	Sigortalı sayısı	İş kazası	Meslek Hastalığı	Hastalık	Daimi işgöremezlik	Ölüm
1946-1958	—	323.414	4.292	1.047.829	12.639	5.579
1959	555.774	55.034	521	268.482	1.839	406
1960	577.672	63.200	491	278.641	1.745	408
1961	611.481	66.635	517	304.766	1.832	411
1962	638.582	73.804	452	327.034	1.610	344
1963	650.432	78.211	367	356.996	939	340 (2)

1950 yılında 5502 sayılı «Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu yürürlüğe girdi. % 2 işçi ve % 3 işveren tarafından ödenen primlerle karşılanan sigorta faaliyetleri gün geçtikçe artan bir sayıda sigortalıların Kurum sağlık tesislerinden faydalanmalarını tedavi ve bakımlarını karşıladı. Yukarıda alınan hastalık istatistikleri bu faaliyetin önemini göstermektedir.

Fakat bu kanunda gelişen sosyal şartlara uygun bir hale getirilebilmek için 1956 - 1959 yılları arasında 4 defa değişikliğe uğradı.

1957 yılında kanunlaşan malûliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortası Kanunu (No. 6900) çok kısa bir süre içinde iki defa değişikliğe uğradı.

Tarihi bir persfektif içinde bir birini takip eden çeşitli Sosyal Sigorta kanunları, yapılan değişikliklerle adeta yamalı bir bohça haline gelmişti. Bu dağınık kanunları bir araya toplamak ve ayni zamanda teşmil sahalarının iş kanununun sınırlayıcı hükümleri dışında ve Anayasamızda (madde: 48), kalkınma plânındaki sosyal hedeflere uygun yeni bir sosyal sigortalar kanununun hazırlanmasını gerektiriyordu.

2 — Sosyal Sigortalar kanununun özellikleri :

1.Mart.1964 tarihinde yürürlüğe giren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile çeşitli tarihlerde yürürlüğe girmiş ve farklı riskleri karşılayan, İşkazası, meslek hastalıkları, hastalık sigortası hastalık ve analık sigortası, malûliyet, ihtiyarlık ve ölüm sigortası kanunları tek bir kanun halinde toplanmış, İşçi Sigortaları Kurumunun adı Sosyal Sigortalar Kurumu olmuştur.

Sosyal Sigortaların, tedrici olarak, tarım sektörü dışında kalan diğer ekonomik sektörleri kapsaması kanunda öngörülmüş, İş kanununun tatbikatı ile ilgili sınırlayıcı hükümleri bu kanunun geçici birinci maddesi ile kaldırılmıştır. Şehir ve kasabalarda belediye sınırı içinde bulunan yerlerde 4 işçiden ve bunlar dışında kalan yerlerde 8 kişiden az kimse çalıştıran işverenler ile bunların çalıştırdıkları kimseler hakkında, ihtiyacı karşılayacak sağlık tesisleri ve Kurum teşkilâtı kurulduktan sonra, Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek karara bağlanacak tarihten başlıyarak uygulanacaktır.

Sigortalıların ve işverenlerin primler ile sigortalının prime esas ücretinin üst sınırı bu kanunla değiştirilmiştir. Kanunun 78 nci maddesinde prim ve verilecek ödeneklerin hesabına esas tutulan günlük kazançların üst sınırı 50 liradan 100 liraya çıkarılmıştır. 73 üncü maddesinde ise, tarifesine göre tesbit edilecek iş kazası, meslek hastalıkları sigortası priminin tamamının işveren tarafından ödeneceği ve nisbetinin % 6 yı geçmiyeceği, hastalık priminin sigortalı kazancının % 8 olup işçi ve işveren tarafından yarı yarıya ödeneceği, işverenin ödemekle yükümlü olduğu analık sigortası priminin sigortalı kazancının % 1 i malüllük, yaşlılık ve Ölüm Sigortası priminin % 5 inin sigortalı ve % 6 sının işveren tarafından ödeneceği tayin ve tesbit edilmiştir.

Sosyal Sigorta kanunları sigortalının eş ve çocuklarını da kapsıyacaktır.

Kanunun 85 inci madesi ile isteğe bağlı sigorta öngörülmüştür. Sigortalılık süresi en az 5 yıl olan ve en az 750 gün malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş bulunan sigortalı, maüllük, yaşlılık ve ölüm sigortasına isteğine bağlı olarak devam edebilecektir.

Sosyal Sigortalar Kanununun yürürlüğe girmesinden bu yana Sigortalı sayısında hemen bir artma görüldüğü gibi bu miktarı bugün için tam olarak tesbit etmek imkânsızdır. Kanunun bütün İllerimize tatbiki halinde sigortalı ve sigortalıların bakmakla yükümlü oldukları eş ve çocuklarının sayılarının 3 milyona yaklaşacağı ancak söylenabilir.

(1) Cahit Talas İctimai İktisat S.B.F. yayını S. 394.
(2) İşçi Sigortaları Kurumu İş ve Faaliyet İstatistikleri S. 55

Kitap Köşemiz :

— Bu sayfamızda bize gönderilen yayınlarınızı tanıtacağız. —

İDAREDE BASKI GRUPLARI. — 1964 yılında İstanbul'da yayınlanan bu kitabın yazarı İsmail Güzeliş S.B.F. 1954 mezunu olup, kitabın yayınlandığı tarihte Çemişgezek Kaymakamı idi. Kitapta başlıca şu konular ele alınmaktadır: İdare Hukukunun Genel Esasları bakımından Baskı Grupları - Grupların meydana geliş şekilleri, Baskı Grupları ve Siyaset - Baskı Metodları - Baskı Araçları - Baskı çalışmalarının sonuçları - Kamu İdareleriyle Halk ve İş sahipleri arasındaki ilgilerin düzenlenmesi - Çeşitli Ülkelerde Baskı Grupları - (96 Sahife, 5 Lira).

TÜRLÜ YÖNLERİYLE AYAŞ. — (Bir meskûn yer incelemesi). 1965 yılında Ankara'da yayınlanan bu kitabın yazarı Mehmet Aldan 1946 S.B.O. mezunudur. 1952-1958 yılları arasında Ayaşta Kaymakamlık yapmıştır. Ankara şehrinin 60 kilometre kuzeybatısında bulunan Ayaş kazasını ve köylerini dünü ve bugünü ile tanıtmayı amaç edinen kitabın birinci kısmında türlü yönleriyle Ayaş ele alınmış, ikinci kısmında ise Ayaş'tan yetişen büyük adamlara ve Ayaşlı şairlere yer verilmiştir.

Birinci kısımda Ayaş ilçesinde tarih öncesi araştırmaları - Tarihi Devirlerde Ayaş - Arazi, İklim, Bitki Örtüsü ve Nüfus durumu bakımından Ayaş - Tarım, Sanayi, Ticaret ve Ulaştırma durumları - İlçe Ekonomisinin geleceği - Ayaş ilçesinde Milli Eğitim Durumu ve Ayaş Folkloru bölümleri yer almaktadır. Kitabın sonuna haritalar ile seramik, eski para ve diğer belgelerin resimleri eklenmiştir. (236 Sahife, 20 Lira).

MUTASAVVIF DİVAN ŞAİRİ SALTOĞLU RİFAT. — Yazarı A. İskender Saltoğlu Büyükbabası Saltoğlu Rifat Ağanın Divan şiirlerini toplamıştır. Kitap 1964 yılında Bursa'da basılmıştır. Başlangıçta Saltoğlu Rifat'ın hayatı hakkında bilgi verilmektedir. (82 Sahife, 5 Lira).

TÜKENİŞ. — Hamdi Işıklının bu şiir kitabı 1964, İstanbul'da yayınlamıştır. Kitapta 25 şiiri yer almaktadır. (40 Sahife, 4 Lira).

AVRUPA, SEYAHAT NOTLARI VE REHBERİ. — 1962 yılında Adana'da yayınlanan kitabın yazarı Avukat Ali Raci Tanrıverdi, 1945 S.B.O. mezunudur. Kitabın I. Bölümünde «İlk Avrupa Seyahatine ait Kuşbakışı tesbit ettiği intibalar» ve II. Bölümde çeşit kaynaklardan faydalanılarak hazırlanan «Avrupa Devlet ve Memleketleri hakkında toplu malûmat veren REHBER» yer almaktadır. Kitapta Avrupa memleketlerine ait renkli ve renksiz resimler, krokiler ve haritalar bulunmaktadır. (168 sahife, 10 lira).

Mülkî İdare Taksimatı Anketi'nin Sonuçları

Memleketimiz ekonomik ve sosyal yönden sür'atli bir inkişaf halindedir. İdare teşkilâtımızın bu değişikliklerden müteessir olmaması mümkün değildir. Zaman zaman gerek personel ve idare mekanizması, gerekse idarî taksimat üzerinde çalışmalar yapılmış isede, çeşitli sebeplerle, bir türlü beklenen netice alınamamıştır.

Mensuplarının mühim bir kısmını idareciler teşkil eden Birliğimiz, mütevazi ölçüler içinde, bu idarî reformun halkalarını tek tek ele alarak incelemek ve aydınlarımızın bilgisine sunmak kararındadır. İlk olarak mülkî idare taksimatımız üzerinde, konunun esas sahip ve ilgilisi idarecilerimizin, mevcut durum ve çeşitli tasavvurlara karşı görüşünün alınmasiyle çalışmaya başlamış oluyoruz.

Bütün vali ve kaymakamlar nezdinde tertip ettiğimiz ankete (266) mülkiye âmiri cevap vermiş bulunmaktadır. Bazı şahıslar bazı sualleri cevaplandırmadığı için, aşağıda sunacağımız neticelerin yekûnunda bu farklar ayrıca görülecektir.

Anket suallerinden kısmen tetkik ve izahat verilmesini gerektirenlerin cevapları idarecilerimizin kesin temayülünü belirtecek sarahatte olmamış, bu itibarla o kısımlar üzerinde fazla durulmamıştır. Bazı hususlar ise, ilerki resmî ve özel çalışmalara ışık tutacak şekilde belli olmuştur. Bilhassa bu noktalarda, senelerin tecrübesini dile getiren idarecilerimizin görüşlerini resmî makamların dikkatine sunarız.

1 — Ankete iştirâk eden en büyük mülkiye âmirlerimizin % 88 i halihazır mülkî idare taksimatında bir değişikliği lüzumlu görmektedir.

Sebepler çok çeşitli olup, en fazla üzerinde durulan noktalar; iktisadî ve coğrafî zaruretler ile bucak teşkilâtının lüzumsuzluğudur.

Ayrıca büyük ekseriyet hasıl olmamakla beraber, nazarı dikkati çeken bellibaşlı sair sebepler;

a) İl, ilçe, bucak ve köy miktarının fazlalığı ve idarî kuruluşların daha büyük üniteler halinde teşkili zarureti,
b) Nüfusa göre yeni bir ayarlama zorunluğu,
c) Yol ve mesafe durumu,
d) Kırtasiyeciliğin kalkması, âmme hizmetinde sür'at ve kontrolun teminidir.

2 — İl, ilçe, bucak ve köyler için bir taksimatta esas olarak ele alınacak normların tesbitinde, büyük ekseriyet muayyen bir seviyede birleşememekte ve belki de, böyle bir suale hazır olmadığı için çok farklı teklifler halinde ortaya çıkmaktadır.

Bu bakımdan; anketin, nüfus, alan, il için ilçe, ilçe ve bucak için köy adedine ait kısmını neticelenmemiş kabul ederek izahatımız dışında bırakıyoruz.

3 — Ankete iştirâk edenlerin % 74 ü il, ilçe, bucak ve köylerin kurulmasında mesafenin bir unsur olarak kabul edilmesini istemektedir.

Modern vasıtalar sebebiyle mesafenin bir mana ifade etmiyeceği şeklindeki mahdut mütalâalar dışında, büyük ekseriyet mesafenin şu mülâhazalarla ön plânda tutulmasını istemektedir:

a) Âmme hizmetinin daha kolaylaşacağı,
b) İktisadî, ticarî ve kültürel muvazenenin sağlanması ve kolaylaşması,
c) Emniyet ve asâyiş zarureti,
d) Masrafı azaltmak,
e) Murakabe ve kontrolu daha müessir kılmak.

4 — Yalnız emniyet ve asayiş mülâhazasiyle idarî kuruluşlara gidilmesi tasvip edilmemektedir. Filhakika, ankete iştirâk edenlerin % 84 ü, sadece emniyet ve asayiş sebebiyle idarî kuruluşlar yapılmasını uygun bulmadığını bildirmektedir.

5 — Mülkiye âmirlerimizin büyük bir kısmı mevcut il, ilçe, bucak ve köylerin miktarını memleketin içinde bulunduğu ihtiyaç ve ralitelere uygun bulmamaktadır. Her bir mülkî taksimat şekli için farklı, fakat birbirine çok yakın (% 62 - 77) nisbetlerde ve ayni istikamette olan bu görüşün % olarak ifadesi şudur:

Bu görüşün ankete iştirâk edenlere nisbeti (%)

İl için	62
İlçe için	76
Bucak çin	77
Köy için	74

Nisbetlerin ifadesinden de anlaşılmaktadır ki, en büyük mülkiye âmirlerimiz tümü ile idarî teşkilâtın miktarını ihtiyaç ve realitelere uygun görmemekte, ancak bunlardan il kuruluşları için biraz daha yumuşak bir durum takınmaktadırlar. Fakat, herhalde eğilim; mevcut il, ilçe, bucak ve köy miktarının, bu kuruluşları idare eden en yüksek seviyedeki âmirleri tatmin etmediğidir.

6 — Ayni mülkiye âmirleri, kendilerini çeşitli sebeplerle tatmin etmeyen il, ilçe, bucak ve köy miktarlarının değişmesinde, artma değil, eksilme temayülünü sarih olarak ifade etmiş bulunmaktadır.

(Eksilmelidir) görüşünün ankete iştirâk edenlere nisbeti (%)

İl için	50
İlçe için	58
Bucak için	66
Köy için	92

Nisbetlerin gösterdiği, değişiklik zaruretinin il için büyük bir ihtiyaç halinde olmadığı, lehte ve aleyhteki görüşün müsavi olduğu merkezindedir.

Bir evvelki maddede de iller bakımından farklı ve kesin bir temayülün belirmediğini hatırlarsak, bu mevzuda bir değişiklik için mülkiye âmirlerimizin büyük bir zaruret görmediğini kabul etmek gerekir.

İlçeler için artma ve eksiltme temayülü nisbeten birbirine yakın görülmektedir. Fakat bucak için azalması fikri öne geçmekte, hele köyler bakımından temayül çok bâriz bir hal almaktadır.

7 — Âmme hizmetlerinin daha iyi görülebilmesi için il teşkilâtı üstünde geniş bir bölge teşkilâtına (Eyalet v.s. gibi) idare âmirlerimiz % 72 nisbetiyle menfi oy kullanmış bulunuyor.

Bugünkü idarecilerimizin hiçbiri Osmanlı devrindeki Eyalet Valilerinin idaresine yetişmemiş olmakla beraber; gerek geniş tecrübeleri, gerekse memleketin sosyal şartlarını en iyi bilen insanlar olarak böyle bir görüşe ancak % 28 inin katılması, geniş bir bölge valiliğinin faydalı olmıyacağı görüşünün hâkim olduğunu göstermektedir.

8 — Eyalet gibi bir bölge valiliğine büyük kısmı ile taraftar olmayan idarecilerimiz, bunun yerine, bölgesel ihtiyaç ve tatbikatı kontrol edecek bir üst kontrol merciine (Genel Müfettişlik gibi) de lüzum görmemektedirler. Gerçekten, ankete katılanların % 75 i bugünkü il teşkilâtı üstünde bir kuruluşu memleket ihtiyaçlarına uygun bulmamakta, ancak % 25 i böyle bir teşkilâtı tavsiye etmektedir.

İdarecilerimizin bir kısmının yakın zamanlara kadar mevcut olan Genel Müfettişlik tatbikatını bilmeleri, bizi, bu görüşlerine daha fazla inanmaya sevketmektedir.

Bu görüşü destekleyici mütalâalar iki kısımda toplanmaktadır. Bir kısmı, böyle bir sistemin doğuracağı güçlükleri; diğeri ise, bazı istenen hususların bu kabil bir kuruluşa geçmeden de tahakkuk ettirilebileceğini ifade etmektedir. Bunlardan en çok üstünde durulan bir kaçını şöyle sıralıyabiliriz:

a) Valilerin çalışması güçleşir.
b) Ademi merkeziyet doğar.
c) Koordinasyon zorlaşır.
d) Memleket için fuzuli bir mali külfet teşkil eder.
e) Kırtasiyecilik artar.
f) Kontrolu arttırmak için böyle bir teşkilâta lüzum yoktur.
g) Yetkiler arttırılırsa murakabe ve kontrol kendiliğinden olur.

9 — Bu sual ve cevaplar dışında, idarecilerimiz, bazı mühim mesleki mevzulara daha dokunmaktadırlar.

Henüz pek çok konusu ele alınmamış olan idare teşkilâtımızın halli zarurî dertlerini birkaç noktayla geçiştirmek mümkün olmamakla beraber, sayın idarecilerimizin anket vesilesiyle bilhassa üzerinde durdukları bazı hususu meslektaş ve ilgililere sunmayı faydalı görüyoruz :

I — Küçük köyleri bir araya toplayıp, köy adedini azaltmak lâzımdır.
II — Her il ve ilçe müstakil birer ünite olmalı, ilçenin de bütçesi bulunmalıdır.
III — Karayolları, D.S.İ. v.s.... gibi teşekküllerin 5442 sayılı kanuna tabi olması temin edilmelidir.
IV — İlçeleri hizmet ve imkân bakımından takviye etmeli, kaymakamlara daha fazla yetki tanımalı, ilçenin de bir tüzel kişiliği olmalıdır.
V — Kalkınma plânının tatbiki için idarî ve iktisadî faaliyetlerde koordinasyon şarttır. Bunu da il ve ilçede ancak vali ve kaymakam yapabilir.
VI — Bucaklar yetkisizdir. Bugünkü haliyle fuzulî bir durumdadır, kaldırılmalıdır.
VII — Bucaklarda belediye teşkilâtı kurulmalıdır.
VIII — Türkiye iktisadî bölgelere ayrılmalı, bölge plânlama teşkilâtının tam olarak kurulması için iller bu iktisadî bölünüşe uydurulmalıdır.
IX — Merkez ilçe teşkilâtı kurulmalıdır.
X — Kazalarda teknik eleman bulunmalıdır.
XI — Doğu illeri her yönden takviye edilmelidir.
XII — Âmme hizmetinin mahiyetine göre, konuları kat'i olarak halledecek yetkili merciler bulunmalıdır.
XIII — Vali ve kaymakamlar hükûmeti temsil ettiği cihetle, Başbakanlığa bağlanmalıdır.

Ankete gelen cevapların çeşitli suallere göre adet olarak ifadesi ise aşağıda gösterilmiştir :

	Evet	Hayır
Mülki İdare taksimatında bir değişiklik yapılmasını lüzumlu görüyor musunuz?	230	31
İl, İlçe, Bucak ve köylerin kurulmasında mesafeyi bir unsur olarak mütalâa eder misiniz?	187	66
Yalnız emniyet ve âsayiş mülâhazasiyle bu kuruluşların yapılmasını doğru buluyor musunuz?	41	214
Hizmetlerin daha iyi görülebilmesi için il teşkilâtı üstünde geniş bir bölge teşkilâtına (Eyalet gibi) lüzum görüyor musunuz?	72	184
Hizmetlerin daha iyi görülebilmesi için il teşkilâtı kâfi ise, bölgevi ihtiyaç ve tatbikatı kontrol edecek bir üst kontrol merciine (Bölge Valiliği veya Genel Müfettişlik gibi) lüzum görüyor musunuz?	62	182

Halen mevcut il, ilçe, bucak ve köy miktarı ihtiyaç ve realitelere uygun mudur?

	Evet	Hayır
İl için	97	156
İlçe için	57	181
Bucak için	56	171
Köy için	49	186

Bir değişiklik zaruri görüyorsanız, bu her cins teşkilât için ne istikamette olmalıdır?

	Artmalı	Eksilmeli
İl için	84	84
İlçe için	59	141
Bucak için	65	124
Köy için	16	189

(Sahife : 2'den devam)

Halen İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa şubelerimiz faaliyete geçmiştir. Müteşebbis heyetleri teşkil eden arkadaşların isim ve unvanlarını aşağıda bilginize sunuyoruz.

Elimizdeki imkân ve şubelerin göstereceği faaliyetin neticesine göre buralarda da birer mütevazi lokal açılması en büyük arzumuzdur.

İSTANBUL :

Hasan Tongaloğlu (Sınai Kalkınma Bank. Kontrolörü)

Celâl Tüfekçi (Müfettiş)
Haydar Çayıroğlu (Tüccar)
Muammer Kösebay (Müfetiş)
Erdoğan Alıveren (Belediye Şb. Md.)
Nejat Akyüz (Gümrük Giriş Md.)
Kadir Öztürk (Avukat)

İZMİR :

Zekeriya Çelikbilekli (Vali Muavini)
Dündar Soyer (Tüccar)
Muzaffer Köker (Defterdar Mua.)
Orhan Hamurcu (Avukat)
Hakkı Gürün (Tariş Şb. Md.)

ADANA :

Mukadder Öztekin (Vali)
Şarık Şener (Defterdar)
A. Raci Tanrıverdi (Avukat)
Alâettin Özkiper (Emniyet Md.)
Zekeriya Turgay (Ziraat Bank. Md.)
Refet Kalyoncu (Emlâk Kredi Bank. Md.)
Yücel Çelik (Ziraat Bank. Md. Mua.)

BURSA :

Şebib Karamollaoğlu (Avukat)
Alâettin Yıldız »
Nijat Üçerler »
Turgut Sınmaz »

7) Arkadaşlarımız çeşitli resmi ve özel kuruluşlarda vazife almış vaziyettedirler. Bunlardan bir kısmının sosyal yardım sandığı varsa da, büyük bir kısmı ve bilhassa Devlet sektöründekiler böyle bir imkândan mahrumdurlar. Çok genç yaşta vefat eden arkadaşlarımızın arkada kalan aile efradının bazan güç şartlarla karşılaştığı da malûmunuzdur.

Böyle büyük bir problemi bir anda ve bütün şumulüyle halledecek bir imkâna sahip olmamakla beraber, hiç olmazsa mensuplarımız arasında bir (Ölüm Yardım Fonu) nu tahakkuk ettirebileceğimiz kanısındayız.

Arkadaşlar tasvip ve iştirâk ederse; bu maksatla bir Fon tesis edip, iştirâk edenlerin ölümü halinde ailesine 5.000.- lira ödemeyi ve her ölüm dolayısiyle de kayıtlı üyelerden 10.- ar lira almayı düşünmekteyiz.

En az 300-400 üyesi olduğu takdirde işleme imkânına kavuşacak olan böyle bir ölüm yardımı fonuna iştirâk edip etmiyeceğinizi bildirmenizi rica edeceğiz. Talep en az 300 olduğu takdirde Fon Birliğimizce derhal kurulacaktır.

8) Birliğimizin çalışmalarında esas kuvveti siz mensuplarıdır. Fakat, yurt sathına dağılmış olmamız sebebiyle aradaki irtibatı tesis ancak bir organla mümkün olabilecektir. Diğer taraftan, çeşitli mesleki konuların kamu oyunda savunulmasında basının en müessir şekil olduğu da açıktır.

İşte, bu ihtiyaç ve hatta zaruretler sebebiyle, Birliğimiz, elinizde bulunan Dergiyi çıkarmaya karar vermiştir.

Dergimiz bir meslek organı hüviyetindedir. Mensuplarımızın eserlerini sizlere tanıtırken, bir san'at veya bir talebe dergisi olmadığını her zaman hatırlıyacaktır. Hiçbir fikir veya grubun sözcüsü olmadan, Mülkiyelilerin mesleki konularını, hak ve menfaatlerini korumaktan başka bir endişesi olmıyacağına ve daima ciddi görüşleri sayfalarında bulunduracağına emin olabilirsiniz.

İlginiz ve ikâzlarınız Dergi'nin ilerisi için bize ışık tutacak, bu itibarla da Dergi'nin istikbali sizlerin eseri sayılacaktır.

Bütün Mülkiyeli ağabey ve kardeşlerimize Yönetim Kurulumuz adına saygılarımı sunarım.

KURULUŞ GÜNÜMÜZDE

(Sahife : 3'den devam)

1956 da yürürlüğe konulan yeni lisans yönetmeliğinin, bir müddet sonra, Siyasal Bilgiler Fakültesinin gerek kamu, gerekse özel sektör kuruluşları için orta ve yüksek kademe sevk ve idareci yetiştirme ana fonksiyonuna yeteri kadar cevap veremediği görülmüş; ve değiştirilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Fakülte yetkili organlarında halen bu çalışmalar devam etmekte; sonuçlandırılmaları için de büyük bir gayret sarfolunmaktadır.

Lisans Öğrenimi dışında, Fakültede, 1955-1956 ders yılından itibaren Siyasi İlimler ve İktisat alanlarında doktora çalışma ve programları da yürürlüğe konmuş bulunmaktadır. Yine 1956 yılında kurulan «İşletme İktisadi ve Muhasebe Enstitüsü» Fakültenin beşinci Enstitüsü olarak bu konulardaki eğitim, araştırma ve yayın faaliyetlerine katılmış durumdadır.

Memleket ihtiyaçlarını yakından izleyerek gerekli gördüğü her gelişmeye bünyesinde yer vermekle ün yapmış olan Siyasal Bilgiler Fakültesi, bu özelliğinin son örneğini «Basın ve Yayın Yüksek Okulu» ile ortaya koymuştur. Üniversiteler Kanunu gereğince ve Fakülteye bağlı olarak kurulmuş bulunan bu yüksek Okul, 1965-1966 öğrenim yılına çok geniş bir alâka ve rağbetle başlamıştır.

106. ncı kuruluş yıldönümünü en iyi dileklerle kutlarken Siyasal Bilgiler Fakültemize memlekete hizmet yolunda başarılar temenni ederim.

İktisadî Devlet Teşekküllerinde Fiat Politikası

(Sahife : 13'den devam)

Devlet Plânlama Teşkilâtının gerekçeli görüşünü almak yerinde olur.

(ii) Temel malların fiatını tesbitte, Maliye Bakanlığı, ilgili Bakanlık ve İktisadî Devlet Teşekkülünün görüşlerini almak uygun olur. Fiat tesbitinde yukarıda sözü edilen mikro ekonomik mülâhazalar ile birlikte düşük fiat tesbitinin ekonominin iç ve dış dengesine ve kamu kesiminin dengesine vâki etkiler gibi makro ekonomik mülâhazalar gözönünde tutulmalıdır. Vaziyetteki değişiklikleri devamlı olarak izlemek maksadıyla, fiatların her yıl gözden geçirilmesi uygun olur.

e) Sonuç :

Düşük fiat tesbitini çok zarurî hallere inhisar ettirmenin faydaları daha önce açıklanmıştır. Arz yetersizlikleri müşahade edilen temel sektörde fiat tesbiti meseleyi halle medar bir yol değildir. Problem iç üretimi ve ithalâtı arttırmakla çözülebilir. Temel mallar için fiat tesbiti geçici ve anormal bozuklukların izalesi gayesini gütmelidir. Fiat tesbiti devamlı bir karakter aldığı takdirde dengesizlikler kökleşir ve ebedileşir. Kâr sağlamıyan bir endüstri, ekonomi için ne kadar önemli olursa olsun gerekli gelişmeyi gösteremez.

Düşük fiat tesbitinin haklı görülebileceği en önemli şık, kapasitesini tam olarak kullanmayarak piyasayı sömüren bir tekelciyi, tam kapasite ile çalışmaya sevketmek için kullanıldığı haldir. Diğer bir haklı hal, yeni kurulmaları dolayısıyla verimli çalışamıyan, ithal fiatlarına nazaran maliyetleri yüksek endüstrilerin diğer sektör faaliyetlerine sekte vurmaması için, satış fiatının maliyet altında tesbitidir. Bu halde de sübvansiyon geçici olarak verilmelidir; aksi halde yeni endüstri hiç bir zaman çocukluktan kurtulamaz.

Diğer bütün hallerde fiat tesbitinin yukarıda açıklanan her türlü olumlu, olumsuz etkilerini mütalâa ederek, her bir mal için ayrı olarak yapılması yerinde olur.

Konuyu Birinci Beş Yıllık Plânın 62 inci sayfasının 3 üncü bendinin c fıkrasını naklederek bağlamak uygun düşecektir. «İktisadî Devlet Teşebbüsleri iyi bir müteşebbüs gibi hareket ederek kârlarını azamîleştirmelerini mümkün kılacak bir fiat politikası yürüteceklerdir. İktisadî Devlet Teşebbüsleri ancak yeni kurulan bir sanayiin iç piyasada bir süre korunması gerekiyorsa, işletmenin tam kapasite ile çalışmasını mümkün kılacak bir talep hacmi henüz teşekkül etmemişse veya sosyal amaçlarla politik tercihlerin sonucu olarak bazı tüketici gurupların korunması gerekiyorsa fiatlarını maliyetlerinin altında tesbit edebileceklerdir. Bu gibi hallerde meydana gelecek işletme açığı bütçeden ayrılacak ödeneklerle kapatılacaktır. Ancak bunun özel teşebbüsle haksız rekabet sonucu vermemesi ilkesi daima göz önünde tutulacaktır.»

440 sayılı Kanunun 2 inci maddesinde İktisadi Devlet Teşekküllerine verilen genel hedef de plânın yukarıda açıklanan görüşlerine uygundur.

Kaynaklar :

Chenery, «The Role of Industrialization in Development Programmes», American Economic Review, May 1955.

Chenery and Clark, «Interindustry Economics» John Wiley., New York, 1962.

Hirschman, «The strategy of Economic Development» New Haven, 1961.

MEMURLARIN SENDİKA KURMA HAKKI

(Sayfa : 21'den devam)

devamlı teşebbüste bulundular. 7) Mensuplarını sendikacılık eğitimleri üzerinde durdular. 8) Dağılmaksızın üst teşekküllerini kurdular ve 9) En üst kademelerde bir teşekküle bağlandılar dağılmadılar.

8 — Halbuki şimdiki durumda memurlar nezdinde yukarıdaki tecrübeden faydalanılmadığı söylenebilir. Fakat böyle bir neticeye varmak için vakit belkide henüz pek erkendir. Bununla beraber kanunun yürürlüğe girmesini müteakip aradan geçen beş aylık devre içinde kurulan sendikaların sayısı 120 yi geçmiş bulunmaktadır. Şimdiki eğilim meslek ve kurum esasına dayanan ve bölünmeleri doğuran bir hareket şeklinde belirmektedir. Bu eğilim önlenmediği taktirde ve sendikalar üst kuruluşlar vasıtasiyle bir an önce bir konfederasyonun rehberliğine ulaşamazlarsa zaman kaybı uzayabilir ve sonradan derlenip toparlanmalar daha da güçleşebilir.

9 — Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta, mali bakımdan yeter imkânlara ulaşmak meselesidir. Türk sendikacılık hareketi uzun müddet malî bağımsızlığına kavuşamamaktan ötürü gelişme imkânlarına sahip olamamıştır. Bu bağımsızlık ancak 1963 yılında 274 ve 275 sayılı kanunlar tedvin olunduktan sonra mümkün olmuştur. Sendikacılık hareketi devamlı bir kadro ister. Kuvvetli bir sekreteryaya ihtiyacı vardır. Amatör idareciler bütün zamanlarını sendika işlerine ayıramazlar bunların yapılabilmesi mali imkânlara sıkı bir şekilde bağlıdır. Devlet Personeli Sendikalar Kanunu üye ayidatının kaynağında kesilmesi sistemini Checkof kabul etmemiştir. Binaenaleyh gönüllü aidat usulünün işletilmesi sayesinde memur sendikalarının yeter derecede mali imkânlara kavuşturulması mümkün değildir. Bu durumda memur sendikalarının idarecilerinin ilk meselelerinden biri ve şüphesiz en önemlisi bugünkü kanunun Anayasanın ruhuna uygun olarak tadilini sağlamaktır.

İktisadî Kalkınma ve Türk Tecrübesi

(Sahife : 27'den devam)

mokratik olmayan, sendikacılık, sosyal sigortalar, işçi ücreti artışlarının bahis konusu olmadığı bir ortamda gerçekleştirmişlerdir. Ulaştırma vasıtalarının günümüzdeki gibi gelişmediği o devirlerde, dış ülkelerdeki hayat seviyesini bilmeyen halkın, tasarrufunu da kamçılayan dini inançlarını akıllıca kullanarak hayat seviyesini düşük tutarak tasarrufun seviyesini yükseltebilmişlerdir. Nüfus patlaması da, sosyal haklar gibi sanayi ihtilalinden sonra ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler işte böyle, çağımızın az gelişmiş ülkelerinden hiç birinin sahip olmadığı, istisnaî imkânların meydana getirdiği iktisadî, sosyal ve siyasal bir ortamda kolayca teşekkül eden sermayeyi verimli sahalara yatırarak iktisadi gelişmelerini tamamlamışlardır. Buna rağmen, kalkınmaları çok yavaş yürüyerek uzun sürmüş ve gayri insani olmuştur. Prof. Andrè PHILİP'in söylediği gibi, bu gün az gelişmiş ülkelerde; sadece şahsi menfaat ve kârı düşünen kimseler tarafından iktisadi kalkınmanın gerçekleşebileceğini düşünmek yanlıştır. 19 cu asırda bu temeller üzerinde bir iktisadi sistem işleyebildi. Fakat tarihin hiç bir devresinde, hiç bir yerde yalnız kar saikiyle yeni bir iktisadi bünye yaratılamamıştır.

Türkiye iktisadi kalkınmasına, batı ülkelerinin kalkınırken faydalandıkları şartların tamamen ters istikametinde olan, iktisadi sosyal ve siyasal bir çerçeve içinde başlamak durumundadır. İmkânları sınırlı, ihtiyaçları çok, kaybedecek zamanı kalmamış ve hızlı kalkınmak mecburiyetindedir. Bu şartlar içinde ülkemizin gütmesi gereken iktisadi politika, çözmek zorunda olduğu problemler, sahip olduğu imkânlar ve insan gücünün özellikleriyle, tarihi tecrübelerine göre tayin ve tesbit edilmelidir.

Dünya milletlerinin büyük bir hızla geliştiği günümüzde, nihayet Türkiye, tarihinin bir dönüm noktasında bulunuyor. Temele inmeden, yüzeye dayatılmak istenen bir iktisadi politika, Türkiye'yi çıkmazlara itebilir.

Günümüzün şartları içinde, özel çıkarları ve sektörü esas olan ve toplum ihtiyaçlarına yönelmeyen, sosyal adaleti ihmaleden bir politika, memleketi ya faşizme, ya da komünizme sürükleyebilir. Kapitalizmi medenileştirmek te Türkiyeyi kalkındıramaz.

Oysaki ülkemiz, insanın insanı istismarı demek olan, buna rağmen Türkiyede tatbik gücü olmayan kapitalizme ve insana verdiği ekmek karşılığında hürriyetini alan komünizme sapmadan da pekâlâ kalkınabilir. Bu kalkınma yolu, ülkenin bütün iktisadi güç ve kaynaklarını en verimli şekilde harekete geçirebilecek kamu sektörünü esas alan ve özel teşebbüse de, kalkınma prosesüsü içinde, gücüne ve yerine göre, yardımcı, destekleyici fakat, tamamlayıcı rolü veren OTORİTER VE BUROKRATİK OLMAYAN, fakat RASYONEL ve HALKTAN yana olan MODERN, DEMOKRATİK, DEVLETÇİLİKTİR. Bunun için, bu gün ülkemizde yetecek kadar yetişmiş personel vardır. Gerekli reformlar yapılarak, devlet teşkilâtı, yeniden düzenlenir ve yüreklere toplumcu devletçiliğin heyecanı aşılanabilirse, Türkiye hızlı, adil ve kısa bir zamanda kalkınabilir ve Türk kalkınma yolu da diğer az gelişmiş ülkeler için bile geçerli olabilir.

SÜMERBANK
BANKACILIK VE SANAYİ
KOLLARIYLE
MEMLEKET HİZMETİNDE
A. GENÇER 11.52.46

yeni

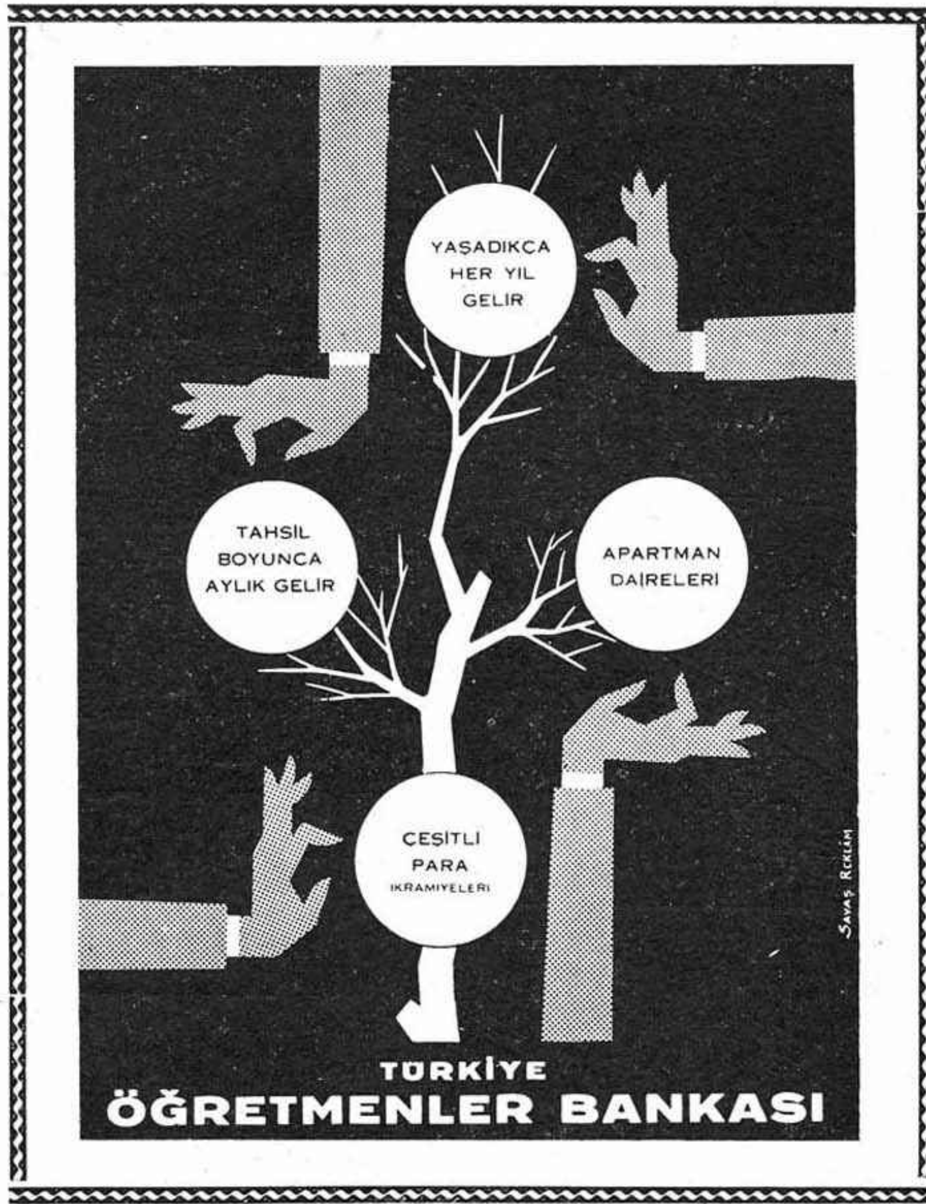
TURİST
TURİST
TURİST
TURİST
TURİST
TURİST
TURİST
TURİST

T. C. TEKEL İDARESİ

TURİST ÇAYI

TURİST
TURİST

YAŞADIKÇA
HER YIL
GELİR
TAHSİL
BOYUNCA
AYLIK GELİR
APARTMAN
DAİRELERİ
ÇEŞİTLİ
PARA
İKRAMİYELERİ
TÜRKİYE
ÖĞRETMENLER BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 11

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI

EMRİNİZDEDİR

Sınıfını geçen 75 öğrenciye her ay 2 sene müddetle 250 lira burs

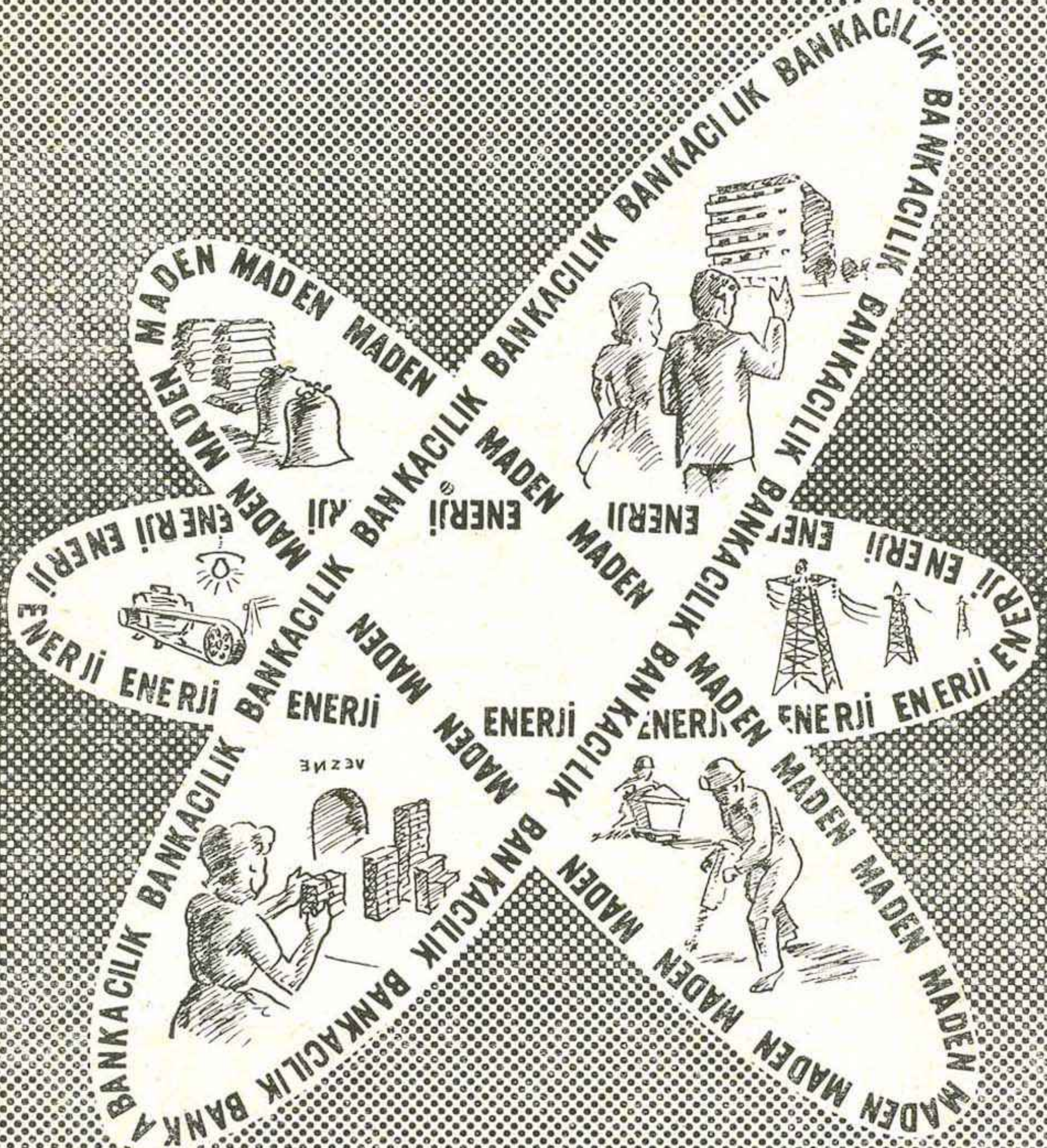

Sayın öğrenci; sizde bu ikramiyeyi kazanabilmek için Türkiye Vakıflar Bankasında vadeli en az 500 liralık bir hesap açtırınız.

Türkiye Vakıflar Bankası

ETİBANK

MADEN

ENERJİ

BANKACILIK

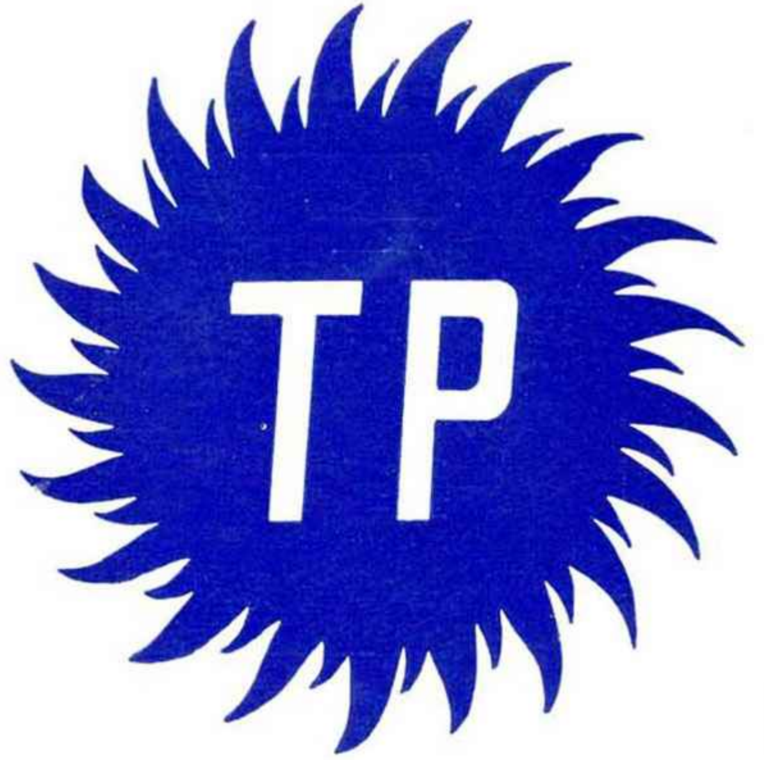
SAHALARINDA MEMLEKET EKONOMİSİNE

HİZMET EDEN YEGÂNE MÜESSESEDİR

STOP

kendi
petrolünü
kullan

SAYAR REKLAM

TÜRKİYE PETROLLERİ A.O